

Koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevien nuorten kokemukset ja tukeminen myönteisen tunnistamisen avulla

Kuvaileva kirjallisuuskatsaus ja koulutusmateriaali MIELI ry:lle

Tiivistelmä

Tekijä(t) Ijäs, Tuutikki	Julkaisun laji Opinnäytetyö, YAMK Sivumäärä 62	Valmistumisaika 2021
Työn nimi Koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevien nuorten kokemukset ja tukeminen myönteisen tunnistamisen avulla Kuvaileva kirjallisuuskatsaus ja koulutusmateriaali MIELI ry:lle		
Tutkinto Sosionomi (YAMK)		
Toimeksiantajan nimi, titteli ja organisaatio Katri Peräaho, asiantuntija, MIELI Suomen Mielenterveys ry		
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyön tavoitteena oli kuvata, miten koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevat nuoret kokevat oman tilanteensa ja miten heitä voidaan tukea myönteisen tunnistamisen työotteen avulla. Opinnäytetyö toteutettiin kuvailevana kirjallisuuskatsauksena. Tulosten pohjalta yhteiskehitettiin koulutusmateriaali MIELI ry:n käyttöön. Kehittämiseen osallistui kohdennetun nuorisotyön ammattilaisia etsivästä nuorisotyöstä ja työpajoilta.</p> <p>Tulokset osoittivat, että nuoren kokemuksiin oli vaikuttanut nuoren asema koulun sosiaalisessa yhteisössä ja ennen kaikkea sen ulkopuolelle jääminen. Peruskoulun jälkeisten valintojen tekeminen oli vaikeaa ja nuoret kokivat epätasapainoa oman itsen ja yhteiskunnan heihin kohdistamien vaatimusten välillä. Selviytymisen kannalta keskeisiä tekijöitä olivat olleet nuoren läheisten ihmisten tuki ja nuoren voimavarojen ehdoilla toteutunut ja luottamukselliseen ja tiiviiseen tukeen perustunut ohjaus.</p> <p>Tulokset osoittivat, että omassa lähiyhteisössä saadut myönteiset kokemukset ja tunnustetuksi tuleminen vahvistivat nuorten toimijuutta. Myönteinen tunnistaminen vahvistaa juuri niitä elementtejä nuorten elämässä, jotka heidän omissa kertomuksissaankin näyttäytyivät tärkeinä ja keskeisinä selviytymisen kannalta.</p> <p>Kirjallisuuskatsauksen tulosten pohjalta tehtiin kaksi erillistä koulutuskokonaisuutta. Toinen kokonaisuus käsitteli nuorten kokemuksia ja toinen myönteisen tunnistamisen työotetta. MIELI ry tulee käyttämään opinnäytetyön tuloksia ja koulutusmateriaalia kohdennetun nuorisotyön ammattilaisille suunnattujen koulutusten pohjana.</p>		
Asiasanat nuorten syrjäytyminen, myönteinen tunnistaminen, kuvaileva kirjallisuuskatsaus		

Abstract

Author(s) Ijäs, Tuutikki	Type of Publication Master`s Thesis, UAS	Published 2021
	Number of Pages 62	
Title of Publication The Experiences of Socially Excluded Young People and the Approach of Positive Recognition Literature Review and Education Material for MIELI ry		
Name of Degree Social and Health Care (UAS)		
Name, title and organization of the client Katri Peräaho, Specialist, MIELI Suomen Mielenterveys ry		
Abstract <p>The aim of this thesis was to describe how socially excluded young people experience their own situation and how they could be supported by the approach of positive recognition. This thesis was implemented by the means of literature review. Based on the literature review was developed material for education. The material was co-developed with professionals of youth work.</p> <p>The results showed that socially excluded young people had had negative experiences during their primary school years. The position in the school's social community and being left outside it were the main reason for negative experiences. Choices considering education and employment after primary school were difficult to make and young people felt they were not up to the standards of the society. The most important factors in coping with their situation was the support they received from their family and friends. The professional support that they considered most helpful was carried out regularly and confidentially.</p> <p>The results showed that the positive experiences within the family and the community outside school strengthened feelings of agency in the young people's lives. The approach of positive recognition offers new tools to recognize young people's participation in their everyday life and means of supporting the same elements that they themselves describe supportive.</p> <p>Based on the literature review, two separate sets of education material were developed. MIELI ry will be using the material as a basis of future courses aimed for youth work professionals.</p>		
Keywords social exclusion, young people, positive recognition, literature review		

Sisällys

1	Johdanto.....	1
2	Koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevat nuoret ja myönteinen tunnistaminen ...	3
2.1	Nuorten syrjäytyminen	3
2.2	Myönteinen tunnistaminen	5
3	Opinnäytetyön tarkoitus, tavoite ja kehittämiskysymykset	8
4	Opinnäytetyön toteutus	9
4.1	Kehittämistyön perustelut.....	9
4.2	Kuvaileva kirjallisuuskatsaus	9
4.3	Aineiston hankinta	10
4.4	Aineiston laadun arviointi.....	13
4.5	Aineiston käsittely.....	14
4.6	Koulutuksen yhteiskehittäminen.....	16
5	Kehittämistyön tulokset.....	18
5.1	Koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevien nuoret kokemukset	18
5.1.1	Koulutuksen ja työelämän ulkopuolelle jäämisen taustaa	18
5.1.2	Koulutuksen ja työelämän ulkopuolella oleminen.....	20
5.1.3	Mikä auttaa eteenpäin?	24
5.1.4	Onnistunutta ohjausta kohti	27
5.2	Myönteinen tunnistaminen nuorten kohtaamisessa.....	30
5.2.1	Myönteisen tunnistamisen taustaa.....	30
5.2.2	Myönteisen tunnistamisen työtteen sisältö.....	31
5.2.3	Myönteisesti tunnistava ammatillinen toiminta	34
5.2.4	Osallisuuden erilaisten muotojen myönteinen tunnistaminen	37
5.3	Yhteiskehittämisen tulokset	40
6	Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus	44
7	Pohdinta	49
7.1	Yhteenvetoa tuloksista.....	49
7.2	Kehittämistyöstä	55
7.3	Jatkotutkimusehdotukset	56
	Lähteet	58

Liitteet

Liite 1. Tiedonhaku

Liite 2. Kirjallisuuskatsauksen aineisto

Liite 3. CASP- laadunarviointikriteerit

Liite 4. Aineiston laadunarviointi

Liite 5. Yhteiskehittämistapaamisten gallupkysymykset ja yhteenveto

Liite 6. Syrjäytymisen koulutusmateriaali

Liite 7. Myönteisen tunnistamisen koulutusmateriaali

1 Johdanto

Tämän opinnäytetyön kohteena oleva ilmiö liittyy koulutuksen ja työelämän ulkopuolella oleviin nuoriin. Opinnäytetyön tavoitteena on kuvata, miten nämä nuoret kokevat oman tilanteensa ja miten heitä voidaan tukea myönteisen tunnistamisen työotteen avulla.

Suomalaisten nuorten siirtyminen koulutuksen kautta työelämään on 1990-luvulta lähtien muuttunut vaikeammaksi ja siirtynyt myöhemmäksi. Taloussuhdanteiden vaihtelu ja pätkätöiden lisääntyminen vaikuttavat nuorten työllistymiseen ja sitä kautta yhteiskuntaan kiinnittymiseen. Nuorten työllistyminen on nähty tärkeänä tavoitteena kansantalouden kestävyyskannalta. Työelämän ulkopuolella olevien nuorten ulkopuolisuuden katsotaan olevan ongelmallista yhteiskuntakehityksen kannalta (Mattila-Aalto 2015, 3; Harkko ym. 2016, 11.)

Koulutuksen ja työelämän ulkopuolelle jääneet nuoret määritellään usein syrjäytymisvaarassa oleviksi tai syrjäytyneiksi. Valtioneuvoston hyväksymä Valtakunnallinen nuorisotyön ja -politiikan ohjelma VANUPO vuosille 2020–2023 nostaa pääteemoikseen nuorten syrjäytymisen ehkäisyn ja merkityksellisen elämän, turvallisuuden ja osallisuuden vahvistamisen. VANUPO on poikkihallinnollinen ohjelma, joka hyväksytään nelivuositain. (Valtioneuvosto 2020.)

Nuorten syrjäytymisen ehkäisyn yhtenä keinona otettiin vuonna 2012 käyttöön Nuorisotakuu. Nuorisotakuun tavoitteena on, että kaikille alle 25-vuotiaille nuorille ja alle 30-vuotiaille vastavalmistuneille tarjotaan työ-, harjoittelu-, opiskelu-, työpaja- tai kuntoutuspaikka viimeistään kolmen kuukauden kuluessa työttömäksi joutumisesta. Nuorisotakuu pyrkii siihen, ettei nuorten aikuisten ryhmässä olisi laajasti yhteiskunnan ulkopuolelle ajautuneita ja syrjäytymisvaarassa olevia henkilöitä. (Palola ym. 2012, 310.)

Marinin hallituksen hallitusohjelmassa todetaan, että 16 prosenttia ikäluokasta jää vaille toisen asteen tutkintoa. Ohjelman mukaan työllistymisen ja osallistumisen edellytyksenä nyky-yhteiskunnassa on toisen asteen tutkinnon suorittaminen. Nuorten kouluttautumisen tukeksi oppivelvollisuutta laajennettiin ja oppivelvollisuusikää nostettiin 18 vuoteen. Laki tuli voimaan 1.8.2021. Lain tavoitteissa puhutaan syrjään jäämisen ehkäisemisestä ja tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden rakentamisesta. (Valtioneuvosto 2021).

Opinnäytetyö tehdään yhteistyössä mielenterveysjärjestö MIELI ry:n kanssa. Järjestötyöntekijöiden mukaan erityisesti etsivän nuorisotyön kentältä on noussut tarve saada lisää välineitä koulutuksen ja työelämän ulkopuolelle jääneiden nuorten kanssa työskentelemiseen. Nuorisotyöntekijät ovat kokeneet haasteelliseksi, miten tavoittaa kotiin jääneet nuoret ja auttaa heitä eteenpäin koulutukseen tai työelämään. Etsivän nuorisotyön kentällä kaivataan

keinoja, joilla kotiin jääneiden nuorten toimijuuden ja osallisuuden kokemusta voitaisiin lisätä nuorten taitojen ja vahvuuksien kautta ja nuorten omista lähtökohdista käsin.

Opinnäytetyön tarkoituksena on tehdä kirjallisuuskatsaus aiheena olevasta ilmiöstä ja rakentaa sen pohjalta koulutusmateriaali MIELI ry:n koulutukseen etsiville nuorisotyöntekijöille ja työpajatyöntekijöille. Koulutuksessa nuorten parissa työskentelevät ammattilaiset pääsevät pohtimaan ja kehittämään omia valmiuksiaan nuorten myönteisessä tukemisessa.

2 Koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevat nuoret ja myönteinen tunnistaminen

Tämän opinnäytetyön keskeiset teoreettiset käsitteet liittyvät tarkastelun kohteena olevaan ilmiöön ja siihen näkökulmaan, jolla ilmiötä lähestytään. Ilmiöön liittyvä pääkäsite on nuorten syrjäytyminen, jota kuvataan kokemuksellisen tarkastelun kautta. Opinnäytetyössä käsitellään myös myönteisen tunnistamisen työtettä, jonka avulla nuoria voidaan tukea.

Opinnäytetyön taustalla voidaan nähdä yhtenä käsitteenä myös mielenterveys ja sen edistäminen, joka on yksi MIELI ry:n toiminnan lähtökohdista. Maailman terveysjärjestö WHO määrittelee mielenterveyden hyvinvoinnin tilaksi, jossa ihminen näkee omat kykynsä, selviytyy elämän haasteista ja kykenee työskentelemään ja ottamaan osaa yhteisönsä toimintaan. (MIELI ry, 2020.)

Tapa, jolla nuori nähdään yhteiskunnan jäsenenä vaikuttaa nuoren minäkuvaan ja voimavaroihin. Nuoren edellytykset ja mahdollisuudet käyttää omia resurssejaan ja potentiaaliaan vaikuttavat nuoren mielenterveyteen. Nuoren kohtaaminen myönteisen tunnistamisen kautta vahvistaa nuoren osallisuuden ja toimijuuden kokemuksia ja sitä kautta myös nuoren mielenterveyttä. Koulutuksen ja työelämän ulkopuolelle jäämiseen johtavien tekijöiden ymmärtäminen lisää nuoren aitoa ja ymmärtävää kohtaamista ja mahdollistaa nuoren mielenterveyttä tukevaa ammatillista toimintaa. (Peräaho 2021)

2.1 Nuorten syrjäytyminen

Syrjäytymisen määrittelyissä nousee esiin erilaisia lähestymistapoja. Ilmiötä on lähestytty institutionaalisen tason ongelmana ja toisaalta on haettu yksilöön liittyviä selityksiä (Oljemark 2013, 59). Tutkimuksessaan nuorten syrjäytymisriskeistä Harkko, Lehikoinen, Lehto & Ala-Kauhaluoma (2016, 16) määrittelevät syrjäytymisen prosessina, johon liittyy kasautuvaa huono-osaisuutta, ulkopuolisuutta työmarkkinoista ja yhteiskunnallisesta osallisuudesta sekä toimeentulon ja hyvinvoinnin haasteita.

Syrjäytymistä on tarkasteltu perinteisesti köyhyyden ja huono-osaisuuden näkökulmista. 1990-luvun laman jälkeen työttömyys on tullut osaksi syrjäytymisen määritelmää. Samalla myös nuorten syrjäytyminen ja sen yhteys työelämän ja koulutuksen ulkopuolelle jäämiseen on noussut huomion ja toimenpiteiden kohteeksi. (Järvinen & Jahnukainen 2001, 130; Myrskylä 2012, 1.)

Syrjäytymisvaarassa oleviin tai syrjäytyneisiin nuoriin liitetään käsite NEET (NEET = Not in Employment, Education or Training), joka viittaa työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olemiseen. Määritelmä on kuitenkin melko kapea ja jättää ulkopuolelle syrjäytymiseen liittyviä

muita ulottuvuuksia. Nuoren elämäntilannetta lähestytään enemmän sen kautta, mitä nuorelta puuttuu tai mitä hänellä ei ole, kuin siitä lähtökohdasta, mitä valmiuksia ja vahvuuksia hänellä jo on. Nuorten tukeminen vain työelämään ja koulutukseen liittyvien tavoitteiden kautta saattaa tyypistyä "tulipalojen sammuttamiseksi", kun taas nuoren vahvuuksista ja mielenkiinnon kohteista lähtevä työskentely olisi hedelmällisempää. (Yates & Payne, 2006.)

NEET- termillä on haluttu välttää nuorten leimaamista, mutta termi voi itsessään toimia leimaavana käsitteenä. Nuoret määritellään NEET- termillä koulutuksen ja työelämän ulkopuolella oleviksi, vaikka nuorten oma kokemus omasta tilanteestaan voi olla erilainen. Termi niputtaa samaan ryhmään hyvin erilaisissa elämäntilanteissa olevia nuoria. Kaikkein haavoittuvimmassa asemassa olevien nuorten tilanteen ymmärtäminen lähtee erilaisista lähtökohdista kuin nuorten, jotka viettävät esimerkiksi välivuotta. (Vähäkangas ym. 2015, 349.)

Syrjäytymisestä julkisuudessa käydyn keskustelun erilaiset tulkintakehykset tuottavat erilaisia näkemyksiä syrjäytymisen syistä ja ratkaisuista. Syrjäytyminen ei liity vain objektiivisiin tekijöihin kuten työttömyyteen tai alhaiseen koulutukseen vaan siihen vaikuttavat myös kokemukselliset tekijät kuten yksinäisyys, epäluottamus ja alisuoriutuminen. Syrjäytyminen ymmärretäänkin nykyään laajasti erilaisten sosiaalisten ongelmien kasaantumiseen ja yhteiskunnan rakenteiden ulkopuolelle jäämiseen liittyvänä prosessina. (Järvinen & Jahnukainen 2001, 128; Juppi 2011, 217; Lehtonen & Kallunki 2013, 128, 139–140.)

Nuorisopsykoterapiasäätiön julkaisussa (2017, 41) Pesola määrittelee syrjäytymisen syvänä osattomuutena jostain tavallisen elämän osa- alueesta kuten sosiaalisesta toiminnasta, työstä tai koulutuksesta. Pesolan mukaan syrjäytyminen koetaan keinottomuutena ja kyvyttömyytenä suunnitella omaa elämää. Vastauksena keinottomuuteen joudutaan valitsemaan kärsimys, joka tuntuu kevyimmältä vaihtoehdolta. Itsensä toteuttaminen ja osallisuus tuntuvat olevan tavoittamattomissa.

Perttula (2015, 12) on tutkinut nuoriin liittyvää syrjäytymispuhetta hallinnan välineenä. Nuorten syrjäytymisen ehkäisyyn tehtävä voi näyttäytyä nuorten kannalta jopa haitallisena, jos sen tavoitteena on pitää nuori vain nimellisesti jonkun koulutus- tai tukijärjestelmän piirissä. Nuoren todelliset tarpeet ja kokonaistilanne saattavat jäädä näkemättä ja oikeanlainen apu saamatta. Syrjäytymisen käsite herättää kriittisiä pohdintoja, koska se yksinkertaistaa ja vinouttaa ajattelua niistä tekijöistä, jotka nuorten hyvinvointiin ja elämäntilanteeseen vaikuttavat. Sami Kieksi (Lappalainen 2020) on puhunut "syrjään jätetyistä" nuorista, koska käsite syrjäytyneet on hänen mielestään leimaava ja eriarvoistava.

Syrjäytymisvaarassa oleviin nuoriin liitetään osattomuuden ja ulkopuolisuuden käsitteet. Erilaisten määrittelyjen lähtökohtana on nuoren katsominen ulkopuolelta ja riskien kautta. Nuoren tilanteen näkeminen laajemmin ja positiivisemmin mahdollisuuksien kautta voisi

kuitenkin tukea nuoren toimijuutta ja elämänhallintaa paremmin kuin kapea työmarkkina-asemaan keskittyvä tarkastelu. (Vähäkangas ym. 2015, 350.)

Artikkelissaan nuorten tukijärjestelmistä Brunila, Mertanen, Ikävalko ja Kurki (2019) peräänkuuluttavat nuorille suunnatun koulutuksen, ohjauksen ja kuntoutuksen kriittistä tarkastelua. He tuovat esiin, että järjestelmätason yhteiskunnalliset ja sosiaaliset ongelmat nähdään usein nuoren yksilöllisistä valinnoista johtuvina.

Nuoren ulkopuolisuuden ja keinottomuuden tunteen ratkaisemiseksi tarvitaan myös vallitsevien yhteiskunnallisten ja poliittisten reunaehtojen tarkastelua. Nuoren toimijuudelle tulee antaa tilaa. Järjestelmätason itseään toteuttavat oletukset syrjäytymisestä ja siihen vaikuttavista yksilöllisistä tekijöistä saattavat kaventaa kaikkein heikoimmassa asemassa olevan nuoren mahdollisuuksia entisestään. (Brunila ym. 2019.)

Nuorten aikuisten syrjäytymisen ehkäisyssä olisi tärkeää kiinnittää huomio sosiaalisiin taustatekijöihin. Syrjäytymisilmiö liittyy vahvasti nuorten arkeen ja siinä ilmeneviin moninaiisiin sosiaalisiin ryhmäsuhteisiin. Syrjäytymistä ei ole mahdollista ehkäistä tutkimalla vain nuorten yhteiskuntaan kiinnittymistä ja poliittista tukemista. Nuorten syrjäytymistä koskevan hiljaisen tiedon näkyväksi tekeminen edellyttää nuorten omien kokemusten ja käsitysten selvittämistä ja kuuntelemista. Nuorilähtöinen lähestymistapa syrjäytymiseen tarkoittaa nuorten omien tilojen, sosiaalisten suhteiden, tunteiden ja ajankäytön tutkimista. (Suurpää 2009, 62–63; Lehtonen & Kallunki 2013, 139–140.)

Syrjäytyminen on asiantuntija-aikuisten kehittänyt termi. Nuorten käsitys omasta tilanteestaan voi erota paljonkin aikuisten näkemyksestä. Keskustelua käydään eri tasoilla, eivätkä erilaiset näkemykset välttämättä kohta. Nuoret eivät ole syrjäytymisen suhteen yhtenäinen ryhmä, vaan he suhtautuvat koulutukseen, työelämään ja syrjäytymiseen eri tavoin. Nuorten näkökulman selvittäminen syrjäytymistä koskevassa keskustelussa on tärkeää, jolloin nuorten tarpeisiin pystyttäisiin paremmin myös vastaamaan. (Oljemark 2013, 63, 66.)

2.2 Myönteinen tunnistaminen

Myönteinen tunnistaminen on työote, joka tarjoaa vaihtoehtoisia ja täydentäviä näkökulmia ongelmakeskeisille ja yksilökeskeisille lähestymistavoille. Työotteen taustalla on monitieteinen tutkimus, joka perustuu kansalaisuus- ja demokratiatutkimuksen ja tunnustussuhdeteorian pohjalle. Myönteinen tunnistaminen on tutkimusperustainen, käytännön ammattilaisten kanssa yhdessä kehitetty työtapa ja näkökulma, joka tähtää yhteisölähtöisen tuen näkyväksi tekemiseen ja lasten ja nuorten arvokkuuden ja osallisuuden kokemusten vahvistamiseen arkiympäristöissä. (Häkli ym. 2012, 11; Tampereen Yliopisto, 2020.)

Tampereen yliopiston Tilan ja poliittisen toimijuuden tutkimusryhmä (SPARG) kehittää yhdessä eri alojen ammattilaisten kanssa myönteisen tunnistamisen näkökulmaa erilaisiin toimintaympäristöihin sopivaksi työotteeksi. Työotetta on kehitetty Suomen Akatemian Lasten ja nuorten hyvinvointi ja terveys (SKIDI-KIDS) -tutkimusohjelmaan kuuluvissa tutkimushankkeissa Lasten marginalisoitumisen ehkäisy paikkalähtöisen osallistumisen keinoin (2010–2013) sekä Lasten ja nuorten marginalisaatoriskin hallinta varhaisen tunnistamisen avulla (2013–2015). Tampereella ja Mikkelissä järjestettiin hankkeiden aikana viisi työpaajaa, joihin osallistui 36 lasten ja nuorten parissa työskentelevää ammattilaista, hallinnon toimijaa ja tutkijaa. Työotteen kehittäminen jatkuu edelleen erilaisissa tutkimushankkeissa. (Häkli ym. 2012, 11; Tampereen Yliopisto, 2020.)

Lapsi- ja nuorisopolitiikassa on 2010-luvulta lähtien siirrytty yksilö- ja ongelmalähtöisestä varhaisen puuttumisen työtavasta kohti varhaista tukea ja tunnistamista. Suomalaisen hyvinvointipolitiikan painopiste on siirtynyt yhteisöllisyyttä ja hyvinvointia ylläpitävien tukimuiden suuntaan. Hyvinvointipalvelujen kestävyysvaje ja resurssien niukkuus ohjaavat ammatillista toimintaa kuitenkin vielä usein keskittymään ongelmiin ja puuttumaan niihin tapauskohtaisin toimin. (Häkli ym. 2015, 12–13.)

Ongelmien havaitseminen ja huolen kartoittaminen tietynlaisten kriteerien kautta saattavat kaventaa käsitystä normaalista ja vaikuttaa käsityksiin lapsuudesta ja nuoruudesta ja niihin kohdistuvista ammatillisista käytännöistä. Erilaisuuden näkeminen toimenpiteitä vaativana ongelmana saattaa vahvistaa kielteistä käsitystä lapsesta tai nuoresta ja päätyä vahvistamaan sitä ulkopuolisuutta, mitä yritetään torjua. (Häkli ym. 2015, 14.)

Myönteisen tunnistamisen käsite on syntynyt ajatuksesta, että ihmisellä on aktiivinen pyrkimys tulla tunnistetuksi. Yhteiskunta, joka korostaa yksilöllisyyttä, mutta on samalla moninainen ja erilaistuva, nostaa esiin tunnustuksen tarpeen. Lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämässä ja kohtaamisessa on tärkeää arvostaa heidän omia kokemuksiaan ja merkityksiään riippumatta siitä, millaisiin elämänalueisiin ne liittyvät. Myönteinen tunnistaminen toimii siis arvokkuuden ja osallisuuden vahvistamisena niissä arkisissa ympäristöissä, joissa lapset ja nuoret elävät. Taylor (1992) korostaa, että eettinen ymmärrys ihmisarvosta ja yhteisöllisyyden merkityksestä on yhteisöjä ylläpitävä voima. Tunnistamisen myötä voidaan nähdä ihmisten erilaisuus ja se, mikä ihmisessä on ihmisen omaa. Erilaisuutta pitää arvostaa, ei vain hyväksyä. (Häkli ym. 2015, 16–18.)

Myönteisen tunnistamisen työotteessa on jaoteltu kolme erilaista ulottuvuutta, joiden erotelu on tärkeää, vaikka ulottuvuudet eivät olekaan toisistaan erillisiä vaiheita. Ne toteutuvat ja limittyvät toisiinsa samanaikaisesti ja prosessinomaisesti. Ulottuvuudet ovat tutustuminen, tunnustaminen ja tukeminen. Ulottuvuuksien nimeäminen korostaa sitä, että vaikka

myönteinen tunnistaminen toteutuu ruohonjuuritasolla lasten ja nuorten arjen yhteisöissä, niin se on aktiivista ja tietoista ammatillista toimintaa. Tunnustaminen tapahtuu usein intuitiivisesti ja luonnollisesti ammattilaisten ja nuorten kohtaamisissa. Aktiivisena ammatillisena toimintana se vaatii kuitenkin käytäntöjen sanallistamista ja avaamista. (Häkli ym. 2015, 26.)

3 Opinnäytetyön tarkoitus, tavoite ja kehittämiskysymykset

Opinnäytetyön tarkoituksena on tehdä kirjallisuuskatsaus aiheena olevasta ilmiöstä ja rakentaa sen pohjalta koulutus etsiville nuorisotyöntekijöille ja työpajatyöntekijöille. Koulutuksessa nuorten parissa työskentelevät ammattilaiset pääsevät pohtimaan ja kehittämään omia valmiuksiaan nuorten myönteisessä tukemisessa. Tavoitteena on vastata kehittämiskysymykseen, joka muodostuu kahdesta kysymyksestä:

- Miten koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevat nuoret kokevat oman tilanteensa?
- Miten myönteisen tunnistamisen työotteella voidaan tukea koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevia nuoria?

4 Opinnäytetyön toteutus

4.1 Kehittämistyön perustelut

Kehittämistoiminta alkaa siitä, että tunnistetaan tarve kehittää toimintaa. Yhdessä muotoiltu tavoite, osallisuus ja johtaminen ovat tärkeässä roolissa kehittämisessä. Kehittämistoiminnan tavoitteena on synnyttää uusi näkökulma tai muutos toiminnassa. Kehittämistoiminta pitää sisällään työskentelyn metodologiset lähtökohdat, säännöt ja sitoumukset, joiden kautta käytännön kehittämistoiminta etenee. (Salonen ym. 2017, 7.)

Tämän opinnäytetyön kehittämistoiminnan taustateoriana voidaan nähdä konstruktivistinen malli, jossa kehittäminen perustuu yhdessä tekemiseen, osallisuuteen, toiminnassa oppimiseen ja jatkuvaan reflektioon. (Salonen ym. 2017, 53)

Opinnäytetyön kehittämisotteen ja menetelmien valintoja voidaan perustella osallistavan tutkimusorientaation kautta. Osallistavassa tutkimuksessa pyritään yhteistoiminnalliseen tiedontuotantoon. Uudentyyppisen tiedontuotannon ja yhteistoiminnallisuuden kautta halutaan kehittää tutkittavaa toimintaa (Keskitalo ym. 2016, 231.)

Tässä opinnäytetyössä kehittämistyön tarkoituksena on tuottaa uutta tietoa ja uusia työvälineitä ammattilaisten käyttöön ja koulutuksiin. Tarve uuden tiedon ja työvälineiden kehittämiselle on noussut etsivän nuorisotyön ammattilaisilta. Kehittämistyön menetelminä ovat kuvailevan kirjallisuuskatsauksen toteuttaminen ja koulutuksen yhteiskehittäminen MIELI ry:n, etsivien nuorisotyöntekijöiden ja työpajatyöntekijöiden kanssa.

4.2 Kuvaileva kirjallisuuskatsaus

Tässä opinnäytetyössä aineiston keruun metodina käytetään kuvailevaa kirjallisuuskatsausta. Kirjallisuuskatsauksen tarkoituksena on luoda yleiskatsaus tiettyyn aiheeseen ja tiivistää aiemmasta tutkimuksesta ja tiedosta esiin olennaisiin. Se on yhteiskuntatieteellinen lähestymistapa tiettyyn ongelmaan, aihepiiriin tai diskurssiin. Hallintotieteellisessä tutkimuksessa katsotaan, että kirjallisuuskatsaus metodina sijoittuu kvalitatiivisten ja kvantitatiivisten menetelmien välimaastoon ja kuvailevasta selittävämpään katsaukseen siirryttäessä metodologiset ehdot muuttuvat tiukemmiksi (Kallio, 2006, 18–26; Salminen 2011, 4).

Kuvaileva kirjallisuuskatsaus on menetelmänä löyhä ja edellyttää tutkijalta omaa harkintaa ja kriittistä arviointia (Kallio 2006, 27). Salminen (2011, 6) erottelee artikkelissaan kolme kirjallisuuskatsauksen perustyyppiä: kuvaileva kirjallisuuskatsaus, systemaattinen kirjallisuuskatsaus ja meta-analyysi. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus on luonteeltaan väljä

yleiskatsaus tietystä aihepiiristä ilman tarkkoja sääntöjä tai tiukkoja tutkimuskysymyksiä ja siinä pyritään kuvaamaan tutkittavaa ilmiötä laaja-alaisesti.

Kallio (2006, 23) on tiivistänyt kirjallisuuskatsauksen eli laadullisen review- tutkimuksen toteutuksen viiteen vaiheeseen, jotka ovat tutkimusongelman määrittäminen, aineiston kokoaminen, aineiston analyysi, aineiston synteesi ja argumentaation rakentaminen. Vaiheet eivät välttämättä seuraa toisiaan kronologisessa järjestyksessä, vaan katsausta tehdessä joudutaan palaamaan aikaisempiin vaiheisiin, kun tutkittavasta aiheesta saatetaan julkaista uutta tutkimustietoa tai tutkimusongelma tarkentuu aineiston analyysivaiheessa.

Fink (2005) asettaa review- tutkimuksen luotettavuudelle neljä ehtoa. Laadukkaassa review- tutkimuksen toteuttamisessa tulisivat toteutua systemaattisuuden, avoimuuden, kattavuuden ja toistettavuuden periaatteet. Näiden periaatteiden toteutuminen on kirjallisuuskatsauksen tai review- tutkimuksen luotettavuuden ja arvioinnin kannalta olennaista. (Kallio 2006, 25)

Aineiston kokoamisessa keskeisintä on aikaisempien tutkimusten sisältöjen pohtiminen suhteessa tutkimuskysymykseen, ei etukäteen asetettujen ehtojen täyttäminen. Aineistoa valittaessa käydään jatkuvaa reflektointia tutkimuskysymyksen ja aineiston välillä siten, että molemmat tarkentuvat koko prosessin ajan. (Kangasniemi ym. 2013, 296.)

Kirjallisuuskatsaus on menetelmänä yhä tärkeämpi, koska tiedon määrä kasvaa koko ajan ja on mahdotonta tutustua kaikkeen tietoon, mitä tietystä aihepiiristä julkaistaan. Kirjallisuuskatsauksen avulla voidaan saada kattavampi vastaus tutkimuskysymykseen kuin vain yhden tutkimuksen perusteella. Kirjallisuuskatsauksen tekeminen noudattelee tutkimuksen teon vaiheita, joissa metodin esittelyllä ja aineiston laadun arvioinnilla on tärkeä osa. (Aveyard 2014, 2–4.)

Kirjallisuuskatsauksen tulosten kuvailu esitetään aineistolähtöisenä tekstinä, mikä edellyttää aineiston hyvää tuntemusta ja kokonaisuuden hallintaa. Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen toteuttaminen vaatii onnistuakseen myös painotusvalintaa, jolla tarkoitetaan sellaisen näkökulman valintaa, joka vastaa kohdeyleisön ja julkaisukanavan vaatimuksiin. (Heinrich 2002, 1; Kangasniemi ym. 2013, 297.)

4.3 Aineiston hankinta

Aveyard (2014, 41) luokittelee kirjallisuuskatsauksessa käytettävän kirjallisuuden teoreettiseen, tutkimukselliseen, käytännölliseen ja menettelytapa- ja politiikkapainotteiseen kirjallisuuteen. Katsauksessa käytettävän kirjallisuuden laji riippuu aihepiirin aiemmista tutkimuksista ja katsauksen tutkimuskysymyksestä. Tämän opinnäytetyön kehittämiskysymys liittyy

siihen, miten koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevat nuoret kokevat oman tilanteensa ja miten myönteisen tunnistamisen työotteella voidaan tukea nuoria.

Tutkimusaineiston hankinta aloitettiin olemalla yhteydessä LUT- tiedekirjaston informaattikoon. Tiedonhaku aloitettiin määrittämällä kehittämistehtävään liittyviä hakusanoja YSA- yleinen suomalainen asiasanasto- palvelun avulla Alustavia tiedonhakuja tehtiin Google Scholar- tietokannassa. Tässä vaiheessa määritettiin myös tiedonhaun sisäänotto- ja poissulkukriteerit ja tietokannat, joista tiedonhakuja kannattaisi tehdä.

Aineistoa haettiin hakusanoilla: nuoret, nuorten, nuori*, “young people”, youth, “young adults”, adolescents, syrjäyty*, “social exclusion”, “socially excluded”, “social isolation” “myönteinen tunnistaminen”, “sosiaalinen vahvistaminen” ja “sosiaalinen kuntoutus”. Aineistoa haettiin neljästä eri tietokannasta, jotka olivat Finna, Primo Lab, Ebsco ja Google Scholar.

Aineiston sisäänotto- ja poissulkukriteereiksi muodostuivat aineistotyyppin ja aikavälin kohdalla kymmenen vuoden aikavälillä julkaistut väitöskirjat, tieteellisissä lehdissä julkaistut artikkelit ja joidenkin aiheiden kohdalla myös kirjat ja tutkimukset. (Taulukko 1.)

Sisäänottokriteerit	Poissulkukriteerit
Julkaisuvuosi: 2009 >	Vuotta 2009 vanhemmat julkaisut
Julkaisukieli: suomi, englanti	Ei tieteellinen artikkeli
Aineistotyyppi: Väitöskirja, artikkeli	Väitöskirjatasoa alempi opinnäytetyö
Koko teksti saatavilla maksutta	Ei laadullinen tutkimus
Käsittelee nuorten omia kokemuksia syrjäytymiseen liittyen, tutkimusaineistona nuorten haastattelut.	Käsittelee nuorten syrjäytymistä tilastojen, ammattilaisten, koulutuksen, työelämän, palvelu- ja tukijärjestelmien, elintapojen tai etnisten ryhmien näkökulmasta.

Taulukko 1. Sisäänotto- ja poissulkukriteerit syrjäytymiskirjallisuuden osalta

Aineiston saatavuuden kohdalla rajaukset tehtiin siten, että tekstin haluttiin olevan saatavilla kokonaisuudessaan ja maksutta verkossa. Osa aineistosta jouduttiin pyytämään kaukolainoina LUT kirjaston kautta, koska koronatilanteen takia työskentely kirjastossa oli rajattua eikä kaikkiin tietokantoihin ollut mahdollista päästä etäyhteydellä. Osa aineistosta haettiin myös manuaalisesti ja perinteisinä kirjastolainoina, koska niitä ei ollut saatavilla digitaalisessa muodossa. Tiedonhakuprosessi on kuvattu liitteessä 1.

Myönteinen tunnistaminen on käsitteenä ja siten myös hakusanana vielä uusi, eikä YSA-yleinen suomalainen asiasanasto- palvelu tunnistanut sitä eikä tarjonnut myöskään englanninkielisiä hakutermejä käsitteelle. Käsitteeseen liittyvää aineistoa koettiin haarukoida lähikäsitteillä kuten “sosiaalinen vahvistaminen” ja “sosiaalinen kuntoutus”, mutta niiden hakutulokset tuottivat niin runsaasti erilaisia näkökulmia sisältäviä tuloksia, että tulosten rajaamiseksi hakusanoista luovuttiin. Myönteisen tunnistamisen aineiston hakemiseen päädyttiinkin lopulta käyttämään Tampereen Yliopiston Myönteisen tunnistamisen sivustoa ja sieltä löytyvää julkaisuluetteloä lähteineen. Myönteisen tunnistamisen osalta aineiston sisäänotto- ja poissulkukriteerit olivat samat kuin syrjäytymiskirjallisuuden kohdalla koskien julkaisuvuotta ja -kieltä, aineistotyyppiä ja saatavuutta.

Aineiston näkökulmaksi nuorten syrjäytymistä koskevan aineiston osalta valikoitui syrjäytymisilmiön kokemuksellinen tarkastelu. Nuorten syrjäytymiseen liittyvää kirjallisuutta ja materiaalia on julkaistu viime vuosina paljon ja niissä käsitellään ilmiötä mm. tilastojen, sosiaalihuollon asiakirjojen, nuorten kanssa työskentelevien ammattilaisten, palvelu- ja tukijärjestelmien ja kansainvälisissä tutkimuksissa tiettyjen etnisten ryhmien näkökulmasta. Tiedonhakuvaiheessa mukana oli myös kansainvälisiä artikkeleita, jotka kuitenkin kokoteksteihin perehtymisen jälkeen päätettiin rajata pois aineistosta, koska esimerkiksi Walesin tai Pohjois-Irlannin yhteiskunnalliset ja rakenteelliset olosuhteet ja koulutusjärjestelmä eroavat siinä määrin suomalaisesta, että tutkimusten tulosten hyödyntäminen ja vertailu olisi ollut hankalaa.

Opinnäytetyössä kehittämiskysymys keskittyy suomalaisten koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevien nuorten koettuun elämäntilanteeseen ja siihen, miten heitä voisi myönteisen tunnistamisen työotteen avulla tukea. Nuorten syrjäytymistä koskevassa kirjallisuudessa ja tutkimuksissa on kaivattu enemmän nuorten oman äänen kuulemistä ja nuorten oman asiantuntijuuden tunnustamista. (Oljemark 2013, 63, 66; Palola ym. 2012, 310–311; Suurpää 2009, 62–63.) Nuorten syrjäytymistä koskevan aineiston rajaaminen sellaisiin laadullisiin tutkimuksiin ja tutkimusartikkeleihin, joissa nousee esiin nuorten oma kokemus, oli aiheellinen ja perusteltu rajaus aineiston haussa.

Myönteisen tunnistamisen aineistojen kohdalla mukaan otettiin artikkeleita, joissa kuvattiin yleisesti myönteisen tunnistamisen työotteen taustaa, kehittämistä ja eri ulottuvuuksia. Valitsin mukaan kolme tuoreinta myönteisestä tunnistamisesta kirjoitettua artikkelia ja sen lisäksi kolme artikkelia, joissa kuvataan työotteen ulottuvuuksien sisältöä tarkemmin. Aineistoon valittiin artikkelien lisäksi yksi lopputyö, jossa oli käytetty viitekehyksenä myönteistä tunnistamista ja yksi väitöskirja, jossa tutkittiin lasten ja nuorten osallisuuden kokemuksia ja jonka pohjalta työotetta on kehitetty. Kirjallisuuskatsaukseen mukaan otetut myönteisen

tunnistamisen aineistot rajautuivat paljolti sen mukaan, miten aihetta on tutkittu. Myönteistä tunnistamista on käytetty viitekehystenä muutamassa sosionomi- AMK opinnäytetyössä, mutta muuten sitä ei ole vielä käytetty kovin paljoa tutkimusten tai väitöskirjojen taustateorianä. Rajasin aineistosta pois lähteet, jotka eivät täyttäneet määrittämiäni sisäänottokriteereitä, mikä vaikutti aineiston sisältöihin.

Kirjallisuuskatsauksen lopulliseksi aineistoksi valikoitui syrjäytymisteeman osalta yhdeksän lähdettä, joista viisi on väitöskirjoja, yksi tutkimus ja kolme tieteellistä artikkelia, joista yksi on vertaisarvioitu. Myönteisen tunnistamisen näkökulmaan liittyvien lähteiden lukumääräksi tuli kahdeksan, joista yksi on väitöskirja, yksi lopputyö ja kuusi artikkelia, joista kolme on vertaisarvioitu. Aineisto on kuvattu kokonaisuudessaan liitteessä 2.

4.4 Aineiston laadun arviointi

Kirjallisuuskatsaukseen valitulle aineistolle tehdään laadunarviointi, joka on jäsenneltyä tarkastelua aineiston vahvuuksista ja heikkouksista ja aineiston sopivuudesta katsaukseen. (Aveyard 2014, 104)

Opinnäytetyön ensimmäisessä kehittämistehtävässä lähdettiin hakemaan vastausta kysymykseen, miten työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevat nuoret kokevat oman elämäntilanteensa. Aineistonhakuvaiheessa valittu kirjallisuus rajattiin sellaisiin laadullisiin tutkimuksiin, joissa tutkimusmenetelmänä oli käytetty haastattelua ja tavoitteena oli kuvailla tai saada esiin nuorten oma ääni. Myös artikkelien valinnassa aineisto rajattiin artikkeleihin, jotka oli julkaistu tieteellisissä lehdissä ja jotka käsittelivät nuorten omiin kokemuksiin keskittyviä laadullisia tutkimuksia. Kaikissa valituissa tutkimuksissa haastateltavat nuoret määriteltiin työn ja koulutuksen ulkopuolella ja syrjäytymisvaarassa oleviksi tai jo syrjäytyneiksi. Haastateltujen nuorten ikä oli 17–30 ikävuoden välillä.

Opinnäytetyön toisessa kehittämistehtävässä haluttiin saada vastaus siihen, miten myönteisen tunnistamisen työotteella voidaan tukea koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevia nuoria. Aineistonhakuvaiheessa kävi ilmi, että myönteistä tunnistamista ei ole käytetty vielä kovinkaan paljon tutkimusten viitekehystenä, joten kirjallisuus, josta aineisto oli valittavissa, rajautui luonnollisesti niukan saatavuuden mukaan.

Kirjallisuuskatsauksessa käytettävää kirjallisuutta valittaessa on tärkeää miettiä, millainen kirjallisuus tukee vastauksen löytymistä esitettyyn tutkimuskysymykseen. Laadulliset tutkimukset keskittyvät tutkimaan ilmiötä ja sen merkitystä luonnollisessa ympäristössä ja pyrkivät usein kokemuksen tai tutkittavan tilanteen ymmärtämiseen. Tulokset ovat kuvailevia ja tutkijan subjektiivisen tulkinnan varassa. (Aveyard 2014, 60.)

Kirjallisuuskatsaukseen mukaan valikoituneiden tutkimusten ja artikkelien laatua arvioitiin Critical Appraisal Skills Programme (CASP)- arviointikriteerien (2018) mukaisesti. CASP-kriteereistä käytettiin CASP Qualitative Studies Checklist- lomaketta. Lomake koostuu kolmesta osiosta, joissa on yhteensä kymmenen kysymystä laadunarviointiin liittyen. Kysymykset löytyvät liitteestä 3. Tutkimusten laadunarvioinnin tulokset taulukoitiin ja taulukko löytyy liitteestä 4.

4.5 Aineiston käsittely

Aineiston käsittelyn tarkoituksena on tuottaa mahdollisimman kattava ja luotettava kuva tarkasteltavasta ilmiöstä. Aineiston käsittelymenetelmän tulee olla perusteltavissa ja sen tulee antaa vastaus katsauksen tarkoitukseen. (Kangasniemi & Pölkki 2016, 80.) Kirjallisuuskatsauksen tarkoituksena oli tuottaa tietoa tarkasteltavana olevasta ilmiöstä koulutusta varten, joten aineistoa päätettiin käydä läpi teemoittelemalla ja luokittelemalla. Apuna käytin Aveyardin (2014, 143) kuvailemaa yksinkertaistettua teemoittelua ja Kangasniemen ym. (2016, 86) esittämää kuvailevan luokittelun menetelmää.

Aveyard (2016, 143) kehottaa katsauksen tekijää kirjaamaan eri tutkimusten näkökulmat ylös kokonaiskuvan saamiseksi aineistosta. Tarkasteltaessa aineistoa tällä tavoin on helppompaa nähdä käytettyjen tutkimusten ja artikkelien samankaltaisuudet ja eroavaisuudet. Yhteistä kaikille syrjäytyneitä nuoria koskeville aineiston lähteille oli nuorten kokemuksellinen näkökulma syrjäytymisilmiöön ja käytetyt aineistonhankintamenetelmät. Kaikissa tehdyissä tutkimuksissa menetelmänä oli käytetty haastattelua. Eroavaisuudet syrjäytymisaineistossa liittyivät näkökulmiin, joista nuorten tilannetta oli eri tutkimuksissa lähestytty kuten peruskoulukokemusten ja elämänkulun tarkastelu tai ohjaukokemukset. Nuorten kertomukset käsitelivät nuorten elämänkulkua ja siten myös muita näkökulmia kuin varsinaista tutkimuskysymystä, joten syrjäytymisilmiöön liittyvää kokemuksellista aineistoa oli hyvin tarjolla.

Kuvailevassa luokittelussa aineistosta poimitaan ilmiön kannalta merkityksellisiä kuvauksia kuten lauseita tai asiakokonaisuuksia. Kuvauksia poimitaan aineistosta ja ryhmitellään samanlaisuuksien ja erilaisuuksien mukaan. Kuvaileva luokittelu on aineistolähtöistä ja ymmärtämään pyrkivää. (Kangasniemi & Pölkki 2016, 86.) Keskityin ensisijaisesti raporttien ja julkaisujen tiivistelmän, tulososion ja johtopäätösten tarkasteluun. Lukiessani syrjäytymiseen liittyvää kirjallisuutta poimin ja kirjoitin ylös aineistosta kaikki ilmaisut ja ajatuskokonaisuudet, joissa puhuttiin nuorten omista kokemuksista tai tutkijan tekemistä johtopäätöksistä, joissa kuvailtiin ja tulkittiin nuorten kokemuksia. Myönteisen tunnistamisen aineistojen kohdalla poimin aineistoista kaikki myönteisen tunnistamisen työotteeseen ja nuorten omiin kokemuksiin liittyvät ilmaisut ja ajatuskokonaisuudet.

Luettuani syrjäytymisaineiston ja poimittuani kaikki katsauksen ensimmäiseen kehittämissymykseen eli nuorten omiin kokemuksiin liittyvät ilmaukset, järjestin ne edelleen alaluokkiin. Nämä luokat jaoin neljään yläluokkaan sisällön mukaan. Yläluokat olivat nuorten *taustaan* liittyvät tekijät, *nykyhetkeen* liittyvät tekijät, asiat, jotka olivat *auttaneet nuoria eteenpäin* ja *ohjaukseen* liittyvät näkökulmat. Tein näistä yläluokista ja alaluokista taulukon, johon kirjasin ylös, kuinka monessa aineiston eri tutkimuksissa ja artikkelissa teemat esiintyivät. Näin sain esiin ne luokat/teemat, jotka koko aineistossa painoutuivat.

Tausta	Nykyhetki	Mikä auttaa eteenpäin?	Ohjaus
Kielteiset tunnekokemukset koulussa 8/9	Epätasapaino itsen ja yhteiskunnan vaatimusten välillä 7/9	Toimijuus 5/9	Ohjaus nuoren ehdoilla 5/9
Koulu kielteisenä sosiaalisena yhteisönä 8/9	Kielteisten kokemusten vaikutus elämäntapaan ja minäkuvan 7/9	Lähiyhteisöjen tuki/ Suhteet toisiin ihmisiin 5/9	Ulkopuolelta asetetut tavoitteet 5/9
Perhetaustan vaikutus 6/9	Oman tulevaisuuden suunnittelun vaikeus 6/9	Selviytyminen 3/9	Onnistunut ohjaus 4/9
Varhainen ilmeneminen 5/9	Aikuisuuteen kasvaminen 4/9	Yhteisöllisyys 3/9	Nuoren ääni/ Rakenneelliset ja kulttuuriset reunaehdot 3/9
Koulun riittämätön tuki 4/9		Voimavarat 3/9	
Opettaja-oppilas-suhde 3/6			

Taulukko 2. Teemojen painottuminen syrjäytymistä koskevassa aineistossa

Näiden teemojen pohjalta lähdin suunnittelemaan materiaaleja yhteiskehittämistapaamisia ja koulutusmateriaalin koostamista varten koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevien nuorten osalta. Aikataulullisista syistä koulutusmateriaalin yhteiskehittäminen oli mahdollista vain syrjäytymiskirjallisuuden aineistojen pohjalta.

Myönteisen tunnistamisen aineistoja tarkastellessani kävi ilmi, että koska aineistoon kuuluvissa artikkeleissa käsiteltiin työotteen kehittämistä ja sen kautta muotoutuneita periaatteita, näkökulmia ja ulottuvuuksia, liittyivät esiin nousseet teemat myös paljon työotteeseen. Kahdessa aineistoon kuuluvassa tutkimuksessa sen sijaan käsiteltiin lasten ja nuorten kokemuksia omasta arkisesta osallisuudesta, joka on tärkeä myönteisen tunnistamisen toteuttamiseen liittyvä näkökulma. Aineisto jakautui näin olleen kahteen erilaiseen lähestymistapaan, työotteen kuvailuun ja osallisuuden erilaisiin muotoihin. Työotteeseen liittyvät näkökulmat painoutuivat aineistossa.

Luokittelin aineistoa samoin kuin syrjäytymiskirjallisuuden osalta esiin nousevien ajatuskokonaisuuksien ja ilmauksien kautta ja muodostin luokitteluista erilaisia alaluokkia. Näistä alaluokista muodostin edelleen yläluokat, joiden teemat liittyivät työotteen *taustaan, työotteen sisältöihin, ammatilliseen toimintaan ja osallisuuden erilaisiin muotoihin*. Taulukoin tulokset ja lähdin kehittämään niiden pohjalta myönteisen tunnistamisen koulutusmateriaalia.

Tausta	Työotteen sisältö	Ammatillinen toiminta	Osallisuuden erilaiset muodot
Työotteen lähtökohdat	Periaatteet	Uudenlainen ajattelutapa	Arkinen osallisuus
Ammatillisen näkökulman muutos	Uloottuvuudet	Hiljainen työ näkyväksi	Institutionaalisten ympäristöjen osallisuus
Osallisuuden merkitys	Elementit	Aikuisen tunnistava toiminta	
		Haasteet	

Taulukko 3. Myönteisen tunnistamisen aineistoista nousseet teemat

4.6 Koulutuksen yhteiskehittäminen

Tässä opinnäytetyössä yhteiskehittäminen tarkoittaa kirjallisuuskatsauksen tulosten pohjalta rakentuvien teemojen käsittelyä etsivien nuorisotyöntekijöiden ja työpajatyöntekijöiden kanssa ja tämän työskentelyn kautta rakentuvaa koulutuskokonaisuutta. Kehittämisosuuden toteuttaminen oli suunniteltu toteutettavaksi dialogisen keskustelun kautta, jossa työntekijät voivat tuoda esiin omia näkemyksiään käsiteltävistä teemoista ja siitä, miten niitä voitaisiin käsitellä tulevassa koulutuksessa.

Yhteiskehittäminen on prosessina ainutlaatuinen ja siinä käytettävät menetelmät muotoutuvat aina kunkin tilanteen kontekstista ja tavoitteista. Menetelmien tarkoituksenmukaisuus todentuu siinä, miten ne auttavat osallistujia oppimaan ja toimimaan yhdessä. (Hietala ym. 2018, 9).

Aloitimme yhteiskehittämistapaamisten suunnittelun yhdessä MIELI ry:n järjestötyöntekijän kanssa alkuvuodesta 2021. Kirjallisuuskatsausta tehdessäni ja teemoja muokatessani kävimme keskusteluja niistä toimintatavoista, joilla etsiviä nuorisotyöntekijöitä ja työpajatyöntekijöitä voisi osallistaa koulutuksen suunnitteluun ja sen painopisteiden muokkaamiseen. Covid 19- tilanteen takia kaikki yhteiset tapaamiset olivat siirtyneet erilaisille verkkoalustoille ja päätimme, että käyttäisin yhteiskehittämiseen näitä samoja alustoja. Sovimme, että menisin esittelemään omaa opinnäytetyötäni etsivien nuorisotyöntekijöiden tapaamiseen INTO ry:n Discord- kanavalle ja työpajatyöntekijöiden Tilannehuone- tapaamiseen Zoom-

alustalle. Osallistuin myös INTO ry:n kohdennetun nuorisotyön koordinaattorien tapaamiseen ennen varsinaisia yhteiskehittämistapaamisia. Yhteiskehittämistapaamiset toteutuivat touko- kesäkuussa 2021, enkä ollut tuolloin vielä saanut valmiiksi myönteisen tunnistamisen kirjallisuuskatsausosuuksia. Sovimme MIELI ry:n asiantuntijan kanssa, että aikataulullisista syistä käsittelemme yhteiskehittämistapaamisissa vain kirjallisuuskatsauksen syrjäytyneitä nuoria koskevaa kokonaisuutta.

Muokkasin kirjallisuuskatsauksen syrjäytymiseen liittyvien teemojen pohjalta Powerpoint-esityksen ja esityksen teemoihin pohjautuvia pohdintakysymyksiä. Tein myös lyhyen gallupkyselyn koulutusteemoista, jossa kysyin, mitkä teemat olivat työntekijän mielestä omassa työssä tärkeimpiä ja mistä teemoista työntekijä haluaisi tulevassa koulutuksessa kuulla lisää.

Varsinaisissa tapaamisissa pidin ensin lyhyen alustuksen työntekijöille, jonka jälkeen he saivat keskustella pienryhmissä tekemistäni pohdintakysymyksistä. Lopuksi työntekijät vastasivat gallupkysymyksiin. Ensimmäisen tapaamisen jälkeen sain yhdeltä kohdennetun nuorisotyön koordinaattorilta palautetta esityksestäni, jonka perusteella muokkasin sitä tiiviimmäksi etsivien nuorisotyöntekijöiden tapaamista varten. Muokkasin esitystäni edelleen ennen viimeistä tapaamista työpajatyöntekijöiden kanssa. Kävin esitysten välillä myös keskusteluja MIELI ry:n järjestötyöntekijän kanssa, jolta sain neuvoja ja vinkkejä siihen, miten esityksiä ja niihin liittyviä kysymyksiä kannattaisi edelleen muokata ja kehittää.

5 Kehittämistyön tulokset

5.1 Koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevien nuoret kokemukset

5.1.1 Koulutuksen ja työelämän ulkopuolelle jäämisen taustaa

Nuorten kertomuksissa oman tilanteensa taustatekijöistä nousi esiin teemoja, jotka liittyivät nuorten koti- ja perhetaustaan, kouluun kielteisenä sosiaalisena yhteisönä, kielteisiin koulukokemuksiin ja niiden vaikutukseen nuoren minäkuvaan, koulun riittämättömään tukeen nuorelle ja opettaja- oppilassuhteen merkitykseen. Ongelmien varhainen ilmeneminen nousi myös esiin viidessä aineistoon kuuluvassa lähteessä.

Nuoret kuvasivat suhdetta vanhempiin kylmäksi ja etäiseksi. Vanhemmat eivät olleet olleet kiinnostuneita nuorten opiskeluista ja nuoret kokivat, etteivät olleet saaneet tarpeeksi tukea omaan kasvuun kotoa. Epätyydyttävät perhesuhteet nousivat esiin myös sosiaalisen eristämisen ja komeroitumisen taustalla ja puutteet vanhemmilta saadussa hoivassa aiheuttivat turvattomuuden tunteita. Hauraat tukiverkostot ja kasvuympäristön riskitekijät olivat yhteydessä kouluvaikeuksiin ja syrjäytymisriskiin. Toisaalta osa nuorista koki lapsuudenkotiinsa olosuhteet myös turvallisiksi ja vaikka lapsuuteen oli ajoittunut merkittäviä ja epävarmuutta aiheuttaneita elämäntapahtumia, nuoret suhtautuivat ymmärtävästi perheeseen ja läheisiin vaikeista kokemuksista huolimatta. (Kuronen 2010, 125–126; Mäki-Ketelä 2012, 123–124; Mäkinen 2016, 8–9; Takkunen & Uusitalo-Malmivaara 2017, 10, 22, 17–18; Toiviainen 2019, 205; Gretscher & Myllyniemi 2020, 7.)

Koulussa pärjääminen oli ollut haasteellista jo alakouluikässä ja yläasteella ongelmiin oli liian myöhäistä puuttua. Turhautumisen kokemukset alkoivat varhaisina kouluvuosina ja vaikeudet monimutkaistuivat ja vahvistuivat vuosien vierieessä. Sosiaalisesti eristäytyneet kertoivat ensimmäisten merkkien vetäytymisestä ilmenneen teini-iässä, mutta kunnolla eristäytyminen oli alkanut vasta yläasteen jälkeen tai aikuisiällä. (Kuronen 2010, 225; Äärelä, 2012, 18; Mäkinen 2016, 9; Takkunen & Uusitalo-Malmivaara 2017, 18; Pikkarainen ym. 2021, 66.)

Haavoittuvaisimmassa asemassa olevien nuorten auttaminen oli ollut koululle hankalaa, eikä nuorten putoamisen ehkäisemiseksi ollut pystytty tarjoamaan sopivaa tukea. Väliintulot olivat vieraannuttavia ja muutosta oli haettu nuoren toiminnasta, ei koulun käytännöistä. Koulu lähestyi nuorta oppimisen ja pärjäämisen näkökulmasta, eikä niitä olosuhteita, joista kouluun tultiin, ollut pystytty huomioimaan. Erilaisuuden ja omien vaikeuksien takia yksin jääminen vähensi kiinnostusta ja kykyä osallistua ja keskittyä koulutyöskentelyyn. Osa nuorista kertoi, että koulutuksen sisällöt tuntuivat tarpeettomilta eikä koulutuksen hyöty

todentunut omassa elämässä. Tarvittavat tiedot ja taidot nähtiin mahdollisiksi hankkia myöhemminkin elämässä. (Kuronen 2010, 326–327; Mäki-Ketelä 2012, 128–130; Äärelä, 2012, 243–244; Toiviainen 2019, 205; Pikkarainen ym. 2021, 59.)

Nuoret näkivät koulun enemmän sosiaalisen ympäristön kuin oppimisen kautta. Koulu näyttäytyi kielteisiä kokemuksia tarjonneena yhteisönä. Kokemukset koulutovereista liittyivät valikointiin, torjuntaan ja kiusaamiseen. Vaikeudet sosiaalisissa suhteissa ja sosiaaliseen yhteisöön kiinnittymisessä olivat leimanneet nuorten koulupolkua. Koulun toimintakulttuuriin sopeutuminen oli ollut hankalaa, mikä olisi ollut edellytyksenä omien voimavarojen käytettävyydelle. Opetuskulttuuri painotti yksin selviämistä, mikä tuntui nuorista kohtuuttomalta, kun taustalla oli oppimisvaikeuksia, yksinäisyyttä ja koulukiusaamista. Erot kodin ja koulun kasvatusilmapiirissä vaikuttivat myös kouluun kiinnittymiseen. Vaatimus koulun käyttäytymissäntöihin sopeutumisesta tuntui ylivoimaiselta. Sovelias sääntöjen mukainen käyttäytyminen olisi ollut edellytyksenä tunnustuksen saamiselle. Poikkeava käyttäytyminen johti moitteisiin. Ei-toivottu käyttäytyminen, uhma koulua kohtaan ja työrauhaongelmat olivat haitanneet koulussa selviytymistä. Kouluyhteisön kulttuuriset ja sosiaaliset normit näyttäytyivät sivuun jääneen nuoren näkökulmasta jyrkinä ja vaikeasti saavutettavina. Väylät kouluyhteisön sisälle kulkivat ”tavallisuuden ja normaaliuden” kautta. (Kuronen 2010, 125–126; Mäki-Ketelä 2012, 205; Äärelä, 2012, 225–228; Mäkinen 2016, 11–12, 15; Toiviainen 2019, 70–71, 204–205; Pikkarainen ym. 2021, 59.)

Koulukiusaaminen oli merkittävä kielteinen tekijä nuorten elämässä. Se oli heikentänyt motivaatiota ja koulumenestystä ja aiheuttanut henkistä pahoinvointia, pelkoa ja itsetunnon heikentymistä. Kiusaaminen liittyi arkuuteen, hiljaisuuteen, fyysiseen olemukseen, pukeutumistyyliin tai poikkeamiin sukupuoliroolin mukaisesta käyttäytymisestä. Nuoret kokivat toimintamahdollisuuksiensa kaventuneen kiusaamisen takia. Koulukiusatuksi joutuminen nousi esiin myös sosiaalisen eristäytymisen yhtenä taustatekijänä. Yksinäisyys ja syrjään vetäytyminen kiusaamisen välttämiseksi nousivat esiin toistuvana teemana. (Kuronen 2010, 225; Mäki-Ketelä 2012, 128–130, 205; Mäkinen 2016, 11–12; Takkunen & Uusitalo-Malmivaara 2017, 10; Gretschel & Myllymäki 2020, 7, 58–60.)

Yhteenkuuluvuuden ja samanarvoisuuden tunne muiden oppilaiden kanssa jäi saavuttamatta kouluympäristössä. Ulkopuolisuuden ja toiseuden tunteet olivat seurauksena vertaisryhmän taholta koetun torjunnan ja ulkopuolelle jäämisen takia. Tunne omasta riittämättömyydestä ja yhteisöön kuulumattomuudesta vahvistivat sivuun jäämistä. Eriarvoisuuden kokemus ja liian suuriksi koetut odotukset johtivat epäonnistumisen kokemuksiin, jotka olivat erityisen haavoittavia. Kouluympäristössä ilmenneet erilaisuuden tunteet aiheuttivat turhautumista. Oman erilaisuuden tunnistaminen ja sen takia sivuun vetäytyminen syvensivät

syryään jäämisen tunnetta. (Kuronen 2010, 225; Mäki-Ketelä 2012, 200–201; Äärelä, 2012, 245, 226–228; Toiviainen 2019, 72; Pikkarainen ym. 2021, 59.)

Koululaisena oleminen oli haasteellista. Kielteiset kokemukset liittyivät huonoon opintomenestykseen ja koulun aikuisten ja koulukaverien välinpitämättömyyteen. Hankalaksi oppilaaksi leimautuminen oli nuorille turhauttava ja tuskallinen muisto, ja nuoret kokivat itsensä poikkeavaksi suhteessa kouluyhteisöön. Nuorille oli tarjottu tukea keskustelujen ja muiden tukitoimien kautta. Tuki otettiin kiitollisena vastaan, mutta koettiin myös leimaavana koulun sisäisiin suhteisiin liittyen. Omat oppimisvaikeudet, kiusaamiskokemukset ja uupumus aiheuttivat syyllisyyden tunteita ja nuori jäi yksin ongelmiansa kanssa. Yksin jääminen aiheutti tunteen sisäisestä taakasta ja turhautumisesta. Kielteisten kokemusten kasaantuminen aiheutti nuorten voimien kulumisen päivittäiseen selviytymiseen, jolloin voimavaroja ei jäänyt koulutyöhön. (Äärelä 2012; Mäkinen 2016, 9–11; Toiviainen 2019, 70–71; Pikkarainen ym. 2021, 59.)

Opettajasuhteella oli ollut suuri vaikutus koulusuhteen muodostumisessa, kouluun kiinnittymisessä tai siitä irtautumisessa. Opettajan merkitys pärjäämiselle koulussa korostui varsinkin yläasteella, jossa vuorovaikutussuhteet opettajiin olivat saattaneet olla moitteiden sävyttämiä. Nuoret pitivät tärkeänä opettajan eettistä toimintaa ja aitoa kiinnostusta nuoren asioihin. Nuorten toiveissa opettajille oli kokonaisvaltaisempi ja myönteisempi ote omaan työhön. Nuoret toivoivat opettajilta myös enemmän ymmärrystä omaa tilannetta ja epävakaiden kotiolojen tuomia vaikeuksia kohtaan. Nuoret kaipasivat hyväksyntää ja välittämistä sekä kykyä kohdata erilaisuus, kun tuen tarpeet olivat yksilöllisiä. Toverillisia suhteita opettajaan arvostettiin ja opettajalta toivottiin enemmän inhimillisyyttä, aikuisuutta, johdonmukaisia sääntöjä ja rajoja. (Kuronen 2010, 195, 200–203, 326–327; Mäki-Ketelä 2012, 200–201; Äärelä 2012, 228, 237, 245;)

5.1.2 Koulutuksen ja työelämän ulkopuolella oleminen

Nuoret kuvasivat omaa tämänhetkistä elämäntilannettaan koulutuksen ja työelämän ulkopuolella ja siihen liittyviä vaikeuksia ja haasteita. Nykyhetkeen liittyvät teemat ovat kielteisten kokemusten vaikutus minäkuvaan ja elämänkulkuun, epätasapaino itsen ja yhteiskunnan vaatimusten välillä, oman tulevaisuuden suunnittelun vaikeus ja aikuisuuteen kasvamisen moninaisuus.

Koulu on lasten ja nuorten keskeinen kasvuympäristö ja sen vaikutus nuorten kasvuun on merkittävä. Koulu- ja oppimiskokemukset vaikuttivat nuoren elämänkulkuun ja identiteetin rakentumiseen. Itsetunto ja minäkuva muokkautuivat koulussa koetun sosiaalisen vuorovaikutuksen kautta. Koulun kulttuuriset mallit ja käyttäytymisnormit olivat aiheuttaneet

nuorissa riittämättömyyden tunteita ja rakentaneet nuorille käsitystä itsestä ”huonona oppijana”. Erilaisena nähdynsi tuleminen haittasi minäkuvan kehittymistä. Itsenäisten päätösten ja omien valintojen tekemiseen liittyvät kyvyt olivat saattaneet jäädä kehittymättä oppimisvaikeuksiin tarvittavan tuen puutteen takia. Kokemukset vaikuttivat päätösten tekemiseen myös myöhemmissä elämänvaiheissa. Nuoret halusivat irtautua kouluympäristössä rakentuneesta ”arvottoman” asemasta, jolla oli vaikutusta myös nuorten tulevaisuuden valintoihin. (Kuronen 2010, 224–225, 228–229; Mäki-Ketelä 2012, 200–201; Äärelä, 2012, 18; Mäkinen 2016, 12; Pikkarainen ym. 2021, 67.)

Turvattomassa lapsuudenkodissa kasvaneet kokivat, etteivät olleet oppineet luottamaan toisiin ihmisiin eivätkä olemaan vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Epävarmuuden kokemukset lapsuudessa vaikuttivat ihmissuhteiden rakentumiseen myöhemmin elämässä. Olosuhteet, joissa psykologiset perustarpeet olivat jääneet tyydyttymättä, haittasivat nuorten kasvua. Nuoret reagoivat eri tavoin riippuen siitä, missä ympäristössä kielteiset kokemukset ilmenivät. Mikäli koulu koettiin uhkaavaksi ympäristöksi, nuoret vetäytyivät koulusta tai kamppailivat kouluympäristössä ilmeneviä ongelmia vastaan. Nuoret valitsivat palkitsevampaa ympäristön kuten kotiin jäämisen tai työn tekemisen, jos se oli mahdollista. Kotona ilmeneviin turvattomuuden kokemuksiin nuoret reagoivat sisäisen taakan muodostamisella, joka vei voimavaroja ja vaikutti haitallisesti koulutyöskentelyyn. (Mäkinen 2016, 8–9; Takunen & Uusitalo-Malmivaara 2017, 17–18; Pikkarainen ym. 2021, 58, 64.)

Oma minä nähtiin huonona ja epäonnistuneena. Nuoret kokivat omaavansa ominaisuuksia, joita ei hyväksytty. Nuoret kärsivät huonosta itsetunnosta, johon oli saatu apua psykoterapiasta. Epäluottamus omiin kykyihin ja koulumenestykseen sekä vähäinen usko omaan selviytymiseen opinnoissa ja työelämässä nousi esiin. Voimattomuuden, väsymyksen ja ahdistuksen tunteet sekä mielenterveyden ongelmat nousivat koulunkäynnin ja jatko-opintoihin hakeutumisen esteeksi. (Mäki-Ketelä 2012, 204, 120–121, 214; Gretscher & Myllyniemi 2020, 58–60.)

Peruskoulun jälkeen nuorilla ei ollut yhteenkuuluvuuden tunnetta mihinkään ryhmään tai yhteisöön. Tunne riittämättömyydestä ja yhteisöön kuulumattomuudesta saattoivat johtaa sosiaaliseen eristäytymiseen, jolloin kehitys lähti epäsuotuisaan suuntaan. Yksin, ilman kaveria jääminen oli aiheuttanut huonoa itsetuntoa ja luottamuksen puutetta. Vaikeus pyytää apua, mielenterveysongelmat ja koulukiusaaminen vahvistivat eristäytymistä. Luottamuksen luominen muihin oli vaikeaa ja omillaan pärjääminen ja itsensä kovettaminen olivat selviytymiskeinoja, joita nuori oli itselleen rakentanut. Ulkopuolisuuden tunne lisääntyi yksinäisyyden ja koulutuksesta ja työelämästä sivuun jäämisen myötä. (Mäki-Ketelä 2012, 210;

Mäkinen 2016, 9; Takkunen & Uusitalo-Malmivaara 2017, 18–19; Toiviainen 2019, 72; Gretschel & Myllyniemi 2020, 48.)

Oma paikka yhteiskunnassa tuntui epämääräiseltä peruskoulun jälkeen. Oma rooli yhteiskunnassa ja omat mielenkiinnon kohteet olivat epäselviä. Yhteiskuntaan oli vaikea luottaa, ja siihen kiinnittymisen kokemus jäi puuttumaan. Työelämään siirtyminen oli hankalaa ilman tutkintotodistusta, mutta motivaatio opiskeluun oli hukassa. (Kuronen 2010, 228–229; Mäki-Ketelä 2012, 210–212; Gretschel & Myllyniemi 2020, 40–41.)

Hyvinvoinnissa koettiin puutteita erityisesti psyykkisen terveydentilan, taloudellisen tilanteen ja ihmissuhteiden alueilla. Alhaisempi tyytymättömyys omaan elämäntilanteeseen oli yhteydessä yli 12 kuukauden työttömänä olemiseen. Itsenäisessä asumisessa koettiin riittämättömyyden tunteita sekä vaikeuksia arkielämän asioiden hoitamisessa. Haasteita oli myös muilla elämänalueilla. Työelämästä oli irtauduttu sosiaalisten tilanteiden pelon, masennuksen ja stressin takia. Ihmissuhteiden luominen ja ylläpitäminen koettiin hankalaksi. Vaikeudet nähtiin johtuviksi omista puutteellisista sosiaalisista taidoista. (Mäki-Ketelä 2012, 215–217; Juvonen 2015, 205; Takkunen & Uusitalo-Malmivaara 2017, 18–20; Gretschel & Myllyniemi, 2020.)

Omaa elämäntilannetta ja vaikeuksia tarkasteltiin yksilötason ongelmina, vaikka syyt saattoivat olla myös sosiaalisia ja koulukulttuurisia. Kulttuuriset odotukset painottavat aktiivisuutta ja itsenäisyyttä, vaikka hauraan toimijuuden kanssa painiskeleva nuori tarvitsee tukea. Oppilaitoksissa kohdatut vaatimukset yksin pärjäämisen pakoista olivat ristiriidassa nuorten omien arvojen kanssa. Ammatillisessa koulutuksessa esiin nousseet itseohjautuvuuden, luovuuden ja neuvokkuuden vaatimukset koettiin vieraina. (Mäkinen 2016, 11–12, 15; Juvonen 2015, 207; Toiviainen 2019, 70–71.)

Liian suuriksi koetut odotukset koulun taholta olivat johtaneet epäonnistumisen kokemuksiin ja nuorilla oli tunne, etteivät he sopineet valmiiksi annettuihin lokeroihin. Nuoruuden näkeminen hallittuna siirtymänä lapsuudesta aikuisuuteen oli ristiriidassa sivuun jääneen nuoren oman kokemuksen kanssa. Yhteiskuntaan sisäänpääsyn edellytyksenä koettiin olevan heteronormatiivisen, raittiin ja valtakieltä puhuvan norminuoruuden tarinan toteuttaminen. Koulutus ja työllistyminen nähtiin yhteiskuntaan kuulumisen ehtona. Nuorten oma kokemus syrjäytymisestä oli ristiriidassa yhteiskunnan määrittelyjen kanssa. Syrjäytyminen nähtiin ensisijaisesti syrjäytymisenä ystävistä ja sosiaalisista suhteista, ei koulutuksesta ja työelämästä. (Mäki-Ketelä 2012, 215–217; Äärelä, 2012, 245; Toiviainen 2019, 13, 205; Gretschel & Myllyniemi, 2020, 55.)

Sosiaalisesti eristäytyneet kokivat, ettei yhteiskunnassa ollut tilaa sellaisille miehille, joilla ei ole perinteisen miehen rooliin liitettyjä ominaisuuksia. He eivät olleet pystyneet täyttämään

miehelle asetettuja vaatimuksia, josta oli seurannut sosiaalisia pettymyksiä. Omat kyvyt ja sosiaaliset taidot koettiin epäsopiviksi yhteiskunnan odotuksiin nähden. (Takkunen & Uusitalo-Malmivaara 2017, 10, 20–21.)

Vaikeassa tilanteessa oli hankala tietää, mistä omassa elämässä oli kyse. Tulevaisuuden suunnittelu oli ylivoimaista, kun aikaisempien epäonnistumisten takia ei ollut muodostunut riittävää kapasiteettia oman elämän suunnitteluun. Nuorilta odotetaan valintoja ja tehtäviä, jotka voivat haavoittuvaisissa oloissa eläville nuorille olla liian vaikeita, kun valmiudet puuttuvat. Kielteisten koulu- ja oppimiskokemusten takia nuorella voi olla heikko toimijuuden kokemus. Syrjäytymisvaarassa oleva nuori, joka jää vertaisryhmän ulkopuolelle, ilman kaverin tai aikuisen tukea, on vaativan tehtävän edessä etsiessään omaa paikkaansa. Nuori on voinut kohdata liikaa syrjäyttäviä puhetapoja, käytäntöjä ja kohtaamisia omiin resursseihinsa nähden. Nuori jää omilleen hauraiden tukiverkostojen takia. (Kuronen 2010, 330; Mäki-Ketelä 2012, 207; Juvonen 2015, 235; Toiviainen 2019, 13, 205.)

Yhteiskunnan taholta tulevat paineet ja kiirehtiminen valintojen ja muutosten tekemiseen tuntuivat vaikeilta, kun omat voimavarat tai terveydentila eivät olleet riittävällä tasolla. Epäonnistuminen valintojen tekemisessä vahvisti sivuun jäämisen tunnetta. Sosiaalisesti eristäytyneistä ahdistuneimmat ja toivottomimmat kokivat, ettei heillä ollut voimia tai välineitä oman tilanteen muuttamiseksi. Elämässä eteneminen ja toipuminen oli hidasta rankkojen kokemusten takia. Päätösten tekeminen sai välillä odottaa. Heikosta toimintakyvystä ja hitaasta toipumisesta huolimatta nuori oli kiinnittynyt yhteiskuntaan ja sen avun varassa. Avun hakeminen oman toipumisen tueksi oli tärkeää. (Kuronen 2010, 314; Takkunen & Uusitalo-Malmivaara 2017, 16; Gretscher & Myllyniemi 2020, 7.)

Nuoruus on epävarma ja monipolvinen siirtymä aikuisuuteen, jossa kehitys voi kulkea moneen suuntaan samanaikaisesti. Nuoren elämänsä kulku on dynaaminen ja periodimainen lyhytaikaisten tapahtumien sarja, jota uran ja kehityksen käsitteet eivät kuvaa riittävästi. Muutokset ja elämän käännekohtat kuten koulun aloitus, perhetilanteen muutokset, yläasteelle siirtyminen ja jatkokoulutus ovat nuoren elämässä merkittäviä vaiheita, joiden kohdalla kehitys voi kääntyä uusille urille. Kasaantuvat pettymykset ja epäonnistumiset voivat ohjata elämää epäsuotuisaan suuntaan. Nuoren elämänsä kulku ei ole ajallinen, suoraviivaisesti etenevä jatkumo, vaan monikerroksinen siirtymä kohti aikuisuutta, jossa heikkous ja vahvuus voivat olla läsnä samanaikaisesti (Kuronen 2010, 225, 318–319, 332; Juvonen 2015, 162; Toiviainen 2019, 81.)

5.1.3 Mikä auttaa eteenpäin?

Omassa elämässä etenemistä ja vahvistumista kuvatessaan nuorten kertomuksista nousi esiin teemoja, jotka liittyivät toimijuuteen, selviytymiseen, lähiyhteisöjen tukeen, voimavaroihin ja yhteisöllisyyteen.

Toimijuuden tunne ja oman paikan aktiivinen etsiminen lisääntyi peruskoulun jälkeen ja nuoret halusivat toimia itse oman hyvinvointinsa eteen. Omalle toimijuuden kokemukselle oli saatu vahvistusta parisuhteen tai ystävyys-suhteiden kautta. Osa sosiaalisesti eristäytyneistä oli hyväksynyt oman tilanteensa eikä nähnyt sen muuttamista tavoiteltavana. Kome-roituminen oli valinta ja elämäntapa. Osa eristäytyneistä nuorista halusi kuitenkin toimia aktiivisesti oman kuntoutumisensa eteen. Oma minäkuva oli myönteisempi. (Kuronen 2010, 330; Takkunen & Uusitalo-Malmivaara 2017, 16–17, 21; Gretschel & Myllyniemi 2020, 39.)

Toimijuuden sisäinen puoli on autonomisuus eli yksilön oikeus tehdä itseään koskevia valintoja. Syrjäytymisvaarassa olevalla nuorella ei ehkä ole voimavaroja ja kapasiteettia valintojen tekemiseen. Tukijärjestelmän asettamat rajoitteet ja vähäiset voimavarat voivat olla esteenä nuoren toimijuuden kehittymiselle. Valintojen tekeminen palvelujärjestelmän antamissa raameissa vaatii vahvempaa toimijuutta kuin ”tavalliselta” nuorelta. Yksilöllisyyden ja riippumattomuuden vaatiminen nuorelta saattaa johtaa yksinäisyyden ja epävarmuuden kokemuksiin. Nuori tarvitsee tukea ja mahdollisuuksia toteuttaa omaa toimijuuttaan siinä määrin kuin se on mahdollista. Toimijuus vahvistuu omaksi koettujen kertomusten kautta. (Juvonen 2015, 103–104, 164–165, 235–236.)

Toimijuus rakentuu suhteessa sosiaaliseen ympäristöön ja saatavilla oleviin resursseihin. Se ei ole vain yksilön ominaisuus vaan syntyy vuorovaikutuksessa. Tunnustuksen saaminen erilaisista resursseista vahvistaa toimijuutta. Mahdollisuus vastavuoroisiin, yhteisöllisiin dialogeihin on toimijuudelle yhtä tärkeää kuin itsereflektiotaidot. Toimijuuden rakentumisen ymmärtäminen vuorovaikutuksen kautta irrottaa ohjaustyötä kahdenkeskisestä ja yksilöllisestä tavasta kohdata nuori. (Juvonen 2015, 164–165; Toiviainen 2019, 92–95.)

Kasvun ja toivon näkökulman ja selviytymisen tunteen säilyttäminen omassa tilanteessa on tärkeää. Vakavastakin syrjäytymisvaarasta voi selviytyä eteenpäin. Sosiaalinen sitkeys ja toiveikkaana pysyminen oli sitä tärkeämpää, mitä enemmän marginaalissa nuori oli. Nuoren tukiverkostolla on suuri merkitys toiveikkauden ja sinnikkyuden olemassaololle. (Kuronen 2010, 318–319, 331; Toiviainen 2019, 205)

Myönteiset kokemukset vahvistivat omaa elämänhallintaa ja antoivat mahdollisuuden lähestyä omaa elämää selviytymisen näkökulmasta. Kokemus omien resurssien käytöstä ja tunne arvokkuudesta antoivat motivaatiota opiskeluun ja työhön. Nuoret olivat selviytyneet

vaikeista ja haastavistakin tilanteista. Haasteista selviytyminen lisäsi tyytyväisyyttä ja kokemus omien rajojen löytymisestä ja oman itsen kunnioittamisesta auttoi luottamaan tulevaisuuteen. (Kuronen 2010, 314–317; Toiviainen 2019, 72; Gretschel & Myllyniemi 2020, 17–18.)

Nuoren elämäntarinan kuuleminen tekee näkyväksi nuoren oppimisprosessin omassa elämässä. Elämäkokemusten tarkastelu ja selviytyminen eteenpäin antaa tunteen kypsymisestä. Oman elämän asiantuntijuuden tunnustaminen ja pärjäämisen tunne on yhteydessä itsetuntoon ja selviytymiseen haastavista tilanteista. (Toiviainen 2019, 79, 94–95; Gretschel & Myllyniemi 2020, 17–18.)

Omien valintojen tekeminen on elämänmittainen prosessi, jossa rauha ja riittävä aika oman suunnan etsimiselle on tarpeellista. Valintojen ei aina tarvitse olla oikeita. Sisäinen kokemus aikuisuudesta vaatii aikaa kehittyäkseen. Yhteiskuntaan kuulumisen ja sisäpuolella oleminen tunne vahvistuu, kun ei tarvitse täyttää tiettyjä kriteerejä tai kulkea tiettyä polkua. Yhteiskunnan sisälle voi päästä oman selviytymisen ja arvokkuuden kokemuksen kautta. (Kuronen 2010, 320–322; Toiviainen 2019, 76, 79; Gretschel & Myllyniemi 2020, 51–56, 61–61.)

Lähiyhteisön tuki omalle selviytymiselle oli tärkeää ja toi elämään tasapainon tunnetta. Lähiyhteisön aikuisten rooli oli tärkeä umpikujaan ajautuneille nuorille. Ystävät kannattelivat nuorta vaikeissa elämäntilanteissa ja tarjosivat käytännön apua, tukea ja neuvoja. Ystävien kautta löydettiin harrastuksia ja oma sosiaalinen verkosto laajeni. Nettikeskustelufoorumien kautta ystäväpiiri laajentui maan- ja maailmanlaajuisiksi. Perheen, ystävien, harrastusten ja työelämän kautta saatiin myönteisiä ja arvokkaita oppimiskokemuksia. (Mäki-Ketelä 2012, 224; Mäkinen 2016, 9, 12; Toiviainen 2019, 72, 81; Gretschel & Myllyniemi 2020, 38.)

Omassa lähipiirissä sai auttaa omien mahdollisuuksien mukaan. Palvelusten tekeminen ja avuliaisuus näyttäytyi arvokkaana ominaisuutena itsessä ja nuoret tunsivat auttamisen halua. Omat kompetenssin tunteet tulivat tyydytetyiksi kotona pienempien sisarusten hoidossa avustamisessa ja kodin lämpimän ilmapiirin takia. Kokemukset huolenpidosta ja avun saamisesta perhe- ja tuttavapiirissä olivat merkittäviä. Auttajia oli löytynyt myös instituutioiden piiristä. (Mäkinen 2016, 12–13; Gretschel & Myllyniemi 2020, 38, 46; Pikkarainen ym. 2021, 59.)

Nuorten voimavarat ja resurssit tulivat näkyviksi niissä sosiaalisissa yhteisöissä, joissa nuoret toimivat. Resurssien arvo ja arvokkuus määrittyivät erilaisissa arjen suhteissa ja vaikutusmahdollisuuksissa instituutioissa. Kohtaava ympäristö Ohjaamossa ja mahdollisuus sosiaaliseen yhteisöön auttoivat niiden voimavarojen näkyväksi tulemistä, jotka olivat tärkeitä

myös ohjausprosessin etenemiseksi ja nuoren pärjäämisen kokemusten tukemiseksi. (Mäkinen 2016, 14; Toiviainen 2019, 204–206)

Koulun ulkopuolella hankitut taidot eivät olleet “oikeaa osaamista”. Myönteisiä kokemuksia omista resursseista, osaamisesta ja oppimisesta oli saatu koulun ulkopuolella olevissa toimintaympäristöissä kuten kotona, harrastuksissa ja työelämässä. Harrastusten kautta nuorille tarjoutui myös mahdollisuus käyttää omaa osaamistaan. Harrastukset olivat tärkeitä omalle jaksamiselle, vaikka niissä saavutettu hyvinvointi ei välttämättä kantanutkaan muille elämänaalueille. Työelämän kautta nuorten oma toiminta, luonteenpiirteet ja elämäkokemukset tulivat nähdäiksi hyödyllisinä. Nuoret tunnistivat, että työelämässä tunnistettu osaaminen ei kuitenkaan riittänyt työmarkkinoilla pärjäämiseen, koska se ei ollut sidottua tutkintoihin. (Mäkinen 2016, 12–13; Toiviainen 2019, 72; Gretschel & Myllyniemi, 2020.)

Eletyn elämän kautta karttuneet resurssit ja osaaminen tulevat näkyviksi, kun omalle elämänkerronnalle tulee tilaa. Omista voimavaroista kiinni saaminen tapahtuu arjen merkityksellisten kokemusten kautta. Käsitykset omista voimavaroista ohjaavat tulevaisuuden valintoja ja suhtautumista erilaisiin vaihtoehtoihin. Yksilön toiminta on yhteydessä tunnustuksen saamiseen tai sen puutteeseen. Hyväksytyksi tuleminen vapauttaa voimavaroja. Omat arvot ja niiden pohjalle rakentuvat ihmissuhteet toimivat tärkeinä voimavaroina elämän käännekohtissa. Omassa ja muiden toiminnassa nähtiin tärkeinä ryhmään kuulumisen, mukaan ottamisen, toisista huolehtimisen, kokemusten jakamisen, yhdessä sinnittelyn ja välittämisen periaatteet. (Äärelä, 2012, 236, 247; Mäkinen 2016, 14–15; Toiviainen 2019, 70–71)

Mahdollisuus olla jäsenenä yhteisössä ja tarkastella omia elämäkokemuksia muiden samassa tilanteessa olevien kanssa antoi nuorille vaihtoehdon itseä syyllistävälle syrjäytymispuheelle. Yhteisöllisyys ja sosiaalinen tuki Ohjaamossa auttoi rakentamaan vastakertomuksia norminuoruuden tarinalle ja näkemään oman tilanteen osana isompaa ilmiötä. Hyvinvointi riippuu kyvystä liittyä muihin ihmisiin ja toisten ihmisten hyväksyvä suhtautuminen vahvisti yhteiskuntaan kuulumisen tunnetta. Oma tyytyväisyyden tunne lisääntyi, kun elämässä oli ihmisiä, joiden kanssa jutella. Oman sosiaalisen turvaverkon rakentaminen antoi tukea muutosten tekemiselle ja eteenpäin menemiselle omassa elämässä. Sosiaaliset suhteet toimivat väylinä erilaisiin sosiaalisen ja kulttuurisen pääoman muotoihin, jotka auttavat nuorta eteenpäin. Sosiaalisesti eristäytyneen nuoren toimijuuden tukeminen on yhteisöllisyyden elvyttämistä. (Juvonen 2015, 235; Toiviainen 2019, 81–83, 92; Gretschel & Myllyniemi 2020, 40–41, 49.)

5.1.4 Onnistunutta ohjausta kohti

Nuorten ohjaukseen ja ohjaukokemuksiin liittyvissä kertomuksissa esiin nousi teemoja, jotka käsittelivät ohjauksen toteutumisen kahta erilaista tarinaa, onnistuneen ohjauksen tunnusmerkkejä, ohjauksen rakenteellisia tekijöitä ja nuoren äänen kuulemistä.

Ohjaus oli toteutunut joko nuoren ehdoilla tai ammattilaisen määrittelemänä. Luottamus tai epäluottamus instituutioihin rakentui niissä toimivien ammattilaisten toiminnan kautta. Turvalliset ja myönteiset kohtaamiset ja läsnäolo nuorten arjessa synnytti luottamusta, kun taas epäkunnioittavat ja leimaavat kohtaamiset työnsivät nuorta pois ohjaus- ja tukipalveluiden piiristä. Myönteinen, nuoren kiinnostuksen kohteista lähtevä ohjaus auttoi nuoria luottamaan saamaansa apuun, kun taas kielteiset kokemukset saivat nuoren jättäytymään palveluiden ulkopuolelle. Nuoret, jotka kokivat itsensä tyytyväisiksi, kokivat myös saaneensa apua omiin vaikeuksiinsa. Alhaista tyytyväisyyttä kokevat nuoret tunsivat itsensä yksinäisiksi. (Juvonen 2015, 103; Mäkinen 2016, 15; Toiviainen 2019, 75, 205–206; Gretschel & Myllyniemi 2020, 38.)

Nuorten alhainen tyytyväisyys liittyi kokemukseen avunsaannin riittämättömyydestä. Nuoret eivät luottaneet saavansa apua omiin ongelmiinsa ja halusivat selviytyä yksin. Kokemukset viranomaisista olivat kielteisiä ja näkemykset omasta aktiivisuudesta olivat ristiriidassa viranomaisten näkemysten kanssa. Kohtaamiset virastojen työntekijöiden kanssa olivat satunnaisia ja ne tuntuivat kasvottomilta, monimutkaisilta ja byrokraattisilta. Tyytyväisyys elämään työn ja koulutuksen ulkopuolella olevilla nuorilla oli alhaisempaa kuin nuorilla keskimäärin. Oikeanlainen apu ja selviytyminen vaikeista vaiheista auttoi nuorta kuitenkin nousemaan tyytyväisen tasolle. (Mäki-Ketelä 2012, 211–212; Mäkinen 2016, 10; Gretschel & Myllyniemi 2020, 33–36, 42, 48.)

Onnistuneelle ohjaukselle oli tärkeää nuoren oma halukkuus ja kyvykyys osallistua ohjaukseen. Kohtaaminen tapahtui nuoren voimavarojen ehdoilla ja nuorta kuunnellen. Nuoren yksilöllisen kokemuksen ymmärtäminen ja tavoitteiden asettaminen nuoren lähtökohdista käsin tukivat nuoren kykyä omien valintojen tekemiseen. Ohjauksen kautta nuori voi saada myönteisiä oppimiskokemuksia. Nuoret tarvitsevat apua tyytyväisyyden tunteen saavuttamiseen ja itsetunnon vahvistumiseen. Auttamisen päämäärä on elämän mielekkyyden ja hyvinvoinnin tukeminen ja hyvä elämä, ei ainoastaan työkykyisyys. Hyvinvointia tukevat arvostetuksi ja hyväksytyksi tulemisen tunne ja kokemus yhteiskunnallisesta oikeudenmukaisuudesta. (Kuronen 2010, 318–319; Juvonen 2015, 237; Toiviainen 2019, 95–96; Gretschel & Myllyniemi 2020, 80–82.)

Sellaiset tukihenkilöt, jotka loivat tiiviin ja säännöllisen suhteen nuoreen, olivat nuorille merkityksellisimpiä. Tämä oli erityisen tärkeää, jos omat vanhemmat eivät pystyneet tarjoamaan nuorelle tukea, tietoa tai sosiaalisia suhteita. Nuoret kokivat arvokkaaksi joustavat tapaamisaikataulut ja asioiden hoitamisen yhdessä. Luotettavien aikuisten neuvot vaikuttivat siihen, miten nuoret suhtautuivat itselleen tärkeiksi, hyödyllisiksi tai sopiviksi kokemiinsa asioihin. Tärkeiden tukihenkilöiden kautta nuoret pääsivät myös osallisiksi institutionaalisista tukipalveluista. Onnistuneen ohjauksen tunnusmerkkejä ovat tasa-arvoinen ja kokonaisvaltainen kohtaaminen, luottamuksellisen suhteen luominen, kannustus, myönteinen palaute, tilaa antava rinnalla kulkeminen, halu paneutua aidosti nuoren elämäntilanteeseen sekä säännöllinen, jalkautuva ja osallistuva työote. Hyvä ohjaus muodostuu kaikkien osallisten yhteisestä prosessista ja yhteisistä, käytössä olevista resursseista. (Kuronen 2010, 333; Mäkinen 2016, 10; Toiviainen 2019, 94–95, 205–206.)

Syrjäytymisen tarkasteluun olisi tärkeää tuoda vahvemmin mukaan näkökulmia, joissa nuoren ääni nousisi esiin. Ohjauksen painottuessa työn tai koulupaikan tavoitteluun, nuorten omat näkemykset omasta tilanteestaan jäävät kuulematta. Nuorten näkeminen oman elämänsä asiantuntijoina antaisi laajemman näkökulman siihen, mistä nuorten elämässä on kyse ja miten palvelut tulisi kohdentaa. Nuorten äänen kuuleminen vahvistaa nuorten kokemusta omasta yhteiskunnallisesta asemastaan. Työn ja koulutuksen ulkopuolella olevista nuorista alle puolet kokee kuuluvansa yhteiskuntaan. Elämäänsä tyytymättömimmät nuoret kokivat olevansa pakotettuja yhteiskunnan ulkopuolelle. Nuoret kuitenkin ajattelivat, että yhteiskunnalla olisi hyvät valmiudet auttaa nuoria, jos palvelut olisivat oikealla tasolla. Tukijärjestelmiä suunniteltaessa olisi tärkeää tunnustaa, että hyvä yhteistyö ja ohjaussuhde nuoreen ei rakennu hetkessä. Ohjaustoimintaa tulisikin arvioida nuoren koko elämänkaaren kannalta, ei ainoastaan yksittäisenä tukitoimena. Hyvän elämän tavoittelemisen kantaa kauemmas kuin yhden palvelun vaikuttavuuden mittaaminen. (Mäkinen 2016, 15; Gretschel & Myllyniemi 2020, 7, 17–18, 44, 80–82.)

Ohjaus ei ole koskaan irrallista valtarakenteista. Rakenteellisten reunaehto- jen tiedostaminen on tärkeää. Nuoren yksilöllisten kokemusten tarkastelu on yhteiskunnallisestikin merkittävää tasa-arvoisen kehityksen kannalta. Mikäli yhteiskuntaan kuulumisen ehtona pidetään koulutusta tai työllistymistä, voi vaarana olla eriarvoisuuden lisääntyminen, jos näihin vaatimuksiin ei pystytä vastaamaan. Yhteiskunnallisen toiminnan vaikuttavuus syntyy hyvän elämän ja yhteiskunnassa sisällä olemisen kokemuksesta. (Kuronen 2010, 224; Toiviainen 2019, 94–95; Gretschel & Myllyniemi 2020, 42, 224.)

Syrjäytymisvaarassa olevien tai syrjäytyneiden nuorten toimijuus toteutuu tuki- ja palvelujärjestelmien määrittämässä raameissa. Nuorten valintoja määrittävät erilaiset vaatimukset

ja kontrollikeinot, jolloin mahdollisuus omiin valintoihin toteutuu neuvottelujen kautta ja vahvempaa toimijuutta vaatien. Tiukan institutionaalisissa kehyksissä tapahtuva ohjaus vaikeuttaa nuoren äänen kuulemistä. Työelämään ja koulutukseen liian aikainen ohjaaminen, jos tarvittavat voimavarat puuttuvat, voi olla nuoren kannalta virhe. Nuoren toimijuutta heikentävien palvelukäytäntöjen arviointi ohjaa huomiota rakenteellisiin tekijöihin, jotka vaikeuttavat nuoren kohtaamista ja etenemistä omassa elämässään. Koulun merkitys sosiaalisena yhteisönä nuoren toimijuudelle ja toisaalta vaikeudet tukea nuoren osaamista ja oppimista auttavat myös näkemään rakenteellisten tekijöiden merkityksen nuoren elämäntilanteessa. (Juvonen 2015, 236; Toiviainen 2019, 205–206; Gretscher & Myllyniemi 2020, 83.)

Yhteisön merkityksen ymmärtäminen nuoren toimijuuden rakentumiselle tuo ohjaustyöhön laajempaa näkökulmaa ja suuntaa huomiota pois kahdenkeskisestä ja yksilöllisestä tavasta kohdata nuori. Nuoren tukemisen lähtökohtana on tietoisuus yhteistoimijuudesta ja suhteiden merkityksestä toimijuudelle. Ryhmän arvokkuuden ja merkityksellisyyden huomioiminen ja siitä huolehtiminen ei jätä pärjäämistä yksin nuoren vastuulle. (Toiviainen 2019, 92, 94–95, 206.)

Nuoret tarvitsevat tukea myös siihen, miten saavuttaa hyvä elämä. Ohjaus ja tuki opintoihin ja elämänhallintaan vahvistavat nuoren etenemistä omassa elämässä. Koululle vaihtoehtoisia, työvaltaisia oppimisympäristöjä kaivattiin oman osaamisen ja omien taitojen kartuttamiseen. Vaihtoehtopedagogiset ammatilliset koulutukset olivat tärkeitä. Poikkeavuutta korostavan, yksilöllisen näkökulman muuttaminen yhteisöllisten ja dialogisten taitojen vahvistamiseksi ohjaisi koulua pois epäonnistumisten ja ulkopuolelle jäämisen kokemusten tuottamisesta. Koulun arvopohjan rakentaminen tietoisesti ja vahvemmin välittämisen ja mukaan ottamisen arvojen pohjalle tukisivat sisäänpääsyä kouluyhteisön sisälle. (Kuronen 2010, 314–317; Mäkinen 2016, 14–15; Toiviainen, 2019, 89; Gretscher & Myllyniemi 2020, 81–82)

“Sellainen maailma, jossa ei vaadita olemaan tietyn kriteerin mukainen tai käymään joku tietty polku, mahdollistaisi yhteiskunnan sisäpuolella olemisen. Jokaisen tutkimuksessa haastatellun nuoren polku on ollut erilainen ja nuoret perustelevat kokemustaan yhteiskuntaan kuulumisesta eri tavoin.” (Gretscher & Myllyniemi 2020, 51.)

5.2 Myönteinen tunnistaminen nuorten kohtaamisessa

5.2.1 Myönteisen tunnistamisen taustaa

Myönteisen tunnistamisen taustaa lähestyttiin työotteiden lähtökohtien, ammatillisen näkökulman muutoksen ja osallisuuden merkityksen lisääntymisen kautta. Myönteisen tunnistamisen taustalla on kriittinen kansalaisuus- ja demokratiatutkimus ja tunnustussuhdeteoreettinen ajattelu. Näkökulman keskeinen tavoite on toimijuuden vahvistaminen. Tunnustetuksi tulemisen ytimessä on vuorovaikutteisuus, vastavuoroisuus ja kokemus nähdyksi, kuulluksi ja arvostetuksi tulemisesta. Merkityksellistä on kohdatuksi tuleminen arkisissa käytännöissä. (Korkiamäki ym. 2016, 16; Kallio 2020, 16.)

Myönteisen tunnistamisen työotteessa katsotaan nuoren elämää samanaikaisesti yksilön, yhteisöjen ja yhteiskunnan tasolla. Työskentely nuorten kanssa voidaan nähdä yhdessä elämisen politiikkana, jolloin toiminta on nuorisolähtöistä ja nuorten olemassa olevaan toimijuuteen ja elettyyn elämään kiinnittyvää. Tunnistamalla toisemme oikein ehkäisemme haitallisia ja vääristyneitä tulkintoja toisistamme ja tuemme samalla eettisesti kestävämpää elämää. Lasten ja nuorten haavoittuvuudet, haasteet, resurssit ja toimijuus eivät ole vain yksilön ominaisuuksia, vaan niiden lähteenä ovat ne arjen ympäristöt ja yhteisöt, joissa nuoret ja lapset elävät. Mahdollisuudet ja haasteet liittyvät lapsen tai nuoren arkisiin ympäristöihin, jolloin myös ennaltaehkäisevän työn ja palveluiden toteuttamisessa huomio pitää suunnata niihin. (Häkli ym. 2018, 2; Kallio 2020, 23.)

Lapsille ja nuorille suunnatut hyvinvointipalvelut ovat osoittautuneet riittämättömiksi ja kalliiksi. Käytännöt, joiden tarkoitus on ollut tukea lasten ja nuorten hyvinvointia, ovat saattaneet päätyä vahvistamaan nuorelle annettua poikkeavan tai erilaisen leimaa. Varhaisen puuttumisen näkökulmalle, joka on ollut käytössä viime vuosina, on haettu ja kehitetty vaihtoehtoisia toimintatapoja. Uusissa toimintatavoissa on haluttu painottua entistä enemmän ennaltaehkäisevään tukeen. Myönteisen tunnistamisen näkökulmassa ammatillinen toiminta pyritään tuomaan osaksi lasten ja nuorten arkisia ympäristöjä sekä ruohonjuuritason että institutionaalisten toimijoiden työssä. (Häkli ym. 2018, 1.)

Palveluiden kehittämisessä painopiste on siirtymässä enemmän ihmisten oman asiantuntemuksen tunnustamiseen ja pois yksilölähtöisestä työskentelystä. Myönteisen tunnistamisen näkökulma tukee sellaisten ammatillisten käytäntöjen rakentamista, jotka keskittyvät ennaltaehkäisyyn ja toimijuuden vahvistamisen yhteisölliseen näkökulmaan. (Häkli ym. 2018, 2–3.)

Lasten osallisuus on noussut viime vuosina laajemman tarkastelun kohteeksi. Kansainvälisissä lasten oikeuksia koskevissa sopimuksissa kuten YK:n lasten oikeuksien

sopimuksessa (2017) osallisuus on nostettu esiin tärkeänä lasten ja nuorten hyvinvointiin vaikuttavana tekijänä. Lasten osallisuuden on nähty toteutuvan edustuksellisenä osallisuutena heille järjestetyissä rakenteissa. Edustuksellinen osallisuus ei kuitenkaan ole kaikkien ulottuvilla ja siksi tarvitaan uudenlaisia tapoja nähdä lasten ja nuorten osallisuus. Arkisten ympäristöjen ja yhteisöjen tunnistaminen lasten ja nuorten mahdollisuuksina erilaisiin kokemuksiin, mukana olemiseen, osaamiseen ja vaikuttamiseen edistää osallisuuden ja toimijuuden toteutumista. Osallisuutta vahvistavan toiminnan ei tarvitse noudatella samanlaisia muotoja vaan tärkeintä on antaa tilaa ja tunnistaa lasten ja nuorten moninainen toimijuus arjen yhteisöissä. (Stenvall 2018, 152.)

Myönteinen tunnistaminen tarjoaa vaihtoehdon osallistaville hankkeille ja se pyrkii asenteiden muutokseen taloudellisten panostusten sijaan. Myönteisen tunnistamisen näkökulman tavoitteena on lasten ja nuorten osallisuuden ja hyvinvoinnin tukeminen ja syrjäytymisen ehkäisy. Arkisen osallisuuden näkökulman ytimessä on ajatus erilaisten osallisuuden muotojen arvostamisesta ja tunnistamisesta ja siten osallisuuden mahdollisuuksien yhdenvertaisemmasta jakautumisesta. Osallisuuden käytänteitä on tärkeää tarkastella niin, etteivät ne sulje lähtökohtaisesti jotakuta lasta tai nuorta ulos. Yhdessä elämisen muotojen edistäminen tarkoittaa myös halua irtautua aikuislähtöisistä käytännöistä ja valta-asetelmista. (Mettinen 2020, 42–43.)

5.2.2 Myönteisen tunnistamisen työtteen sisältö

Myönteisen tunnistamisen työtteen sisällöllisiä tekijöitä ovat työtteen periaatteet, työtteen ulottuvuudet ja työtteen elementit. Myönteistä tunnistamista ohjaavia periaatteita ovat arkiympäristöissä toimiminen, voimavaroihin ja vahvuuksiin keskittyminen, yhteisöllisyys ja osallisuus sekä toimintakulttuurin periaate.

Arkiympäristöjä, joissa nuoret toimivat, ovat koulut, nuorisotalot, verkkoympäristöt ja kadut, puistot ja kauppakeskukset. Näissä ympäristöissä nuorten aktiivinen ja tietoinen myönteinen tunnistaminen on mahdollista luontevasti ja nuorten omaan elämään linkittyen. Nuorten elinympäristöihin ja lähiyhteisöihin tutustuminen mahdollistaa toisen periaatteen toteuttamisen. Voimavarojen ja vahvuuksien tunnistaminen nuoren omassa arjessa auttavat nuorta itseään myös näkemään omia vahvuuksiaan. Jos nuori on tullut nähdyksi vain omien ongelmien kautta, voi pienenkin myönteisen asian huomaaminen olla nuorelle merkityksellinen kokemus. Yhteisöllisyyden ja osallisuuden periaatteiden taustalla on Honnethin (1995) näkemys siitä, että jokainen ihminen kaipaa tunnustetuksi tuleamista. Tunnistavassa yhteisössä kaikki yhteisön jäsenet ovat tunnistamisen kohteita ja toteuttajia. Suhteet eivät toimi yksisuuntaisesti vain aikuiselta nuorelle, vaan nuoret osallistuvat myös itse aktiivisesti oman tilanteensa määrittelyyn. Toimintakulttuurin periaate edellyttää kaikkien osallistujien

kesken jaettua näkemystä ja sitoutumista myönteisesti tunnustavaan toimintaan. Yhteinen ymmärrys tunnustavan toiminnan toteuttamisesta mahdollistaa sen leviämisen kaikkien yhteisön toimijoiden kesken. (Korkiamäki ym. 2016, 23.)

Myönteisen tunnustamisen työote voidaan jakaa edelleen kolmeen ulottuvuuteen: tutustumiseen, tunnustamiseen ja tukemiseen. Ulottuvuudet eivät ole peräkkäisiä tai selkeästi toisistaan erotettavia ajallisia vaiheita, mutta niiden jaottelu on kuitenkin tärkeää niiden erityisen luonteen vuoksi. (Kallio 2020, 20–21.)

Tutustuminen on vastavuoroisen sosiaalisen suhteen luomista, jossa on tärkeää, että kaikki osapuolet ovat läsnä ihmisinä. Nuoren tai lapsen lähtökohdista tapahtuva tutustuminen tukee tasapuolista kohtaamista. Erilaisuuden arvostaminen ja henkilökohtaistenkin kokemusten jakaminen rakentaa vastavuoroista suhdetta aikuisen ja nuoren kesken. Tasapainon hakeminen henkilökohtaisen ja ammatillisen roolin välillä voi olla ajoittain vaikeaa, mutta se luo edellytyksiä tutustumiselle. Tilan antaminen nuoren kokemustiedolle ilman kategorisoivia ennako-oletuksia mahdollistaa tunnustuksen antamisen nuorelle merkityksellisissä asioissa. Tutustumisen kautta myös nuoren tuen tarpeet saattavat avautua helpommin. Vastuu kohtaamisen oikeudenmukaisuudesta ja asioiden hoitamisesta on kuitenkin aina aikuisella. Myönteisen tunnustamisen näkökulma korostaa avoimuutta nuoren omalle tavalle kertoa omista asioistaan. Tutustuminen nuorelle merkityksellisiin asioihin auttaa tietämään, missä asioissa nuori haluaa olla osallinen ja tarvitsee tukea. (Stenvall ym. 2015, 54, 58–59; Kallio 2020, 20; Mettinen 2020, 40–41.)

Tutustuminen ei vielä yksinään ole nuoren toimijuutta tukevaa toimintaa vaan luottamuksen rakentaminen vaatii myös tekoja. Tunnustaminen on arvon antamista niille asioille, jotka nuori kokee tärkeiksi itselleen. Tunnustavassa kohtaamisessa nuori nähdään sen kautta, kuka hän on. Nuoren kohtaaminen jonkun ryhmän (tyttö, työtön, maahanmuuttaja, syrjäytynyt) jäsenenä määrittää hänet sen kautta, mikä hän on. Tällainen määrittely on jo lähtökohdaisesti ihmisiä eriarvoistavaa. Hannah Arendt (2005) puhuu yhdessä elämisen politiikasta, joka asettaa demokraattiselle elämälle samanaikaisesti sekä tavoiteltavan ihanteen että haasteen. Ihmisiä erottavista ja erilaistavista tekijöistä huolimatta olisi pystyttävä elämään yhdessä. Tunnustaminen on erilaisuuden arvostamista ja kunnioittavan suhteen luomista kahden ihmisinä erilaisen mutta samanarvoisen henkilön välille. Tunnustuksen antamisen ja saamisen tilanteet voivat olla hyvin tavallisen ja arkisen oloisia. Kokemuksellisesti ne ovat kuitenkin hienoja ja unohtumattomia hetkiä, joissa voi kokea olevansa oma itsensä. (Kallio 2015, 92; Kallio 2020, 22.)

Tukeminen liittyy tiiviisti toimijuuteen ja sen tukemiseen. Toimijuuden yksilöllinen ja yhteisöllinen edistäminen kulkevat rinnakkain, eikä niitä ole mielekäästä irrottaa toisistaan.

Nuoren toimijuus nähdään sekä yksilön mahdollisuutena vaikuttaa omaan elämäänsä että yhdessä elämisenä arjen yhteisöissä. Kokemus oman elämän hallinnasta ja vaikutusmahdollisuuksista omiin asioihin on toimijuuden ydintä. Vastuu ja osallisuus omassa elämässä ei kuitenkaan tarkoita kaikille ihmisille samanlaisia asioita. Toimijuuden oikeanlainen tukeminen edellyttääkin myönteisen tunnistamisen mukaisesti lapseen ja nuoreen tutustumista ja hänen yksilöllisyytensä arvostamista. Nuoria voi ohjata myös tunnistamaan toisiaan ja toimimaan yhteistyössä. Yksilön ja yhteisön toimijuus ja toimintamahdollisuudet vahvistuvat samanaikaisesti ja yhteydessä toisiinsa. (Korkiamäki 2015, 136, 148–149; Kallio 2020, 23.)

Myönteisesti tunnistavassa työotteessa voidaan nähdä erilaisia elementtejä, joiden toteutuminen tukee tunnistavan suhteen syntymistä. Tunnistavan suhteen ytimessä on hoiva ja kunnioitus. Huolenpito, kunnioitus ja hyväksyntä toimivat resursseina, jotka vahvistavat toimijuutta ja voivat ulottua monille elämänalueille. Sosiaalisen tuen muodossa ilmenevä hoiva ja huolenpito on Houstonin ja Nolanin (2008) mukaan tunnistamisen keskeinen muoto sosiaalisissa suhteissa. (Häkli ym. 2018, 4, 9.)

Luottamuksellisen suhteen rakentuminen edellyttää jaettua ymmärrystä nuoren tilanteesta. Ymmärryksen kautta syntyy yhteinen käsitys siitä, kuka toinen on ja missä asioissa hän haluaa ja tarvitsee tukea. Ymmärryksen pohjalta lähtevän tunnistamisen tavoitteena on yksilön voimaantuminen ihmisenä. (Kallio 2015, 98–99; Kallio 2020, 23; Mettinen 2020, 30.)

Häkli ym. (2015) toteaa, että myönteisen tunnistamisen näkökulma korostaa oletusvapaata tutustumista lapseen tai nuoreen ja avoimuutta lapsen omalle tavalle kertoa omista asioistaan. Nuoreen tutustuminen auttaa näkemään oletuksiin perustuvan tiedon yli ja antamaan tilaa nuoren omalle kokemustiedolle. (Stenvall ym. 2015, 50; Mettinen 2020, 40).

Tunnistamisen voidaan ajatella rakentuvan erilaisuuksien kohtaamiselle. Oikeaan osunut tunnistaminen tiedostetaan molemminpuolisesti ja se kasvattaa luottamusta. Nuorten yksilöllisyyden ja moninaisuuden huomioiminen on tärkeää. Nuoren näkeminen ja tunnistaminen erilaisissa arjen ympäristöissä voidaan nähdä voimavarana. (Kallio 2015, 98–99; Korkiamäki ym. 2016, 22; Mettinen 2020, 41.)

Ihminen voi tulla tunnistetuksi myös väärin. Kohtaamisissa on jatkuvasti käynnissä erilaisia tunnistamisen prosesseja, jotka määrittävät lasten ja nuorten hyvinvointia. Väärin tunnistavat kohtaamiset ovat erityisen haitallisia haavoittuvissa oloissa eläville nuorille. Kokemus oikein tunnistamisesta viittaa tunteeseen, että nuori tulee nähdyksi siten kuin haluaa ja sellaisena kuin itsensä kokee. Väärin tunnistaminen perustuu ulkokohtaisiin ja stereotyyppisiin määrittelyihin, jotka voivat aiheuttaa väärinymmärretyksi tulemisen,

epäoikeudenmukaisuuden ja ulkopuolisuuden tunteita. Oikein tunnistetuksi tuleminen taas tukee omanarvontunteen, itsetunnon ja hyvinvoinnin kehittymistä. (Korkiamäki ym. 2016, 11–12, 28.)

Keskeistä myönteisesti tunnistavassa työotteessa on osallisuuden ja arvokkuuden kokemusten vahvistuminen. Merkityksellisten asioiden yhdessä oivaltaminen tukee yhteistä osallisuuden kokemusta ja nuoren itsearvostusta. Osallisuutta vahvistava suhde syntyy vain tutustumisen ja toiselle merkityksellisten asioiden tunnustamisen kautta. Myönteinen tunnistaminen tukee inklusion ja ihmisarvon vahvistumista. (Korkiamäki ym. 2016, 22; Häkli ym. 2018, 9; Mettinen 2020, 30, 40.)

5.2.3 Myönteisesti tunnistava ammatillinen toiminta

Ammatillista toimintaa kuvaavia teemoja myönteisen tunnistamisen aineistoissa olivat vaihtoehtoinen ajattelutapa, hiljaisen työn näkyväksi tekeminen, aikuisen tunnistavan toiminnan ja työotteen haasteiden kuvailu.

Myönteinen tunnistaminen on tutkimusperustainen ja käytäntöön kiinnittyvä näkökulma nuorisotyöhön. Se on enemmän asenne tai ajattelutapa kuin toimintamalli tai menetelmä. Lapsen ja nuoren elämässä voidaan tunnistavasti kohdata mikä tahansa hänelle tärkeä ja merkityksellinen asia. Tunnistamisen kohteena voivat olla nuoren vahvuudet ja voimavarat mutta myös huolenpidon ja tuen tarpeet. Myönteistä tunnistamista tulee toteuttaa aina oman työn kautta pohtien, mitä tunnistava nuorisotyö omalla kohdalla tarkoittaa. (Korkiamäki ym. 2016, 22; Kallio 2020, 15.)

Ammatillisissa käytännöissä myönteisen tunnustuksen antaminen saattaa usein jäädä yksilö- ja ongelmakeskeisten lähestymistapojen alle. Yksilökohtaisen tuen tarve ei poistu, mutta sellaisten toimintatapojen kehittäminen, joiden avulla voidaan tukea lasten ja nuorten hyvinvointia osana perustoimintaa, on tärkeää. Nuoren yksipuolisen, institutionaalisen määrittelyn rinnalle tarvitaan myös vaihtoehtoisesti tunnistavia työtapoja. Tunnistavassa nuorisotyössä myös nuoret, joiden kokemukset institutionaalista tukitoimista ovat olleet epäonnistumisten sävyttämiä, saavat mahdollisuuden omaksua osaajan, tietäjän ja toimijan roolin. (Korkiamäki ym. 2016, 9, 29; Kallio 2020, 24.)

Myönteisen tunnistamisen työotteen toteuttaminen tekee näkymätöntä työtä näkyväksi. Periaatteiden ja ulottuvuuksien nimeäminen mahdollistaa niiden tuomisen osaksi työkalutuuja ja hallintoa. Käsitteen avaaminen kielellisesti auttaa nostamaan esiin työhön kuuluvaa hiljaista tietoa kuten yhteisöjen, arjen ja tukemisen merkitystä yksilökeskeisyyden ja ongelmälähtöisyyden sijaan. Tutustumisen määrittelemisen arvokkaaksi työvaiheeksi nuorisotyössä tekee sen näkyväksi myös institutionaalisisissa käytännöissä ja muissa työyhteisöissä. Tilan

ja resurssien antaminen tutustumiselle tukee ammattilaisen mahdollisuuksia myönteisesti tunnistavaan ja nuorta arvostavaan kohtaamiseen. (Kallio 2020, 21.)

Myönteinen tunnistaminen koskee kaikkia mukana olevia toimijoita, myös aikuisia. Ammatilliset tulevat myös jatkuvasti tunnistetuiksi toistensa ja nuorten taholta. Yhteisen tavoitteen saavuttamiseksi nuoren oman elämäntilanteen asiantuntemus tunnistetaan myönteisesti ja kaikki osapuolet toimivat omissa rooleissaan, joita tarvitaan ratkaisun tekemiseksi. Aikuiset ovat valmiita olemaan osavastuussa, mutta jättämään tilaa myös nuoren toimijuudelle. (Korkiamäki 2015, 151; Häkli ym. 2018, 6.)

Aikuisen ja nuoren välisissä suhteissa nousee esiin kuuntelun merkitys. Lapset ja nuoret toivovat, että aikuinen kohtaisi heidät läsnä olevana, vastavuoroisesti ja kommunikointia tukevien keinojen avulla. Aito kiinnostus nuoren asioihin näyttäytyy kannustamisen ja välittämisen kautta. Osallisuutta vahvistavan suhteen perustana institutionaalisissa kohtaamisissa nousee esiin luottamuksen merkitys. Luottamuksen rikkoutuminen aiheuttaa turvattomuuden tunteita. Nuoret näkevät luottamuksen muodostumisen vastavuoroisena prosessina, jossa aikuiselta odotetaan myös panostusta. Luottamus ei voi rakentua yksipuolisesti vain nuoren puolelta. Luottamusta vahvistavina tekijöinä nähdään kuunteleminen, kannustaminen ja toisen asemaan asettuminen. (Mettinen 2020, 37–38, 41.)

Kohtaaminen voi olla aktiivista tai passiivista. Aktiivinen kohtaaminen on reflektointia ja tiedostettua, kun taas passiivinen kohtaaminen on tarkoittamatonta ja valmiisiin oletuksiin perustuvaa. Myönteisesti tunnistavaa kohtaamista voi vahvistaa aktiivisen läsnäolon ja molempien osallistujien lähtökohtien huomioimisen kautta. Rakenteellisten ja yhteiskunnallisten ulottuvuuksien ymmärtäminen ja tilannekohtainen tulkinta on tärkeää. Tutustumisen välttämättömyys tunnistavalle kohtaamiselle on keskeistä. (Kallio 2020, 19–20.)

Mikäli nuorten roolit ja toiminta ovat tasapuolisia ja kunnioittavia, aikuinen voi myönteisen tunnistamisen hengessä pysyä syrjässä ja antaa nuorten omaehtoiselle toimijuudelle ja vertaissuhteiden myönteiselle tunnistamiselle tilaa. Aikuiselta vaaditaan silloin herkkyyttä lukea nuorten keskinäistä toimintaa ja kykyä arvioida, milloin on tarpeen vahvistaa ja milloin rajoittaa nuorten toimintaa. (Korkiamäki 2015, 142–143.)

Myönteisen tunnistamisen haasteena voidaan nähdä sen toteuttaminen intuitiivisena ja luonnollisena tapana nuorten kohtaamisessa. Toiminta voi olla melko sattumanvaraista eikä se ole välttämättä juurtunut laajempaan käyttöön. Myönteisen asenteen aktiivinen ylläpitäminen hektisessä työilmapiirissä voi olla myös haastavaa. Nuoret, jotka ovat kiertäneet monenlaisissa palveluissa, tai hankalat tilanteet, kuten kiusaaminen koettiin vaikeiksi myönteisen tunnistamisen toteuttamisen kannalta. Osaamattomuuden ja riittämättömyyden tunteet

ovat arkipäivää ammattilaisten toiminnassa ja tarve uudelleenlaisille toimintatavoille tunnustetaan. (Korkiamäki ym. 2016, 24–25.)

Epävarmuuden sietäminen, sitkeys, valppaus ja herkistyminen erilaisille tilanteille arjen keskellä on myös kuluttavaa. Tunnistavan asenteen ylläpitäminen vaatii aktiivista ja tietoista työskentelyä. Ammattilaisen voi olla vaikeaa ylläpitää myönteisen tunnistamisen työtettä, mikäli nuoren toiminta on nuorelle itselleen haitallista. Nuoren toiminnan ymmärtäminen, vaikka sitä ei hyväksyisikään voi silloin riittää. (Kallio 2015, 109; Häkli ym. 2018, 8.)

Aidon kiinnostuksen ja tutustumisen kautta on mahdollista rakentaa ja vahvistaa tunnistavia ja vastavuoroisia yhteyksiä ihmisten välillä. Näin ei kuitenkaan aina tapahdu. Nuoren tilanne voi tuntua niin vaikealta, että siitä voi olla hankalaa löytää mitään myönteistä. Silloin voi pyytää nuorta vaan kertomaan lisää. Myönteinen tunnistaminen ei tarkoita ikävien asioiden väistämistä, teennäistä positiivisuutta tai kaiken sallimista. Nuorelle aidosti merkittävien ja tärkeiden asioiden tunnistaminen on avain myönteisesti tunnistavaan työotteeseen. Myös ongelmat voidaan tunnistaa myönteisesti. Nuorta voi auttaa näkemään oman ajattelun pulmakohtia. Normatiivisen ja dialogisen otteen yhdistäminen ja toteuttaminen nuoren kohtaamisessa on kuitenkin vaikeaa ja vaatii tapauskohtaista tasapainoilua. (Kallio 2015, 109; Korkiamäki ym. 2016, 27.)

Yhteisöllisen toiminnan ja voimavarojen sijasta tunnustamista saatetaan usein suunnata yksilön suoriutumiseen tai keskinäiseen kilpailuun. Institutionaalisissa ympäristöissä kuten koulussa arkisen huolenpidon tunnustaminen voi olla hankalaa erilaisten roolien ja institutionaalisen aseman takia. Eri ympäristöissä toimivilla aikuisilla on erilaiset mahdollisuudet kohdata ja tunnistaa nuori ihmisenä. Opettaja kohtaa nuoren erilaisista lähtökohdista kuin äiti. Koulun osallistumista tukevat rakenteet voivat kääntyä vastakohtakseen, kun kaikilla ei ole samanlaisia mahdollisuuksia osallistua toimintaan. Kouluyhteisössä nuori toimii sekä oppilaan roolissa että vertaisyhteisön jäsenenä. Sivuun jääneen tai koulukiusatun nuoren osallistuminen esimerkiksi oppilaskunnan tai luokkayhteisön toimintaan on rajoitetumpaa kuin nuoren, joka kokee yhteenkuuluvuutta kouluyhteisössä. (Kallio 2015, 96–98, 100–101.)

Nuorten arjen hiljaista toimijuutta ei usein tunnusteta. Tällöin se tulee myös helposti sivuutettua tai tukahdutettua. Aikuiset saattavat myös joko tietoisesti tai tiedostamattaan sivuuttaa mahdollisuudet tukea nuorten toimintamahdollisuuksia tai toimijuuden vahvistumista. Nuori saattaa myös joutua toimimaan tilanteessa, jossa toimijuus on tuotettu hänelle ulkoapäin. Itsenäisen toiminnan vaatimus arjessa esimerkiksi vanhempien ja sisarusten välisen selvittelyyn liittyvissä tilanteissa sivuuttaa tilanteessa mahdollisesti nousevat nuoren huolenpidon tarpeet. (Korkiamäki 2015, 147–148, 155.)

Esteitä myönteisen tunnistamisen toteutumiselle nähtiin myös hallinnon ja työn johtamisen tasolla sekä työyhteisön ja työntekijän persoonaan liittyvissä tekijöissä. Uuden työotteen tuominen työyhteisöön voi herättää muutosvastarintaa. Vähäiset resurssit ohjaavat keskittymään mieluummin yksittäisiin ongelmiin kuin kokonaisuuden näkemiseen. Uudenlaisen näkökulman juurruttaminen osaksi ammatillista toimintaa vie aikaa ja vaatii kulttuurista muutosta. Myönteisen tunnistamisen piiloisten vaikutusten näkyväksi tekeminen tuloksellisuuden osoittamiseksi on vaikeaa. (Korkiamäki ym. 2016, 26, 29.)

5.2.4 Osallisuuden erilaisten muotojen myönteinen tunnistaminen

Osallisuuden erilaisia muotoja käsittelevät teemat jakaantuivat arkiseen osallisuuteen ja osallisuuteen institutionaalisissa ympäristöissä. Myönteisen tunnistamisen työote tarjoaa mahdollisuuden ammatillisen ja ideologisen painopisteen muuttamiselle, jonka avulla osallisuuden vahvistamiselle, hyvinvoinnin tukemiselle ja syrjäytymisen ehkäisemiselle voidaan löytää uusia käytäntöjä. Nuorten osallisuus mielletään usein osallistumisena edustuksellisiin osallisuuden muotoihin kuten oppilaskunta- tai nuorisovaltuustotyöskentelyyn. Lasten ja nuorten osallisuutta voi tarkastella kuitenkin myös arkiympäristöissä toteutuvana osallisuutena. Arkinen osallisuus toteutuu monin tavoin ja silloin on tärkeää tunnistaa ne asiat ja yhteisöt, jotka kullekin nuorelle ovat erityisen tärkeitä. (Stenvall 2018; Mettinen 2020, 42.)

Tunnistaminen toteutuu usein intuitiivisesti ja huomaamattomasti sekä osana arkiympäristöjä että institutionaalisissa ympäristöissä. Sosiaalisissa suhteissa opettajien, ammattilaisten ja vertaisten kanssa tapahtuva tunnistaminen muokkaa merkittäväällä tavalla sitä, miten nuori näkee itsensä. (Kallio 2015, 108; Häkli ym. 2018, 6.)

Osallistuminen arkiympäristöissä näyttäytyy aktiivisuutena ja mukanaolona sellaisessa toiminnassa, jota itse pitää tärkeänä, jossa viihtyy ja saa onnistumisen kokemuksia. Erilaisten arkisten toiminnan muotojen tunnistaminen lapsille ja nuorille mielekkäinä osallistumisen tapoina auttaa näkemään myös järjestetyn toiminnan ulkopuolelle jäävien lasten ja nuorten aktiivisuuden ja toimijuuden omassa elämässään. Osallisuuden keskeisiä tekijöitä lasten ja nuorten kokemuksissa ovat huolenpito, suojeleminen, vastavuoroinen ja omaa ilmaisua tukeva vuorovaikutus ja kohtaaminen, luottamus, mahdollisuus saada ja antaa tietoa ja tulla nähdyksi kokonaisena sekä olla mukana itselle tärkeissä asioissa läheisten ja kaverien kanssa. (Stenvall 2018, 106–107; Mettinen 2020.)

Oman perheen ja lähiyhteisön piirissä toteutuvia yhteisöllisen tunnistamisen käytäntöjä ja tapoja voidaan kutsua arkisen huolenpidon politiikaksi. Arkinen huolenpito voi kohdistua esimerkiksi perhepiirissä lapseen tai omiin vanhempiin, jolloin se eroaa institutionaalisen hoivatyön käytännöistä. Arkipoliittinen toimijuus ja huolenpito läheisistä voi nuoren elämässä

tuottaa myönteisiä kokemuksia. Huolenpidollisen ja empaattisen toimijuuden myönteinen tunnistaminen vahvistaa nuoren toimijuutta ja tukee kaikkien osallisten hyvinvointia. (Kallio 2015, 94–96.)

Itse löydettyjen ja itselle merkityksellisten asioiden ja yhteisöjen kautta hankitut taidot ja valmiudet ovat tärkeitä myös muun elämän kannalta. Yhteisöissä toimiminen edellyttää yksilöiltä halua ja kykyä elää yhdessä. Yhteisöissä opitaan toimimaan siten myös kansalaisina. (Stenvall 2018, 115, 120.)

Arkisissa yhteisöissä voidaan myönteisen tunnistamisen kautta tukea nuoria myös tunnistamaan toisiaan myönteisesti. Samassa tilanteessa oleminen ja kokemusten jakaminen vahvistaa ymmärretyksi tulemisen tunnetta. Yhteinen toimiminen nousee luottamuksesta omiin vaikutusmahdollisuuksiin. Nuorten yhteinen toimijuus voi näyttäytyä aikuisille myös haitallisena, mikäli se kohdistuu sääntöjen ja normien rikkomiseen. Vertaisryhmä ja siihen kuuluminen on nuorille kuitenkin tärkeää. Ikätoveriyhteisö tarjoaa nuorille paikan, missä voi harjoitella toimimista omilla ehdoillaan ja suhteessa toisiin. Vertaisyhteisö tarjoaa merkityksellisen paikan nuoren identiteetin rakentumiselle, mutta se voi myös vahvistaa osattomuuden ja ulkopuolisuuden kokemuksia ja haitallisen minäkuvan syntymistä. Nuoria ei pidä jättää oman onnensa nojaan. (Korkiamäki 2015, 132, 152–154, 157.)

Institutionaaliset ja arkiset ympäristöt muodostavat kaksi erilaista elämismaailmaa, jotka ovat yhteydessä toisiinsa, mutta toteutuvat omilla ehdoillaan. Koululaitos ja sen sisällä ilmenevät vertaissuhteet sisältävät erilaisia normeja, sääntöjä ja sosiaalisia reunaehtoja. Näihin ehtoihin liittyvät myös erilaiset valtasuhteet, jotka saattavat rajoittaa kokonaisvaltaista myönteistä tunnistamista. (Kallio 2015, 109.)

Nuorten toimijuus on eri tavoin rajoitettua erilaisten yhteiskunnallisten sääntöjen ja normien kautta. Koulun, nuorisotyön ja terveydenhuollon piirissä toimitaan vakiintuneiden kulttuuristen ja yhteiskunnallisten normien ja periaatteiden mukaan. Nuoren lähiyhteisöissä kuten perheessä on myös omat sääntönsä. Institutionaalisissa suhteissa ohittamisen kokemukset olivat yleisiä. Nuoret kertoivat tiedon saamisen ja antamisen puutteista. Kommunikoinnin vaikeudet tapaamisissa ammattilaisten kanssa aiheuttivat myös ohittamisen kokemuksia. Nuoret toivoivat, että tapaamisissa kommunikoitaisiin suoraan heidän kanssaan, vaikka vanhempi olisikin paikalla. (Korkiamäki 2015, 136; Mettinen 2020, 35–36.)

Hyvinvoinnin edistämisen näkökulmasta nuoren kokemus omista vaikutusmahdollisuuksistaan tai niiden puutteesta on merkittävä. Nuoren kokemat väärinymmärrykset ja sivuuttamiset saattavat viedä uskon omiin toimintamahdollisuuksiin, jolloin nuoren arkisen osallisuuden tunnistaminen voi vahvistaa nuoren elämäntähtäilyä ja auttaa näkemään omia vahvuuksia. (Korkiamäki 2015, 157.)

Edustuksellisten rakenteiden kautta osa lapsista ja nuorista pääsee vaikuttamaan yhteisiin asioihin. Aktiivinen osallisuus mahdollistuu kuitenkin vain osalle lapsia ja nuoria. Yksittäisen nuoren ääni jää usein kuulematta ja ne nuoret, jotka eniten hyötyisivät osallisuuden vahvistamiseen tähtäävästä toiminnasta, jäävät ulkopuolelle. Kaikkien nuorten osallisuuden vahvistamiseksi on tärkeää tuoda esiin arkisen osallisuuden muotoja edustuksellisen osallisuuden tapojen rinnalle. (Häkli ym. 2018, 5; Stenvall 2018, 90–92, 100–102; Mettinen 2020, 42.)

Aktiivinen toimijuus voi toteutua mukanaolona järjestetyissä rakenteissa, mutta myös tietoisena valintana jättäytyä ulkopuolelle. Osallistumattomuus järjestettyyn toimintaan saataan kuitenkin usein nähdä passiivisuutena. Toimijuuden tavat vaihtelevat, eikä ole mielekästä määritellä tai arvottaa osallistumista oikeaksi tai vääräksi. (Stenvall 2018, 90–92.)

Instituutionaalisiin rakenteisiin liittyvä yhteisö kuten koululuokka, johon joudutaan liittymään, ei tuota aina yhteisöllisyyttä, jonka yksilö voi kokea omakseen. Annettu yhteisö ei välttämättä mahdollista osallisuuden kokemusta, jos yhteisö ei ole lapselle tai nuorelle merkittävä. Ulkopuolelle jäämisen tunne saattaa estää osallisuuden syntymistä. Kouluyhteisön ongelmiin puuttuminen tapahtuu usein yksilötasolla ja yksittäisiin tilanteisiin reagoiden. Yhteisölähtöisen myönteisen tunnistamisen kautta voitaisiin tukea syrjäytymistä ehkäisevän toimintakulttuurin rakentumista. (Kallio 2015, 107; Stenvall 2018, 100–102.)

Yhteiskunnan jäsenyys muodostuu monenlaisten itse löydettyjen ja annettujen osallistumismahdollisuuksien kautta ja niitä yhdistämällä. Erityistä tukea tarvitsevien nuorten kertomuksissa yhteenkuuluvuuden tunnetta yhteiskunnallisella tasolla ei ollut syntynyt ja he kokivat olevansa ”yhteiskunnan pohjasakkaa”. Omassa yhteisössään nuoret toimivat kuitenkin aktiivisesti ja olivat kiinnostuneita globaaleista asioista. Nuoret halusivat myös vaikuttaa omiin asioihinsa ja hoitaa niitä itsenäisesti. (Mettinen 2020, 38; Stenvall 2018, 146.)

Institutionaalisisissa suhteissa tärkeänä elementtinä osallisuuden kannalta nousi esiin aidon kohtaamisen merkitys. Nuoren osallisuuden kokemusta vahvisti kokonaisuutena, omien vahvuuksien ja tuen tarpeiden kautta nähdäksi tuleminen. Vahvuuksien tuntemisen kautta nuori voi saada myönteisiä rooleja myös instituutioiden ja ryhmien jäsenenä. Oman paikan löytäminen yhteiskunnallisesti ja yhteisön tasolla ehkäisee syrjäytymisen ja osattomuuden kokemuksia. Nuoren myönteinen tunnistaminen yksilönä institutionaalisten ympäristöjen arjessa välittyy toimintakulttuurin kautta myös kollektiiviselle tasolle. (Kallio 2015, 100–101; Korkiamäki 2015, 131–132; Mettinen 2020, 35–36, 39.)

5.3 Yhteiskehittämisen tulokset

Opinnäytetyön kehittämisosuus muodostui koulutusmateriaalin yhteiskehittämisestä ja työstämisestä MIELI ry:n käyttöön. Yhteiskehittämisen tarkoituksena oli selvittää, mitkä kirjallisuuskatsauksen teemoista olivat nuorisotyön ammattilaisille tärkeimpiä ja mistä teemoista he toivoivat kuulevansa lisää tulevissa koulutuksissa. Aikataulullisista syistä koulutusmateriaalia yhteiskehitettiin vain koulutuksen ja työelämän ulkopuolella oleviin nuoriin liittyvien teemojen osalta.

Tulokset koostuivat kohdennetun nuorisotyön koordinaattoreilta, etsiviltä työntekijöiltä ja työpajatyöntekijöiltä saamastani palautteesta ja gallupkysymysten vastauksista. Erilaiset alustat ja niiden tarjoamat digitaaliset mahdollisuudet kysymysten esittämiselle vaikuttivat siihen, missä muodossa gallupkysymykset oli mahdollista esittää. Jouduin muokkaamaan kysymyksiä jonkun verran tapaamisten välillä eri alustoille sopiviksi. Tein tätä muokkaustyötä yhteistyössä MIELI ry:n asiantuntijan kanssa. Pyrin pitämään kysymysten sisällön kuitenkin uskollisena kirjallisuuskatsauksesta nouseville teemoille siten, että pystyisin hyödyntämään molempien tapaamisten vastauksia koulutusmateriaalin suunnittelussa.

Rakensin etsivien nuorisotyöntekijöiden ja työpajatyöntekijöiden tapaamisiin kaksi erilaista kysymyskokonaisuutta. Ensimmäinen kokonaisuus liittyi suoraan kirjallisuuskatsauksesta nousseisiin teemoihin. Toinen kokonaisuus rakentui näkökulmista, jotka liittyivät nuorten selviytymiseen ja sitä tukeviin tekijöihin. Halusin erilaisilla kysymyksillä saada selville, mitä teemoja ammattilaiset pitivät tärkeinä tulevassa koulutuksessa ja miten aineistoissa nuorten selviytymisen kannalta tärkeinä pidetyt näkökulmat todentuivat ammattilaisten käsityksissä ja ajattelussa. Nuorten kokemuksiin liittyvien teemojen lisäksi yksi kysymys liittyi myönteisen tunnistamisen työotteeseen ja sen käyttöön.

Dokumentoin työntekijöiltä keräämäni vastaukset ja tein yhteenvedon molempien tapaamisten gallupvastauksista. Etsivien nuorisotyöntekijöiden ja työpajatyöntekijöiden vastaukset erosivat toisistaan joidenkin kysymysten osalta, mutta yhteenvedosta oli kuitenkin nähtävissä, miten vastaukset painottuvat.

Haluan kuulla lisää tulevassa koulutuksessa (Työpaja/Etsivät)	Työssäni tärkeät näkökulmat (Työpaja/Etsivät)
Toimijuuden rakentuminen ja vahvistuminen 10/17	Toimijuuden vahvistamisen mahdollisuudet omassa työssä 11/8
Kielteisten kokemusten vaikutus minäkuvaan 8/12	Selviytymisprosessin näkyväksi tekeminen 9/10
Koulu kielteisenä sosiaalisena yhteisönä 7/9	Norminuoruuden tarinan haastaminen 9/8
Epätasapaino itsen ja yhteiskunnan välillä 11/3	Työn tavoitteena hyvä elämä, ei koulupaikka tai työllistyminen 8/19
Onnistunutta ohjausta kohti 10/3	Toivon ylläpitäminen 15/9
Aikuisuuteen kasvamisen vaikeus 2/8	Nuoren oman elämäntarinan arvokkaaksi tekeminen 14/4
Yhteisöllisyyden elpyminen 12 (kysytty vain etsiviltä)	Aikuisuus epävarmana ja hitaana siirtymänä nuorten elämäkulussa 1 (kysytty vain etsiviltä)

Taulukko 4. Gallupkysymysten yhteenveto

Kaikkein tasaisimmin vastaukset jakaantuivat taulukossa olevan kolmen ensimmäisen kysymyksen osalta. Toimijuuden rakentuminen ja vahvistuminen, kielteisten kokemusten vaikutus minäkuvaan ja koulu kielteisenä sosiaalisen yhteisönä olivat teemoja, joiden voidaan nähdä painottuvan molempien ammattilaisten vastauksissa koulutustoiveisiin liittyen. Toimijuuden vahvistaminen nähtiin tärkeänä näkökulmana omassa työssä kuten myös nuoren selviytymisprosessin näkyväksi tekeminen ja norminuoruuden tarinan haastaminen.

Olin nostanut ensimmäiseen yhteiskehittämistapaamiseen *yhteisöllisyyden* teeman, joka nousi esiin muutamissa aineistoon kuuluvissa tutkimuksissa. Etsivien nuoristyöntekijöiden tapaamisen jälkeen muokkasinkin kysymyksiä työpajatyöntekijöiden tapaamista varten, jolloin MIELI ry:n asiantuntijan kanssa asiaa pohdittuani, poistin teeman kysymyksistä. Syynä teeman poistamiseen oli asiantuntijan esiin tuoma huomio, että teema ei painottunut aineistoissa niin paljoa, että siitä olisi saanut riittävää sisältöä koulutuksiin, jolloin sen esilletuominen koulutussisältönä ei ollut perusteltua. Poistin myös *aikuisuus hitaana ja epävarmana siirtymänä* teeman työpajatyöntekijöiden kysymyksistä, koska myös se esiintyi vain osassa aineistoja.

Taulukossa neljän viimeisen teeman ja näkökulman kohdalla on merkillepantavaa, että vastaukset hajoavat aika paljon riippuen ammattiryhmästä. Voidaan todeta, että esimerkiksi työssä tärkeiden näkökulmien kohdalla kysymyksissä *työn tavoitteena hyvä elämä-* ja *toivon ylläpitäminen-* vastaukset ovat melkein pä vastakkaisia. Työpajatyöntekijät pitivät selkeästi tärkeimpänä toivon ylläpitämistä, kun taas etsivät nuorisotyöntekijät katsoivat, että

tärkeintä omassa työssä oli näkökulma *työn tavoitteena hyvä elämä, ei koulupaikka tai työllistyminen*. Myös muutamissa muissa kysymyksissä vastaukset menivät ristiin. Etsivät nuorisotyöntekijät ja työpajatyöntekijät näkevät työhönsä liittyvät tärkeät asiat selkeästi erilaisista näkökulmista.

Keskustelimme näistä huomioista MIELI ry:n asiantuntijan kanssa ja keskustelussa tuli esiin ajatus, että vaikka sekä etsivä nuorisotyö että työpajat kuuluvat kohdennetun nuorisotyön piiriin, niiden toimintaympäristö ja työnkuva eroavat kuitenkin toisistaan. Ammattilaisten tulokset ja painotukset nuorten kanssa työskentelyyn ja siten myös koulutustarpeet eivät välttämättä kaikilta osin kohtaa toisiaan.

Päätin muokata teemoista erilaisia kokonaisuuksia, joita koulutuksessa voitaisiin tarvittaessa vaihdella koulutuksen kohderyhmän mukaan. Suunnittelin tapaamisista saamani palautteen pohjalta PowerPoint esityksen, jossa koulutuksen lopulliset teemat syrjäytymistee-man kohdalla muotoutuivat seuraaviksi:

- koulu kielteisenä sosiaalisena yhteisönä
- kielteisten kokemusten vaikutus minäkuvaan
- epätasapaino itsen ja yhteiskunnan vaatimusten välillä
- aikuisuuteen kasvamisen vaikeus
- toimijuuden vahvistuminen suhteessa toisiin
- onnistunutta ohjausta kohti.

Myönteisen tunnistamisen osalta yhteiskehittämistapaamisissa kysyttiin vain sitä, oliko työote tuttu osallistujille ja kuinka moni käytti sitä työssään. Vastaukset jakaantuivat siten, että selvästi suurempi osa työpajatyöntekijöistä kuin etsivistä vastasi käyttävänsä myönteisen tunnistamisen työotetta. Enemmistö vastanneista etsivistä oli kuullut työotteesta.

Myönteinen tunnistaminen on minulle tuttu ja käytän sitä työssäni	Kyllä	Ei	Olen kuullut siitä
Työpajat	12	3	Ei kysytty
Etsivät	2	5	16

Taulukko 5. Yhteiskehittämistapaamisten vastaukset myönteisen tunnistamisen osalta.

Kirjallisuuskatsauksen myönteiseen tunnistamiseen liittyviä teemoja ei käsitelty yhteiskehittämistapaamisissa, koska aineiston käsittely myönteisen tunnistamisen osalta oli tuolloin kesken eivätkö tulokset olleet selvillä. Kummassakin tapaamisessa esitykseen varattu aika

oli n. 10–20 min, joten järkevintä olikin keskittyä vain yhden teeman käsittelyyn ja jättää aikaa työntekijöiden pienryhmäkeskusteluille. Pienryhmäkeskustelut käytiin siten, että osallistujat jaettiin sekä Teamsissa että Discord- alustalla erillisiin ryhmiin ja osallistuin vain yhteen keskusteluun kuuntelijan roolissa. Tapaamisia suunnitellessa olimme sopineet MIELI ry:n asiantuntijan kanssa, että kysymysten esittäminen työntekijöille olisi riittävä tapa saada palautetta koulutusteemoista, joten en kerännyt pienryhmäkeskusteluista palautetta.

Myönteisen tunnistamisen aineistojen kohdalla muokkasin kirjallisuuskatsauksen aineistoista esiin nousseiden teemojen pohjalta alustavan PowerPoint- esityksen, josta sain palautetta ja kehittämis ehdotuksia MIELI ry:n asiantuntijalta. Sovimme, että myönteisen tunnistamisen alustava PowerPoint- esitys oli riittävä kooste koulutusmateriaalin pohjaksi. Myönteisen tunnistamisen koulutusmateriaalin teemat muotoutuivat seuraaviksi:

- myönteisen tunnistamisen taustaa
- periaatteet
- myönteinen tunnistaminen ammatillisena näkökulmana
- aikuisen tunnistava toiminta
- haasteet
- myönteisen tunnistamisen ulottuvuudet
- elementit
- tunnistaminen arjen toimintaympäristöissä
- tunnistaminen institutionaalisissa toimintaympäristöissä.

Sovimme MIELI ry:n asiantuntijan kanssa, että molempien PowerPoint- esitysten tekijänoikeudet säilyvät minulla ja niiden sisältöjä käytettäessä niihin viitataan normaalin lähdeviitauksen käytännön mukaan.

6 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus

Eettisyys opinnäytetyössä liittyy kehittämistoiminnan eri vaiheissa tehtyihin valintoihin, menetelmiin ja työskentelyprosessiin. Tärkeä osa eettistä pohdintaa on myös sen selkeyttäminen, kenen ehdoilla tutkimusaihe valitaan ja miksi sitä tutkitaan. Laadullisen, ihmisiin kohdistuvan tutkimuksen eettinen perusta nousee aina ihmisoikeuksista ja korostaa tutkittavien suojaa. Perusperiaatteita eettisesti kestävässä työskentelyssä ovat rehellisyys, huolellisuus ja tarkkuus. Avoimuus menetelmien valinnassa ja muiden työn kunnioittaminen kuuluvat myös hyvään tieteelliseen käytäntöön, joka on kirjattuna Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeessa. (154–155; Tenk 2013, 6; Tuomi & Sarajärvi 2018; Gothoni 2020.)

Tässä opinnäytetyössä olen pyrkinyt huolellisuuteen, rehellisyyteen ja tarkkuuteen tutkimusmenetelmän valinnassa, sen eri vaiheiden toteuttamisessa, tulosten ja prosessin raportoinnissa sekä koulutusmateriaalien koostamisessa. Muiden työn kunnioittaminen ja arvostaminen on ollut tärkeä osa prosessia, koska opinnäytetyön aineistot ovat muodostuneet opinnäytetyön aiheeseen liittyvistä tutkimuksista ja tutkimusartikkeleista. Olen pyrkinyt viittaamaan asianmukaisesti muiden tutkijoiden julkaisuihin ja tulkitsemaan heidän esittämiään tuloksia ja johtopäätöksiä rehellisesti ja avoimesti ja alkuperäisten ajatusten merkitykset säilyttäen. Joissain raportin kohdissa olen käyttänyt toissijaisia viittauksia, koska en ole saanut alkuperäisiä aineistoja käsiini.

Tutkimuksen luotettavuutta tarkastellaan usein validiteetin ja reliabiliteetin käsitteiden kautta. Validiteetti kertoo, että tutkija on tutkinut sitä, mitä on luvannut tutkia ja reliabiliteetti kuvaa tutkimustulosten toistettavuutta. Käsitteitä on kritisoitu siitä, että ne vastaavat paremmin määrällisen tutkimuksen tarpeisiin, jonka piirissä ne on alun perin kehitetty. Eskola & Suoranta (2005) kuitenkin toteavat, että itse käsitteitä tärkeämpää on niille annettu sisältö. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 160–161.)

Tutkimuksen luotettavuutta lisää myös eettinen kestävyys. Eettinen kestävyys näyttäytyy siinä, miten huolellisesti tutkimussuunnitelma on laadittu, onko tutkimusasetelma sopiva tai miten tarkasti tutkimuksen raportointi on tehty. Eettisyys tutkimuksessa liittyy läheisesti myös luotettavuuteen. Kriteerien tarkastelu ei voi kuitenkaan olla vain tarkistuslistan tekemistä, vaan hyvään tutkimukseen kuuluu eettinen sitoutuneisuus. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 149–150.)

Opinnäytetyön tutkimusasetelma liittyy koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevien nuorten kokemuksiin ja myönteisen tunnistamisen työotteen käyttöön nuorten tukemisessa. Nuorten kokemusten tarkastelu kirjallisuuskatsauksen keinoin rakentaa selkeän kuvan siitä,

miten nuoret oman tilanteensa kokevat ja millaisia haasteita nuorilla elämässään on. Opin-
näytetyön tutkimusasetelma oli syrjäytymisilmiön kuvailun osalta toimiva ja eettinen.

Kehittämiskysymykseen koskien myönteistä tunnistamista vastataan enemmän työttee-
seen liittyvän aineiston kuin työtteen käyttöön liittyvien empiiristen tutkimusten pohjalta.
Kahdessa aineistoon kuuluvassa tutkimuksessa tuodaan esiin, miten osallisuus lasten ja
nuorten elämässä toteutuu ja miten sitä voisi tukea, mutta muuten aineistoissa keskitytään
työtteen taustan, sisältöjen ja ammatillisten näkökulmien käsittelyyn.

Myönteinen tunnistaminen on työtteenä uusi, eikä sitä ole vielä paljon käytetty tutkimusten
viitekehystenä tai taustateorianä, jolloin tulosten yleistettävyyden ja käytännön näkökulman
puutetta voidaan selittää sopivien aineistojen niukkuudella. Vaikka kirjallisuuskatsauksen
tulokset eivät selkeästi kerro, miten myönteinen tunnistaminen nuorisotyössä käytännössä
toimii, voidaan katsauksen tulosten pohjalta kuitenkin perustella, miksi työote on nuoriso-
työssä tarpeellinen.

Tutkimuksen eettistä pohjaa vankistaa tutkimusmenetelmän huolellinen valinta. Tutkimuk-
sen eettistä vastuuta voi avata pohtimalla, miksi tutkimuskohteesta tarvitaan juuri kyseisen-
laista tietoa, millä tavalla tietoa parhaiten tuotetaan ja mihin tarkoitukseen tietoa käytetään.
Tutkimuksessa käytettyjen käsitteiden eettisyyttä on myös hyvä pohtia (Kallio 2010, 176,
179.)

Valitsin menetelmäksi kirjallisuuskatsauksen MIELI ry:n ehdotuksesta. Kirjallisuuskatsaus
on menetelmä, jolla halutaan kuvata jotain yhteiskunnallista ilmiötä tekemällä yhteenveto
aiheeseen liittyvistä viimeaikaisista tutkimuksista. Tutustuttuani erilaisiin kirjallisuuskatsaus-
tyyppeihin, valitsin menetelmäksi kuvailevan kirjallisuuskatsauksen. Arvioin, että aikare-
surssini ei riittäisi vaativamman katsaustyyppin kuten systemaattisen kirjallisuuskatsauksen
tekemiseen. Kehittämistehtävän tavoitteen saavuttamiseksi ja koulutusmateriaalin rakenta-
miseksi kuvailevan kirjallisuuskatsauksen valinta menetelmäksi oli riittävä ja perusteltu.

Kirjallisuuskatsaus menetelmänä ei vaadi tutkimuslupia, koska siinä tutkitaan ilmiötä ja ai-
neistoina käytetään vertaisarvioituja tutkimuksia ja tieteellisiä artikkeleita eikä tutkittavia
kohdata suoraan. Kirjallisuuskatsauksen aineistojen taulukointi ja tallentaminen on perus-
tunut kertaalleen julkaistuun materiaaliin, jolloin sen käsittelyyn ei ole liittynyt eettisiä ristiri-
toja tai tietosuojaongelmia.

Tarkasteltaessa opinnäytetyön luotettavuutta huomiota kiinnitetään myös siihen, ovatko
käytetyt kehittämismenetelmät oikeita kehittämistyön tavoitteiden kannalta eli saadaanko
menetelmillä sitä tietoa, mitä halutaan. Kehittämistyön luotettavuutta lisää hankkeen riskien
ennakointi ja niihin varautuminen sekä työskentelyn toteutumisen arviointi eri vaiheissa.

(Vuokila-Oikkonen & Pätynen 2017, 25). Koulutuksen yhteiskehittäminen oli selkeä ja so- piva tapa muokata koulutuskokonaisuutta ja tarkentaa koulutuksen tavoitteita nuorisotyön ammattilaisten toiveiden mukaisesti.

Opinnäytetyössä on tärkeää kertoa osallistujille, mistä kehittämistoiminnassa on kyse ja mi- ten saatua tietoa käytetään. Osallistuminen on vapaaehtoista ja osallistujia sitoo vaitiolovel- vollisuus. Osallistujilta pyydetään tarvittaessa suostumus, jossa tulee olla riittävät tiedot ke- hittämishankkeesta. Osallisuuden korostaminen ja luottamuksen rakentaminen on tärkeää. (Gothoni 2020)

Tässä opinnäytetyössä osallistujina ovat olleet etsivät nuorisotyöntekijät koordinaattori- neen ja työpajatyöntekijät. Osallistuminen on toteutunut osana työntekijöiden säännöllisiä tapaamisia ja niissä on käsitelty kirjallisuuskatsauksen työelämän ja koulutuksen ulkopuo- lella oleviin nuoriin liittyviä tuloksia ja teemoja. Tapaamisten pohjalta on kehitetty koulutus- materiaalia MIELI ry:n käyttöön ja tulevien koulutusten pohjaksi. Osallistujilta ei ole kerätty henkilötietoja eikä heidän mukanaoloonsa liity näin ollen tunnistettavuusongelmia.

Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta lisää myös se, että tutkimuksen toteuttajalla on tar- peeksi aikaa tehdä tutkimus. Tutkimuksen julkisuus ja tutkijakollegoiden tai asiantuntijoiden arviointi prosessin, tulosten ja johtopäätösten tekemisestä ja osuvuudesta vahvistavat tut- kimuksen luotettavuutta. Ulkopuolisen arvioijan käyttäminen tutkimusprosessin arviointiin voi olla käytännön syistä hankalaa, koska laadullisen aineiston käsittelyssä aineiston ana- lyysi voi olla aikaa vievä vaihe. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 165–166.)

Toimin opinnäytetyön ainoana tekijänä. Työn alkuvaiheessa suunnittelemani aikataulu muuttui työn edetessä muutamaaan kertaan, kun olin aliarvioinut joidenkin työvaiheiden kes- ton. Olin suunnitellut omaa elämäntilannettani kuitenkin melko pitkälle opintojen ehdoilla, joten aikataulumuutokset eivät aiheuttaneet suurempia vaikeuksia työskentelylle. Kirjalli- suuskatsaus oli minulle menetelmänä ennestään tuntematon, jonka takia olin ajoittain epä- varma työn laadusta. Toinen lukija tai työskentely parin kanssa olisivat varmaankin vahvis- taneet opinnäytetyön luotettavuutta. Osallistuin kuitenkin säännöllisesti ohjaustapaamisiin ohjaavan opettajan kanssa, jolta sain neuvoja ja vahvistusta siihen, että työskentelyni eteni oikeaan suuntaan. MIELI ry:n asiantuntija, joka toimi työelämäohjaajanani, oli myös korvaa- maton apu opinnäytetyöprosessini sujumiselle ja oikeaan suuntaan etenemiselle. Työsken- telyni ajoittaiseen epävarmuuteen vaikutti varmasti myös jonkin verran Covid-19- virustilan- teen vuoksi eristäytyminen kotiin koneen äärelle ja etäyhteyksien kautta toteutuvat tapaa- miset.

Lasten ja nuorten tutkimuksessa voidaan erottaa kaksi erilaista näkökulmaa liittyen siihen, miten tutkija kohtaa heidät. Lapset ja nuoret voidaan kohdata suoraan tutkimuksen

osallistujina tai epäsuorasti erilaisten dokumenttien, aineistojen tai tilastojen kautta. Lähestymistapoihin liittyvät eettiset kysymykset ovat myös erilaisia. Eettinen vastuu tutkimuksessa, jossa tutkittava ei ole tutkimuksen osapuolena mukana, jakautuu eri tavoin. Tutkijan roolia tulkitsijana, totuuksien rakentajana ja keskustelun herättelijänä on tärkeä pohtia. (Kallio 2010, 163–165.)

Opinnäytetyösuunnitelmassa olin avannut opinnäytetyön keskeisiä käsitteitä ja tutkimusasetelmaa jo melko kattavasti ja suunnitellut alustavasti työskentelyaikataulua ja prosessin etenemistä. Työskentelyn alussa pohdin koulutuksen ja työelämän ulkopuolella oleviin nuoriin liittyvää näkökulmaa ja sen mielekkyyttä. Päätin lähestyä nuorten tilannetta kokemuksellisen tarkastelun kautta. Näkökulmavalinta vaikutti myös kirjallisuuskatsauksen tiedonhakuun ja lopullisiin mukaan valikoituneisiin aineistoihin. Taustakirjallisuudesta nousseet kysymykset syrjäytymisilmiön riittämättömästä määrittelystä vain työllistymisen ja koulutukseen pääsemisen näkökulmista vaikuttivat kirjallisuuskatsauksen näkökulmavalintaan. Nuorten oman äänen ja kokemusten kartoittaminen oli syrjäytymisen taustakirjallisuuden kautta perusteltu painotus kirjallisuuskatsauksessa ja palveli mielestäni myös koulutuksen kohderyhmää eli nuorten kanssa työskenteleviä ammattilaisia.

Koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevista nuorista käytetään usein käsitettä syrjäytyneet nuoret. Syrjäytymiskäsitteen käyttäminen saattaa vääristää käsityksiä nuorten tilanteesta ja hämärtää ymmärrystä nuoren kokonaistilanteesta ja niistä tekijöistä, jotka siihen vaikuttavat. Termi itsessään on leimaava ja eriarvoistava. (Lappalainen 2020: Perttula 2015, 12.) Yhdessä yhteiskehittämistapaamisessa kysyin työntekijöiltä, mitä käsitettä he käyttävät nuorista. Työntekijät kertoivat käyttävänsä nuorista yleisesti nimitystä koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevat nuoret. Nuoren kanssa työskenneltäessä puhutaan vain nuorista. Syrjäytymiskäsitettä työntekijät pitivät leimaavana. Päädyin käyttämään työni otsikossa käsitettä koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevat nuoret käsitteen neutraaliuden vuoksi. Raportissa käytän vaihdellen käsitteitä syrjäytynyt nuori ja koulutuksen ja työelämän ulkopuolella oleva nuori raportoinnin luettavuuden parantamiseksi.

Eettisyys tutkimuksessa, jossa tutkimuksen kohteena olevien henkilöiden asema määrittynyt jonkun valtarakenteen kautta, on tuon asetelman tunnistamiseen, kriittiseen pohdintaan ja purkamiseen pyrkivää. Tutkijan ja tutkittavan välistä valta-asetelmaa on hyvä pohtia ja avata vaikka sitä ei voikaan täysin poistaa. Tutkijan henkilökohtainen suhde tutkittavaan asiaan saattaa myös vaikuttaa tutkimuksen tekemiseen. (Kallio 2010, 166–167.)

Opinnäytetyön kehittämiskysymyksen taustalla oli etsivän nuorisotyön kentältä noussut tarve saada lisää työvälineitä koulutuksen ja työelämän ulkopuolelle jääneiden nuorten kanssa työskentelyyn. Syrjäytymiskirjallisuudesta nousi esiin ajatus, että nuorten tukeminen

ja heidän tilanteensa ymmärtäminen edellyttäisi nuorten oman äänen ja omien kokemusten tarkempaa kuuntelua. Kirjallisuuskatsauksen nuoriin kohdistuvan näkökulman rajaaminen nuorten omiin kokemuksiin vastaa tuohon tarpeeseen ja pyrkii lähestymään nuorten näkökulmaa suoraan ilman valtarakennelmiin liittyviä ennako-oletuksia.

Omaa asemaani opinnäytetyön tekijänä pohdin sekä ammatillisen että henkilökohtaisen roolini kautta. Nuorisotyön kokonaisuus on minulle ammatillisesti melkoisen vieras ja olen tehnyt oman työurani varhaiskasvatuksen parissa. Ammatillisesti lähestyn opinnäytetyön aihetta ulkopuolelta. Ulkopuolisuus tukee toisaalta oletusvapaata ja avointa asennetta tutkittavaan aiheeseen, mutta saattaa myös kaventaa omaa näkökulmaa, kun kosketus käytäntöön puuttuu. Henkilökohtaisesti opinnäytetyön aihe koskettaa minua siten, että olen lähipiirissäni seurannut tiiviisti yhden nuoren jäämistä koulutuksen ja työelämän ulkopuolelle. Olen tiedostanut henkilökohtaisen tilanteeni mahdollisen vaikutuksen omaan suhteeseeni opinnäytetyön aiheeseen ja pyrkinyt niin puolueettomaan lähestymistapaan kuin mahdollista. Toisaalta henkilökohtainen tulokulma opinnäytetyön aiheeseen on antanut motivaatiota ja merkityksellisyyden tunnetta opinnäytetyön tekemiseen.

Tutkijan työssään tuottamat näkemykset vaikuttavat niiden ihmisten elämään, joita tulokset koskettavat. Tutkimuksessa tuotetun uuden tiedon avulla pyritään yleensä selittämään ja ymmärtämään tutkittavaa ilmiötä tai tuomaan esiin uusia näkemyksiä tai epäkohtia. Tieto on tällöin myös vallankäytön väline. Tutkijan onkin hyvä pysähtyä miettimään, millaista totuutta tutkimuksen tulokset tutkittavasta ilmiöstä rakentavat. Tutkimuksessa tuotetun tiedon käyttäminen esimerkiksi opetuksen pohjana edellyttää myös eettistä puntarointia. (Kallio 2010, 168–169, 180–181.)

Kirjallisuuskatsauksen aineiston käsittelyssä olen pyrkinyt avoimeen ja johdonmukaiseen työskentelyyn ja kuvaamaan työskentelyprosessin mahdollisimman tarkasti. Olen tiedostanut, että koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevat nuoret ovat haavoittuvaisessa asemassa oleva ihmisryhmä ja se tieto, mitä heidän tilanteestaan nuorisotyön ammattilaisille tuotetaan, vaikuttaa siihen, miten heidät nuorisotyön arjessa kohdataan. Opinnäytetyön tuloksista välittyä mielestäni nuorta kunnioittava, ymmärrystä lisäävä ja rakenteellisten tekijöiden vaikutuksia avaava kuva nuorten arkeen ja sitä kautta toivottavasti myös kohdennettun nuorisotyön käytäntöihin.

7 Pohdinta

7.1 Yhteenvetoa tuloksista

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on ollut kuvata, miten koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevat nuoret kokevat oman tilanteensa sekä miten nuoria voisi tukea myönteisen tunnistamisen työotteen avulla. Opinnäytetyö toteutettiin kuvailevan kirjallisuuskatsauksen ja yhteiskehittämisen menetelmin ja lopputuloksena syntyi koulutusmateriaali mielenterveysjärjestö MIELI ry:n käyttöön. Tässä luvussa käyn läpi koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevia nuoria käsittelevän kirjallisuuskatsauksen tuloksia ja peilaan niitä myönteisen tunnistamisen katsauksesta nouseviin näkökulmiin.

Nuorten kuvaamien koulukokemusten kautta oli nähtävissä kehityskulku, jossa nuori oli ajautunut koulun sosiaalisen yhteisön reunamille tai ulkopuolelle jo varhaisessa vaiheessa omaa koulu-uraansa. Yhteenkuuluvuuden tunne kouluyhteisössä oli jäänyt puuttumaan. Nuoren voimavarat olivat menneet jokapäiväiseen selviytymiseen, joka oli haitannut koulutyöstä suoriutumista ja oppimista. Koulun mahdollisuudet ja resurssit ymmärtää nuoren tilannetta tai tukea nuorta olivat olleet niukat. Sopivan tuen puuttuessa oli ollut ylivoimainen tehtävä pyrkiä ja päästä osaksi kouluyhteisöä omin voimin.

Tulosten perusteella vaikuttaa siltä, että nuoren tilanteeseen ja koulussa etenemiseen eivät ole vaikuttaneet vain yksilölliset nuoren kykyihin tai valmiuksiin liittyvät tai rakenteelliset, kodin olosuhteiden tai vanhempien sosioekonomiseen taustaan liittyvät tekijät vaan keskeisessä osassa on ollut nuoren asema koulun sosiaalisessa yhteisössä ja ennen kaikkea sen ulkopuolelle jääminen.

Nuoret tarkastelivat omia vaikeuksiaan yksilötason ongelmina, vaikka syyt saattoivat liittyä koulun kulttuuriin ja sosiaalisiin tekijöihin. Yhteiskunnallisia tai sosiaalisia ongelmia saataan koulutuksessa yleensäkin tarkastella yksilön liittyvinä puutteina. Mikäli työttömyyteen, köyhyyteen tai rasismiin perustuvat ongelmat tulkitaan yksilön valinnoista tai epäonnistumisesta johtuviksi, voivat tilanteen ratkaisuun tähtäävät keinot keskittyä vain yksilön ohjaamiseen tai kuntouttamiseen. Haavoittuvuus tarjoaa myös nuorelle itselleen psykoemotionaalaisia ongelmia korostavan tavan olla ja hakea muutosta vain omasta itsestä. (Brunila ym. 2019, 4–6; Toiviainen 2019, 70–71.)

Kasvatuksen ja koulutuksen piirissä on lisääntynyt tapa käyttää terapeutista kieltä. Furedi (2004) näkee tällaisen ajattelun johtavan tilanteeseen, jossa yhteiskunnallisen tason ongelmista tulee yksilön ongelmia. Terapeutin eetoksen ytimessä on idea siitä, että ihminen ei voi emotionaalisesti selviytyä vastoinkäymisistään. Syrjäytymisvaarassa olevan nuoren näkeminen tällaisen ajattelutavan kautta ei vahvista nuoren toimijuutta. Yhteiskunnallisten

ongelmien näkeminen yksilön vajavaisuuksina saattaa luoda kehän, jossa tarve tunnetyöntekijälle ohjaa huomiota vain yksilötason terapeuttiin toimenpiteisiin. (Brunila 2012, 268, 275; Miller & Rose 2010, 205.)

Lähestymistapa, jossa nuoren vaikeaa elämäntilannetta lähdetään ensisijaisesti korjaamaan yksilöön kohdistuvilla toimenpiteillä, vääristää myös nuoren käsitystä itsestään ja omista mahdollisuuksistaan. Myös nuorta ohjaavan aikuisen tulee tiedostaa ympäröivien rakenteellisten tekijöiden vaikutus nuoren tilanteeseen. Tällöin painopiste syrjäytymiskeskustelussakin voi siirtyä nuoren yksilöllisistä taustatekijöistä ja erityisvaikeuksista laajempaan syrjäytymisen rakenteellisia ja sosiaalisia tekijöitä huomioivaan näkökulmaan (Brunila ym. 2019, 6).

Koulun lähestyessä nuorta ensisijaisesti oppimisen ja pärjäämisen näkökulmasta jää oppimisvaikeuksien ja erilaisuuden vuoksi sivuun jääneen nuoren lähiyhteisöstä kenties tunnistamatta vahvuuksia ja voimavaroja, jotka voisivat lisätä nuoren osallisuuden ja toimijuuden kokemuksia ja tukea sitä kautta myös koulussa pärjäämistä. Koulun yksilöllisyyttä ja poikkeavuutta korostavan näkökulman muuttaminen yhteisöllisten taitojen vahvistamiseksi ohjaisi koulua pois ulkopuolelle jäämisen kokemusten tuottamisesta (Toiviainen 2019, 89).

Myönteisen tunnistamisen työotteen ytimessä on erilaisuuden arvostaminen. Lapset ja nuoret halutaan tunnistaa omissa lähiyhteisöissään ja itselle merkityksellisten asioiden kautta. Myönteinen tunnistaminen lähtee ajattelusta, että jokaisen lapsen ja nuoren arkipäivässä on asioita, joita voidaan tunnistaa myönteisesti. Voidaan ajatella, että nuori, joka kouluympäristössä ei tule tunnistetuksi oman koulumenestyksensä kautta, voi silti jollain toisella elämäntilanteella olla aktiivinen toimija ja myönteisesti tunnistettavissa. Kallio (2015, 100–101) toteaa, että nuoren myönteinen tunnistaminen yksilönä institutionaalisissa ympäristöissä välittyy toimintakulttuurin kautta myös kollektiiviselle tasolle. Myönteisen tunnistamisen työotteen käyttäminen kouluympäristössä voisi laajentaa lasten ja nuorten mahdollisuuksia tulla enemmän tunnistetuiksi omien arkisten vahvuuksiensa kautta ja siten vahvistua myös koulu yhteisön jäsenenä.

Nuorten peruskoulun jälkeistä tilannetta tuntuu värittävän kielteisten koulukokemusten raskas painolasti. Oma minä nähdään huonona ja nuoret kokevat epäluottamusta omiin kykyihinsä ja mahdollisuuksiinsa oppijana. Nuorten voimat valintojen tekemiseen ovat vähissä ja omassa elämässä eteneminen näyttää epävarmalta. Nuoret ovat peruskoulusta päästyään tilanteessa, jossa heiltä odotetaan aktiivisuutta ja itsenäisiä päätöksiä oman tulevaisuuden suhteen. Nämä odotukset aiheuttavat nuorille sisäisen ristiriidan, kun omat voimavarat ja yhteiskunnan asettamat vaatimukset eivät kohtaa. Nuoren toimijuuden ehdot peruskoulun jälkeen asettaa nyt yhteiskunta omien normiensa kautta. Valmiudet valintojen

tekemiseen eivät ole kuitenkaan kehittyneet tarvittavan tuen puuttuessa. Syvenevä ulkopuolisuuden tunne ja yksin jääminen voivat kääntää nuoren kehityksen epäsuotuisaan suuntaan.

On huomattava, että nuoret eivät ole haluttomia etenemään elämässään, osallistumaan koulutukseen tai työelämään. Ongelmana ovat nuoren voimavaroihin sopivien toimintamahdollisuuksien puuttuminen tai vaihtoehtojen epäselvyys. Yksilöllisten tarpeiden ja auttamisjärjestelmän rakenteellisten tekijöiden kohtaaminen ei onnistu nuoren kannalta parhaalla tavalla. Byrokraattinen palvelujärjestelmä saattaa lannistaa nuorta vahvistamisen ja kannustamisen sijaan. (Palola ym. 2012, 313.)

Tuloksista käy ilmi, että peruskoulun jälkeen nuorten toimijuuden kokemus on heikko ja hukassa. Nuoren elämäntilanne saattaa näyttää toivottomalta juuri nuorelle ulkopuolelta asetettujen ylivoimaisten tavoitteiden takia. Nuori saattaa kokea, ettei ole tullut kuulluksi ja arvostetuksi omana itsenään, jolloin luottamuksen rakentuminen omaan selviytymiseen ja myös ohjaavaan aikuiseen vaatii paljon aikaa ja korjaavia kokemuksia.

Myönteisen tunnistamisen näkökulmassa nuoren tuen tarpeita lähdetään etsimään nuoreen tutustumisen kautta. Oletusvapaa asenne, joka myönteisen tunnistamisen työotteessa on keskeistä, antaa tilaa nuoren omalle elämänkerronnalle ja omille haaveille. Ymmärrys ja tunnustuksen antaminen nuorelle merkityksellisistä, vaikka pienistäkin asioista tukee nuoren osallisuuden ja toimijuuden vähittäistä vahvistumista.

Sosiaalinen toimijuus toteutuu aina suhteessa toisiin ihmisiin ja sosiaaliseen yhteisöön. Nuori reflektoi omaa elämäntilannettaan ja toimijuuttaan suhteessa niihin odotuksiin, joita hänelle asetetaan. Toimijuuden rakentaminen voi olla uudenlaisten merkitysten hakemista itselle tärkeille asioille tai vastarintaa ja etäisyyden ottamista vallitsevia mutta itselle sopimattomia rooleja kohtaan. Keskeistä syrjäytyneiden nuorten toimijuudessa on se, että nuoret elävät omanlaistaan täyttä elämää, vaikka he ehkä tietystä rakenteellisesta näkökulmasta saattavatkin sijoittua yhteiskunnalliseen marginaaliin tai syrjäytyneiksi. (Vähäkangas ym. 2015, 350–351; Liimakka 2008, 134, 136.)

Nuorten toimijuus voi olla myös piiloista tai passiivista tai nuoren hyvinvoinnin kannalta haitallisena näyttäytyvää. Gretschel & Myllyniemi (2020, 80) toteavat, että nuori on saattanut olla palvelujärjestelmän avun piirissä yli kymmenen vuotta. Jostain palvelusta kieltäytymisen voi kertoa nuoren oman asiantuntemuksen ja toiminnanohjauskyvyn vahvistumisesta. Tuleeko nuoren näkemys kuulluksi ja kohdatuksi merkinä nuoren toimijuudesta? Ohjaavalta aikuiselta vaaditaan pysähtymistä, kärsivällisyyttä ja tietoista reflektointia, että myös nuoren kielteiset teot voidaan tunnistaa toimijuuden osoituksiksi.

Herkkyyks erilaisille tavoille olla läsnä auttaa aikuista kuulemaan nuoren omaa kokemustietoa. Mikäli aikuinen pyrkii aitoon kohtaamiseen, myös nuori sitoutuu työskentelyyn. Tutustumisen aikana aikuinen voi myös olla vapaa nuoren arvoihin ja normeihin liittyvästä arvioinnista ja olla aidon kiinnostunut nuoren elämään kuuluvista asioista. (Häkli ym. 2015, 84.)

Myönteisen tunnistamisen työtteen toteuttaminen asettaa aikuisen ammatilliselle toiminnalle myös monenlaisia eettisiä kysymyksiä. Tasapainon hakeminen henkilökohtaisen ja ammatillisen roolin välillä haastaa aikuista refleктоimaan omia asenteitaan ja arvojaan. Tiedostanko aikuisena omat oletukseni esimerkiksi rakenteellisten tekijöiden kohdalla? Kohtaanko etniseltä taustaltaan maahanmuuttajataustaisen ja suomalaisen nuoren samalla tavalla? Miten nuoren sukupuoli tai seksuaalinen suuntautuminen vaikuttaa suhtautumiseeni? Pystynkö kohtaamaan omat vaikeat tunteeni, jos nuori kertoo minulle jotain kipeää omasta taustastaan?

Peruskoulun jälkeen nuoret alkoivat etsiä aktiivisemmin omaa paikkaansa maailmassa, mutta eivät kuitenkaan pystyneet tähän yksin. Kielteiset kokemukset olivat vaikuttaneet nuoren minäkuvaan, toimijuuden rakentumiseen ja valmiuksiin tehdä valintoja ja suunnitella omaa tulevaisuutta. Oma rauha ja aika toipumiselle ja kasvulle oli olennaista elämässä etenemiselle. Liiallisen itsenäisyyden ja riippumattomuuden vaatiminen nuorelta voi johtaa uusiin epäonnistumisen kokemuksiin.

Selviytymiseen ja elämässä etenemiseen tarvittiin lähiyhteisön tukea, sosiaalista turvaverkkoa ja vastavuoroisia suhteita muihin ihmisiin. Toimijuus vahvistui oman elämäntarinan kertomisesta, omien voimavarojen ja resurssien löytämisestä, sitkeyden ja toivon olemassaolosta ja itselle tärkeiden arvojen mukaan elämisestä, auttamisesta ja huolenpidosta.

Myönteisiä kokemuksia omasta osaamisestaan ja taidoistaan nuoret saivat ystävien ja perheen piiristä, koulun ulkopuolelta. Vaikka nuoret tiedostivat, että omassa arjessa hankittu osaaminen ei tule tunnustetuksi työelämän piirissä, se oli kuitenkin merkityksellistä selviytymisen kannalta. Oman elämän asiantuntemuksen tunnustaminen ja oman elämäntarinan kautta näkyväksi tullut oppimisprosessi oli vahvistanut pärjäämisen tunnetta ja itsetuntoa. Samassa tilanteessa olevien vertaisten kanssa oli löydetty vaihtoehto itseä syyllistävälle syrjäytymispuheelle ja norminuoruuden tarinalle.

Nuorten lähiyhteisöjen kuten perheen ja ystävien rooli nuorten voimavarojen ja selviytymisen kannalta on ollut merkittävä. Yhteisön merkityksen ymmärtäminen nuoren toimijuuden ja myönteisen minäkuvan rakentumisen kannalta on välttämätöntä, mikäli koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevien nuorten tilannetta halutaan parantaa.

Merkityksellisissä ihmissuhteissa nuori on tullut hyväksytyksi omana itsenään. Nuoren omat voimavarat ja resurssit on tunnustettu, jolloin nuoren toimijuus ja pärjäämisen tunne on vahvistunut. Myönteisen tunnustamisen ydintä on myös nuoren elämäntarinan kuuleminen. Kun nuori tulee kohdatuksi oman tarinansa kautta, hän tulee samalla tunnustetuksi oikein, sellaisena kuin itsensä kokee, jolloin itsetunto ja arvokkuuden kokemukset vahvistuvat.

Koulun ulkopuolella omassa lähiyhteisössä saadut myönteiset kokemukset ja tunnustetuksi tuleminen vahvistivat nuorten toimijuutta. Myönteisen tunnustamisen työote pyrkii vahvistamaan juuri niitä elementtejä nuorten elämässä, jotka heidän omissa kertomuksissaankin näyttäytyivät tärkeinä ja keskeisinä selviytymisen kannalta.

Minäkuvaa ja sosiaalisia sidoksia vahvistava toiminta nuorten kanssa toimivissa instituutioissa on keskeistä nuorten syrjäytymisen ehkäisyssä. Nuorten lähiyhteisten luottamuksen ja kasvuympäristön osallisuuden kokemusten tukeminen voi katkaista syrjäytymiskiirteen. (Lehtonen & Kallunki 2013, 141.) Yhteiskuntaan mukaan pääseminen on kuntoutumisen, rohkaistumisen ja innostumisen prosessi, joka tarvitsee edetäkseen luottamuksellista ilmapiiriä. Palvelujärjestelmän tuki on tärkeää ja nuoren ohjaaminen eteenpäin edellyttää nuoren tuntemista. (Palola ym. 2012, 312.)

Nuoren voimavarojen ehdoilla, säännöllisesti ja tiiviisti toteutuva ohjaussuhde auttoi nuorta sitoutumaan ja luottamaan saamaansa apuun. Turvalliset ja myönteiset kohtaamiset ja läsnäolo nuorten arjessa rakensi pohjaa toimivalle ja onnistuneelle ohjaukselle. Ammattilaisen määrittelemien ehtojen mukaan etenevä, epäkunnioittava ja leimaava kohtaaminen työnsi nuorta pois ohjaus- ja tukipalveluiden piiristä. Suhde ohjaavaan aikuiseen oli tärkeä, varsinkin, jos omat vanhemmat eivät pystyneet tukemaan nuorta. Hyvä ohjaus oli yhteinen prosessi jaettuine resursseineen.

Nuoren äänen kuuleminen ohjauksen tavoitteiden määrittelyssä nousee esiin myönteisen tunnustamisen työtteen eri ulottuvuuksien kautta. Ajatuksena on, ettei nuorta voi tukea tutustumatta häneen. Tutustuminen nähdään arvokkaana työvaiheena nuoren kanssa työskentelyssä. Nuoren omien näkemysten kuuleminen kertoo myös siitä, miten tuki ja ohjaus parhaiten kohdentuu.

Nuorelle merkityksellisten asioiden tunnustaminen ja nuoren tukeminen saattaa ajautua väärään suuntaan ilman riittävää tilaa ja aikaa tutustumiselle. Tutustumisen tärkeys korostuu etenkin vaikeissa tilanteissa olevien nuorten kanssa, jotka ovat saattaneet menettää luottamuksensa avun saantiin ja auttaviin aikuisiin. (Häkli ym. 2015, 84.)

Nuori toimii ja rakentaa omaa elämäänsä erilaisten yhteiskunnallisten rakenteiden ehdoilla. Nuorten voimavarojen ja tarpeiden tunnustaminen näiden rakenteiden sisällä kuten

vaikkapa sosiaalityössä vaikuttaa myös siihen, miten onnistunutta nuoren tukeminen on. (Palola ym. 2012, 314.)

Tuki- ja palvelujärjestelmien asettamat ehdot nuoren toimijuudelle olisi tärkeää tiedostaa. Nuoren toimijuuden rakentaminen ja omat valinnat ovat lähtökohtaisesti rajatummat, kun niitä toteutetaan järjestelmän asettamissa raameissa. Syrjäytynyt nuori voidaan nähdä eriarvoisessa asemassa suhteessa "tavallisiin" nuoriin jo heikompien sosiaalisten ja rakenteellisten lähtökohtiensa vuoksi ja myös järjestelmän tuottaman "kontrolloidumman" asemansa takia. Nuoren ulkopuolelta määritellyt tavoitteet ohjaukselle lisäävät entisestään eriarvoisuutta, mikäli tavoitteisiin ei pystytä vastaamaan.

Kansantaloudellisesta näkökulmasta katsottuna syrjäytyneen nuoren ripeä koulutukseen tai työelämään pääseminen olisi toivottavaa. Työmarkkinoiden ulkopuolella olevat nuoret uhkaavat kansantalouden kestävyyttä (Mattila-Aalto 2015, 3). Tukijärjestelmät toimivat myös osaltaan työvoima- ja talouspolitiikan toteuttamisen välineinä, joissa nuorten ääni ja toiveet saattavat jäädä toissijaisiksi. Sosiaalisten ja yhteiskunnallisten ongelmien näkeminen yksilön puutteellisista ominaisuuksista johtuvina näyttää johtavan itseään toistavaan kierteseen, jossa nuoret kulkevat toimenpiteestä toiseen jatkuvassa odotustilassa. (Brunila ym. 2019, 14.)

Syrjäytyneiden tai syrjäytymisvaarassa olevien nuorten tilanteessa risteytyvät monet nykyisten hyvinvointipalveluiden kipupisteisiin liittyvät näkökulmat. Ammattilaisten niukkenevat resurssit johtavat työtahdin kiristymiseen ja aina juuri kussakin hetkessä käsillä olevien ongelmien ratkomiseen. Ohjaukseen kohdistuvat paineet nuorten koulutukseen tai työelämään pääsemiseksi ohjaavat huomiota pois nuoren oman äänen kuulemiselta. Yhteisöllisten ja rakenteellisten tekijöiden aktiivinen huomioiminen nuoren elämäntilanteessa ja ohjauksessa saattaa jäädä ammattilaisen ajatuksissa taka-alalle.

Nuoren elämään vaikuttavat erilaiset tekijät olisi hyvä tiedostaa, jolloin myös ymmärrys nuoren tilanteesta ulottuisi yksilön tilannetta laajemmalle ja voisi ohjata tukipalveluita sitä kautta vaikuttavampaan suuntaan. Rakenteellisten tekijöiden parempi ymmärtäminen muodostaa taustan, jota vasten nuoren yksilöllinen tilanne näyttäytyy kokonaisvaltaisemmin. Myönteisen tunnistamisen työotteessa huomio kohdistuu nuoren yksilöllisten ominaisuuksien lisäksi myös nuoren arjen yhteisöihin ja niihin vahvuuksiin mitä sieltä on löydettävissä. Pärjääminen ei ole siten vain nuoren vastuulla.

7.2 Kehittämistyöstä

Tämän opinnäytetyön kehittämisprosessi on sisältänyt kirjallisuuskatsauksen toteuttamisen, yhteiskehittämistapaamiset etsivien nuorisotyöntekijöiden ja työpajatyöntekijöiden sekä MIELI ry:n asiantuntijan kanssa ja koulutusmateriaalin kokoamisen.

Aloitin opinnäytetyön tekemisen syksyllä 2020, kun otin yhteyttä LUT tiedekirjaston informaattikkoon tiedonhaun ohjausta varten. Tuolloin opinnäytetyön kehittämiskysymys oli vielä alustavassa muodossa ja sen tavoitteena oli saada tietoa digitaalisia pelejä pelaavista nuorista, jotka olivat jääneet koulutuksen ja työelämän ulkopuolelle ja tulivat etsivän nuorisotyön asiakkaiksi. Myönteisen tunnistamisen työote oli mukana kehittämistyössä alusta asti. Kirjallisuuskatsauksen tiedonhakuja tehdessäni kehittämiskysymys muuttui ja tarkentui lopulliseen muotoonsa, jossa keskitytään koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevien nuorten omiin kokemuksiin ja myönteisen tunnistamisen työotteeseen.

Kirjallisuuskatsauksen tekeminen on ollut minulle matkan varrella tapahtuvaa opettelua ja oppimista, koska en ollut aikaisemmin tehnyt kirjallisuuskatsausta. Menetelmäkirjallisuuden lukeminen, oikean katsaustyyppin valitseminen ja katsauksen varsinainen toteuttaminen oli mielenkiintoinen vaikkakin ajoittain hyvin työläs urakka, jossa olen joutunut välillä pysähtymään, peruuttamaan ja tarkentamaan oman työskentelyni askelmerkkejä ja eri työvaiheiden oikeaoppista toteuttamista. Kirjallisuuskatsauksen tulosten hahmottuminen ja avautuminen prosessin etenemisen kautta on ollut jännittävää ja katsauksen loppuunsaattaminen on tuntunut palkitsevalta.

Yhteiskehittämistapaamisten suunnittelu ja toteuttaminen tapahtui yhteistyössä MIELI ry:n asiantuntijan kanssa. Tapaamisissa työntekijöiden ajatusten kuunteleminen ja palautteiden saaminen antoi tukea omalle työskentelylle ja tunteelle, että kirjallisuuskatsauksen teemat olivat tärkeitä ja hyödyllisiä sekä järjestölle että myös nuorisotyön ammattilaisille. Tapaamisten toteutuminen digitaalisilla alustoilla tuntui ensin hypyltä tuntemattomaan, kun jouduin hylkäämään alkuperäisen ajatukseni dialogisista menetelmistä, mutta tapaamisten toteutuminen ylipäätään Covid 19- virustilanteen takia oli tärkeä virstanpylväs opinnäytetyöni etenemiselle.

Koulutusmateriaalin rakentaminen kirjallisuuskatsauksen tulosten ja yhteiskehittämistapaamisten pohjalta ja yhteistyössä MIELI ry:n asiantuntijan kanssa oli opinnäytetyöni viimeinen osuus ja suurin työ oli tehty ennen sitä. Koulutusmateriaalin lisäksi MIELI ry pystyy hyödyntämään kirjallisuuskatsauksen tuloksia omassa tulevassa strategiatyössään ja myös muissa yksiköissään. Järjestön asiantuntijan mukaan kirjallisuuskatsauksen tuloksia tullaan

käsittelmään myös MIELI ry:n koulutyön yksikössä ja sen tuloksia käytetään järjestön tulevassa yhteistyössä kohdennetun nuorisotyön osaamiskeskuksen INTO ry:n kanssa.

Opinnäytetyöprosessin toteuttaminen työelämälähtöisenä kehittämishankkeena on ollut täyttävä työtä, mutta myös eräänlaista juhlaa. Mielekkään ja tärkeän aiheen parissa työskenteleminen on tuntunut etuoikeutetulta. Opinnäytetyön tulosten hyödyntäminen työelämässä ja nuorisotyön ammattilaisten koulutuksissa kantaa toivoakseni myös jossain pienessä määrin hedelmää myös opinnäytetyön varsinaisille päähenkilöille, koulutuksen ja työelämän ulkopuolella oleville nuorille.

7.3 Jatkotutkimusehdotukset

Kirjallisuuskatsauksen tuloksista piirtyy koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevien nuorten tilanteesta vakava mutta toiveikas kuva. Vakavasti otettavaa on se, miten paljon peruskouluaikojen kielteiset kokemukset ovat vaikuttaneet nuorten minäkuvaan ja elämäntilanteeseen. Nuoren jääminen yhteisön ja sitä kautta myös osallisuuden ja toimijuuden kokemusten ulkopuolelle on ollut haitallista nuoren kasvulle. Toivoa löytyy sieltä, minne myönteisesti tunnistava toimintakin kurkottaa, nuorten arjesta. Syrjäytymisvaarassa olevasta tai syrjäytyneestä nuoresta käydyssä keskustelussa toivo ei yleensä ole ensimmäinen asia, mistä ollaan huolissaan. Myönteinen tunnistaminen taas menee suoraan sitä kohti, oletusvaapaasti, arvostaen ja valmiina antamaan tilaa.

On keskeistä muistaa myös se, että nuorten elämää eivät määritä vain yksilölliset tai yhteisölliset tekijät, vaan myös se yhteiskunnallinen ilmapiiri ja toimintaympäristö, jossa nuorten ohjausta ja tukipalveluita toteutetaan ja mitä niillä tavoitellaan. Nuoren oman äänen kuuleminen ohjauksen rakenteellisten reunaehtojen takaa on haaste, johon pitää vastata, mikäli nuoren tilanteessa halutaan saavuttaa kestävä muutos.

Myönteinen tunnistaminen perustuu nuoren oman äänen kuulemiseen ja tuo myös yhteiskunnassa pinnalla olevia lapsia ja nuoria koskevia näkökulmia käytännön tasolle. Lasten ja nuorten yhdenvertaisen osallisuuden tukemiseen myönteinen tunnistaminen tarjoaa keinoja, joita voidaan toteuttaa osana arjen kohtaamisia ja ammatillista perustoimintaa.

Brunila ym. (2019, 15) toteaa, että ihmisyyden, toimijuuden ja kansalaisuuden oletusten ja yhteiskunnallisen järjestelmän muutosten kautta voitaisiin luoda lisää tilaa ulossuljettujen ja marginalisoitujen ryhmien äänille. Haavoittuvuutta tarkasteltaessa olisi tärkeää nähdä, että rakenteelliset ja yhteiskunnalliset muutokset kuten koulutusleikkaukset ja säästötavoitteet heikentävät elämisen ehtoja eri ryhmien kohdalla eri tavoin. Pelkästään yksilön tai yhteisön

vastuuttaminen vaikeasta elämäntilanteesta selviytymisessä sivuuttaa yhteiskunnallisten tekijöiden vaikutukset elämäntilanteeseen.

Kirjallisuuskatsausten tulosten perusteella jatkotutkimuksen aiheeksi nousee kysymys siitä, miten koulussa voitaisiin tukea sellaisia yhteisöllisiä ja dialogisia toimintatapoja ja näkökulmia, että kaikki voisivat kokea yhteenkuuluvuutta koulu yhteisössä? Miten myönteisen tunnistamisen työote voisi tukea lasten ja nuorten osallisuuden ja toimijuuden vahvistumista koulussa?

Opinnäytetyön aihe nousi kohdennetun nuorisotyön ja erityisesti etsivän nuorisotyön puolelta. Nuorisotyön ammattilaiset kaipasivat työkaluja myös kotiin jääneiden, syrjäytymisvaarassa olevien ja syrjäytyneiden nuorten kanssa työskentelyyn. Toinen jatkotutkimuksen aihe nousee siitä, miten myönteisen tunnistamisen työotetta voisi hyödyntää niiden nuorten elämässä, joiden arjen yhteisöt ovat hauraita tai olemattomia?

Viimeinen kysymys vastauksineen nousee kirjallisuuskatsauksen aineistoista, nuorten kokemuksista. Siinä tiivistyvät nuorten tilanteen molemmat näkökulmat. Vakavuus ja toivo.

*“Oliko sitten elämänkoulu vaikuttavuudeltaan parempi kuin peruskoulu? Aina-kin henkilökohtaisen kasvun kannalta näytti siltä. Peruskoulussa oppi mm. tietoa, epäonnistumista, ulkoista kontrollia ja yksin sinnittelyä. Elämä puolestaan opetti mm. seikkailemaan, tuntemaan, kokemaan, selviytymään ja kasva-
maan.” (Kuronen 2010, 316)*

Lähteet

Aveyard, H. 2014. Doing a literature review in health and social care: A practical guide. 3rd ed. Maidenhead: Open University Press.

Brunila, K. 2012. Tunnekoukussa: Syrjäytymisvaarassa olevien nuorten aikuisten koulutus terapeuttisessa eetoksessa. *Aikuiskasvatus*, 32(4), pp. 268-277.

Brunila, K., Mertanen, K., Ikävalko, E., Kurki, T., Honkasilta, J., Lanas, M. & Mäkelä, K. 2019. Nuoret ja tukijärjestelmät haavoittuvuuden eetoksessa. *Kasvatus: Suomen kasvatus-tieteellinen aikakauskirja*, 50(2), p. 78.

Critical Appraisal Skills Program. 2018. CASP Qualitative Studies Checklist. Systematic Review. Viitattu: 15.5.2021. Saatavissa: [CASP-Qualitative-Checklist-2018_fillable_form.pdf \(b-cdn.net\)](#)

Gothoni, R. 2020. Eettiset periaatteet tutkivassa ja kehittävässä työssä. Osallistavan ja tutkivan kehittämisen opas: Työelämälähtöinen osallistava kehittäminen. LibGuides. Diak. Viitattu 5.4.2020. Saatavissa: <http://libguides.diak.fi/c.php?g=389856&p=2793510>

Gretschel, A. & Myllyniemi, S. 2020. Kuulummeko yhteiskuntaan?: Työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten käsityksiä tulevaisuudesta, demokratiasta ja julkisista palveluista. Helsinki: KAKS - Kunnallissalan kehittämissäätö.

Harkko, J., Lehikoinen, T., Lehto, S. & Ala-Kauhaluoma, M. 2016. Onko osa nuorista vaarassa syrjäytyä pysyvästi? Nuorten syrjäytymisriskit ja aikuisuuteen siirtymistä tukeva palvelujärjestelmä. Helsinki. Kela.

Heinrich KT. 2002. Slant, style and synthesis: 3 keys to a strong literature review. *Nurse Author & Editor* 12 (1), 1–3.

Hietala, O., Kinnunen, S., Kauppila, R. & Karjalainen, J. 2018. Sosiaalisen kuntoutuksen yhteiskehittäminen työntekijöiden ja johdon näkökulmasta. Osallisuuden, oppimisen ja ammatillisen kasvun mahdollisuuksia. Työpaperi 26/2018. Tampere. THL.

Häkli, J., Korkiamäki, R. & Kallio, K.P. 2018. 'Positive recognition' as a preventive approach in child and youth welfare services. *International Journal of Social Pedagogy*, 7:1.

Häkli, J., Kallio, K. P. & Korkiamäki, R. 2015. Myönteinen tunnistaminen. Helsinki. Nuorisotutkimusseura.

Juppi, P. 2011. Pahoinvoivia uhreja, turvallisuusuhkia ja taloudellisia taakkoja: Nuorten syrjäytymisen tulkintakehykset suomalaisessa uutismediassa. *Janus: sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, 19(3), pp. 200–220.

Juvonen, T. 2015. Sosiaalisesti kontrolloitu, hauraasti autonominen: Nuorten toimijuuden rakentuminen ertsivässä työssä. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto: Nuorisotutkimusseura.

Järvinen, T. & Jahnukainen, M. 2001. Kuka meistä onkaan syrjäytynyt? Marginalisaation ja syrjäytymisen käsitteellistä tarkastelua. Teoksessa: Suutari, M. (toim.) *Vallattomat marginaalit: Yhteisöllisyyksiä nuoruudessa ja yhteiskunnan reunoilla*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto. Nuorisotutkimusseura. 125-152.

Kallio, K., P. 2020. Myönteinen tunnistaminen: tutkimusperustainen käytännöllinen näkökulma nuorisotyöhön. Teoksessa Kantonen, H. (toim.) *Myönteisiä matkaeväitä: Sosiaalisen vahvistamisen ryhmätoimintojen ohjaajan opas*, 15–27. XAMK kehittää 107. Mikkeli: Kaakois-Suomen Ammattikorkeakoulu.

Kallio, K., P. 2015. Ylisukupolvinen tunnistaminen lasten ja nuorten arkiympäristöissä. Teoksessa: Häkli, J., Kallio, K. P. & Korkiamäki, R. 2015. *Myönteinen tunnistaminen*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.

Kallio, K. P., Lagström, H., Pösö, T., Rutanen, N., Vehkalahti, K. & Tampere, U. o. 2010. Lasten ja nuorten epäsuoran kohtaamisen etiikka. Nuorisotutkimusseura.

Kallio, Tomi J. 2006. Laadullinen review-tutkimus metodina ja yhteiskunnallinen lähestymistapa. *Hallinnon tutkimus* 25: 2, 18–28.

Kangasniemi, M. & Pölkki, T. 2016. Aineiston käsittely: Kirjallisuuskatsauksen ydin. Teoksessa: Stolt, M., Axelin, A. & Suhonen, R. (toim.) *Kirjallisuuskatsaus hoitotieteessä*. 2. korjattu painos. Turku: Turun yliopisto. 80–93.

Kangasniemi, M., Utriainen, K., Ahonen, S-M., Pietilä, A-M., Jääskeläinen, P. & Liikanen, E. 2013. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus: eteneminen tutkimuskysymyksestä jäsennettyyn tietoon. *Hoitotiede* 25(4), 291–301.

Keskitalo, E., Vuokila-Oikkonen, P., Karvinen, I. & Launonen, P. 2016. Osallistava tutkimus työelämän muutoksen tuottamisessa. Teoksessa Mutanen, A., Kantola, M., Kotila, H. & Vanhanen-Nuutinen, L. (toim.) *Hyvä elämä. Käytäntö, tutkimus ja ammattipedagogiikka*. Tutkimuksia 44. Turku: Turun ammattikorkeakoulu, 228–245.

Korkiamäki, R., Kallio, K. P., Häkli, J. 2016. Tunnustaminen näkökulmana ja käytäntönä lapsi- ja nuorisotyössä. *Sosiaalipedagoginen aikakauskirja, vuosikirja 2016, vol. 17*.

- Korkiamäki, R. 2015. Lasten ja nuorten arkisen toimijuuden tukeminen. Teoksessa: Häkli, J., Kallio, K. P. & Korkiamäki, R. 2015. Myönteinen tunnistaminen. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.
- Kuronen, I. 2010. Peruskoulusta elämäkouluun: Ammatillisesta koulutuksesta syrjäytymisvaarassa olevien nuorten aikuisten tarinoita peruskoulusuhteesta ja elämäkulusta peruskoulun jälkeen. [Jyväskylä]: Jyväskylän yliopisto, koulutuksen tutkimuslaitos.
- Lappalainen, T. 2020. Äidin poika – Sami Kieksin tarina. YLE. Viitattu 5.3.2020. Saatavissa: <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2020/06/07/aidin-poika?ref=ohj-articles>
- Lehtonen, O. & Kallunki, V. 2013. Nuorten aikuisten syrjäytymiskierre. Janus: sosiaalipoliittikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti, 21(2), pp. 128–143.
- Liimakka, Satu. "The Influence of Cultural Images and Other People on Young Women's Embodied Agency." *Young* (Stockholm, Sweden) 16.2 (2008): 131–152. Web.
- Mattila-Aalto, M. 2015. Kuntoutuksen järjestäminen nuorille syrjäytyneille vaatii ymmärrystä, rahoitusta ja päteviä keinoja. *Kuntoutus* 1/2015, 3.
- Mettinen, K. 2020. Lasten arkista osallisuutta etsimässä. Askelmerkkejä rakenteelliseen sosiaalityöhön lapsen osallisuuden vahvistamisessa. Jyväskylä. University of Jyväskylä.
- MIELI ry, 2020. MIELI ry:n WWW sivut. Viitattu 19.11.2020. Saatavissa: <https://mieli.fi/fi/mielenterveysseura/organisaatio-ja-toiminta>
- Miller, P. & Rose, N. 2010. Miten meitä hallitaan. Tampere: Vastapaino.
- Myrskylä, P. 2012. Hukassa - keitä ovat syrjäytyneet nuoret? [Helsinki]: EVA.
- Mäki-Ketelä, J. 2012. Kiskot vievät elämään: Ammatillisessa ja koulutuksellisessa marginaalissa elävien nuorten erilaisia elämänraiteita. Ylöjärvi: Juha Mäki-Ketelä.
- Mäkinen, S. 2016. Nuorten toimijuuden tilat ja rajat koulutuksen katveista kerrottuna. *Nuorisotutkimus*, 34(2), p. 4.
- Oljemark, J. 2013. Huomioidaanko nuorten näkökulma syrjäytymiskeskustelussa?: Ajan-kohtaiskatsaus nuorten syrjäytymistä käsittelevään tutkimukseen. Janus: sosiaalipoliittikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti, 21(1), pp. 59–67.
- Salminen, A. 2011. Mikä kirjallisuuskatsaus?: Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Vaasa: Vaasan yliopisto.
- Salonen, K. 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön: Opas opiskelijoille, tutkijoille ja TKI-henkilöstölle. Turku: Turun ammattikorkeakoulu.

- Salonen, K., Eloranta, S., Hautala, T. & Kinos, S. 2017. Kehittämistoiminta ja kehittämisen menetelmiä ammatillisessa korkeakoulutuksessa. Turku: Turun ammattikorkeakoulu.
- Stenvall, E. 2018. Yhteiskunnallinen osallisuus ja toimijuus: Lasten osallistuminen, kansalaisuus ja poliittisuus arjen käytäntöinä. Tampere: Tampere University Press.
- Stenvall, E., Korkiamäki, R. & Kallio, K.P. 2015. Arjen moninaisuuden tavoittaminen tutustumisen kautta. Teoksessa: Häkli, J., Kallio, K. P. & Korkiamäki, R. 2015. Myönteinen tunnistaminen. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.
- Suurpää, Leena (toim.) (2009) Nuoria koskeva syrjäytymistieto: avauksia tietämisen politiikkaan. Nuorisotutkimusverkosto/Nuoriso-tutkimusseura, verkkojulkaisu 27.
- Palola, E., Hannikainen-Ingman, K. & Karjalainen, V. 2012. Nuorten syrjäytymistä on tutkittava pintaa syvemmin. Yhteiskuntapolitiikka, 77(3), pp. 310–315.
- Pesola, M. 2017. Pitkäaikaisen ponnistelun vaikeudesta - näkökulmia nuorten miesten syrjäytymiseen. Teoksessa: Häkkinen, M. (toim.) 2017. Uho, tuho ja toivo, Nuorisopsykoterapian erityiskysymyksiä 18. Helsinki: Nuorisopsykoterapia-säätiö.
- Perttula, R. 2015. Syrjäytymispuhe hallinnan strategiana opiskelijahuollon sosiaalityössä. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Pikkarainen, M. T., Hakala, J. T., Kykyri, V., Iaitos, K., Iaitos, P., Chydenius, K. y., . . . Chydenius, K. U. C. 2021. Why Did They Leave School? A Self Determination Theory Perspective into Narratives of Finnish Early School Leavers. Hipatia Press.
- Peräaho, K. 2021. Asiantuntija. MIELI ry. Haastattelu 15.8.2021.
- Tampereen Yliopisto. 2020. Myönteinen tunnistaminen. Viitattu 19.11.2020. Saatavissa: <https://research.tuni.fi/mytu/tutkimus/>
- Takkunen, L. & Uusitalo-Malmivaara, L. 2017. Komeroituminen äärimmäisen sosiaalisen vetäytymisen muotona. Oppimisen ja oppimisvaikeuksien erityislehti, 22(1), pp. 10-27.
- Toiviainen, S. 2019. Suhteisia elämänpolkuja - yksilöiden elämänhallintaa?: Koulutuksen ja työn marginaalissa olevien nuorten toimijuus ja ohjaus. [Helsinki]: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu laitos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. 2012. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2012.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Helsinki 2013. Viitattu: 18.3.2020. Saatavissa: https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

Valtioneuvosto 2021. "Tasa-arvoisen yhteiskunnan tavoitteena on, että jokaisella on mahdollisuudet kouluttautua niin pitkälle kuin rahkeet riittävät". Valtioneuvosto. Viitattu 31.8.2021. Saatavissa: 3.7 Osaamisen, sivistyksen ja innovaatioiden Suomi (valtioneuvosto.fi)

Valtioneuvosto 2020. Valtakunnallinen nuorisotyön ja -politiikan ohjelma 2020–2023. Tavoitteena nuoren merkityksellinen elämä ja osallisuus yhteiskunnassa. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2020. Viitattu: 19.11.2020 Saatavissa: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/162007>

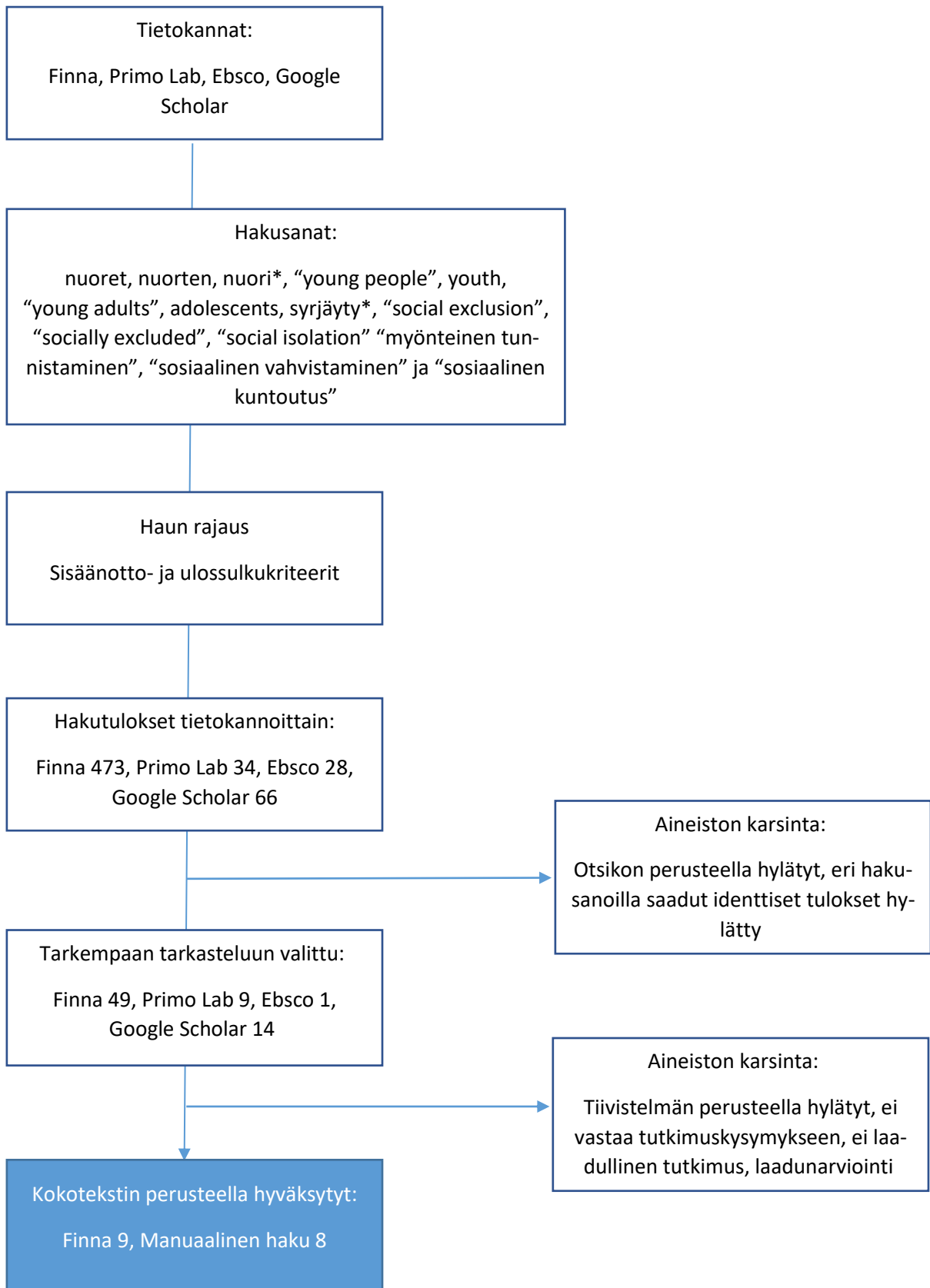
Vuokila-Oikkonen, P. & Pätynen, P. 2017. Osallistavan yhteiskehittämisen prosessi Esi-merkkinä Osallisuutta ja uusia palvelumalleja moniammatillisen palveluohjauksen keinoin (OSUMA) -projekti. DIAK Puheenvuoro 8. Helsinki. Diakonia-ammattikorkeakoulu

Vähäkangas, A. 2015. Tavoitteena vastuullinen syrjäytymistutkimus: Kriittistä reflektointia Nuoret marginaalissa -tutkimushankkeen kokemuksista. Teologinen aikakauskirja, 120(4), pp. 348-354.

Yates, S. & Payne, M. 2006. Not so NEET? Critique of the Use of NEET of Setting Targets for Interventions for Young People. *Journal of Youth Studies*. Jul2006, Vol. 9 Issue 3, p329-344. 15 p.

Äärelä, T. 2012. "Aika paljollon vaikuttaa minkälainen ilime opettajalla on naamalla": Nuoret vangit kertovat peruskouluajoistaan. Rovaniemi: Lapland University Press.

Liite 1. Tiedonhakuprosessi

Liite 2. Kirjallisuuskatsauksen aineisto

Koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevat nuoret

Tekijät	Otsikko	Julkaisu- vuosi ja paikka	Tutkimusote ja - menetelmät	Tulokset
Anu Gretschel & Sami Myllyniemi	Kuulummeko yhteiskun- taan? Työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten käsityksiä tulevaisuudesta, demokratiasta ja julkisista palveluista	2020/ Kunnallisa- lan kehittä- mis- säätö	Tutkimus/ Strukturoidut haastattelut ja sy- vähaastattelut, narratiivinen ana- lyysi	Nuoret näkivät syrjäytymisen en- nen kaikkea syrjäytymisenä ystä- vistä. Merkittävänä kielteisinä teki- jöinä nuorten elämässä näyttäytyi kiusatuksi tuleminen yläkouluikäi- senä, vanhemmilta saatu vähäinen henkinen tuki sekä yhteiskunnan suunnalta tuleva liiallinen kiirehti- minen kohti koulutusta ja työtä, vaikkei esimerkiksi nuoren terveys ollut riittävä.
Ilpo Kuronen	Peruskoulusta elämänkou- luun: Ammatillisesta koulu- tuksesta syrjäytymisvaa- rassa olevien nuorten ai- kuisten tarinoita peruskou- lusuhteesta ja elämänkou- lusta peruskoulun jälkeen	2010/ Jyväskylän yliopisto	Väitöskirja/ Narratiivista ja elä- mäkerrallista lä- hestymistapaa so- veltava Biografiatutkimus- Narratiivinen Elämäkertahaas- tattelu	Nuorten koulusuhteet erosivat toi- sistaan, mutta niitä leimasivat vas- tenmielisyydet ja kielteiset koulukoke- mukset. Nivelkohdat koulupolulla olivat kriittisiä vaiheita. Peruskou- lun jälkeiset elämäkulut tyyppitel- tiin edistyviksi tai epävakaisiksi ja niitä leimasivat periodimaisuus ja epäjatkuvuus.
Sanna Toivi- ainen	Suhteisia elämänpolkuja - yksilöiden elämänhallin- taa?: Koulutuksen ja työn marginaalissa olevien nuor- ten toimijuus ja ohjaus	2019/ Nuorisotut- kimusseura	Väitöskirja/ Etnografinen ja narratiivinen ta- paustutkimus/ Puolistrukturoidut elämäkertahaas- tattelut ja seuran- tahaastattelut	Nuorten toimijuus ja pärjäämistä tukevat resurssit rakentuvat nuor- ten arkisissa suhteissa ja vaikutus- mahdollisuuksissa institutionaali- sissa ympäristöissä. Onnistunut ja toimijuutta vahvistava ohjaussuhde rakentuu kokonaisvaltaiselle ja tilaa antavalle kohtaamiselle.
Juha Mäki- Ketelä	Kiskot vievät elämään: Am- matillisessa ja koulutukselli- sessa marginaalissa elävien nuorten erilaisia elämänrai- teita	2012/ Itä-Suomen Yliopisto	Väitöskirja/ Fenomenologinen, laadullinen tutki- mus/ Teemahaastattelut	Kasvu-ympäristön, kulttuurin ja nii- den luomien odotusten merkitys nuoren elämäkulussa. Nuorten elämässä hahmoteltiin kolme eri- laista elämänraida: luovimisen, etsimisen ja ajalehtimisen elämän- raide. Lähinnä syrjäytymisvaaraa on ajalehtimisen elämänraide.
Tanja Äärelä	"Aika paljollon vaikuttaa minkäläinen ilme opetta- jalla on naamalla": Nuoret vangit kertovat peruskoulu- ajoistaan	2012/ Lapin Yli- opisto	Väitöskirja/ Narratiivinen tutki- mus/ Episodinen haas- tattelu	29 iältään 17–21- vuotiaan vanki- laan tuomitun peruskoulukerto- mukset. Merkityksellisimmät koulu- vuosia kuvaavat kategoriat olivat koululaisena olemisen haasteelli- suus, opettajien moninainen merki- tyks koulunkäynnille sekä pienryh- mäsiirron tuottama koulumielek- kyden lisääntyminen.
Tarja Juvo- nen	Sosiaalisesti kontrolloitu, hauraasti autonominen: Nuorten toimijuuden raken- tuminen etsivässä työssä	2015/ Nuorisotut- kimusseura	Väitöskirja/ Konstruktivistin- nen tutkimus/ Asiakirja-aineistot, fokuseriintymähaas- tattelut,	Syrjäytymisvaarassa olevien ja syr- jäytyneiden nuorten toimijuus ra- kentuu tukijärjestelmien antamissa raameissa, jolloin nuorten täytyy vastata vahvemman toimijuuden vaatimukseen. Nuorten kokemus

			havainnointi ja teemahaastattelut	toimijuudestaan on sidoksissa suhteisiin ja erilaisiin resurssihin, joita nuorilla on käytössään.
Laura Takunen & Lotta Uusitalo-Malmivaara	Komeroituminen äärimmäisen sosiaalisen vetäytymisen muotona	2017 Oppimisen ja oppimisvaikeuksienerityislehti	Artikkeli/ Laadullinen tutkimus Haastattelu Sisällönanalyysi	Sosiaalinen vetäytyminen on elämää hallitseva syvenevä ilmiö, joka koskettaa erityisesti miehiä. Kokeemus kyvyttömyydestä täyttää oletettuja vaatimuksia ja siitä seuraavat sosiaaliset pettymykset vaikuttavina tekijöinä. Taustalla koulukiusaamista, mielenterveysongelmia ja epätydyttäviä perhesuhteita.
Merja Telleruo Pikkarainen Juha T. Hakala & Virpi-Liisa Kykyri	Why Did They Leave School? A Self Determination Theory Perspective into Narratives of Finnish Early School Leavers	2021/ Jyväskylän Yliopisto	Tieteellinen artikkeli/ Hermeneuttinen, narratiivinen tutkimus Haastattelut Sisällönanalyysi	Psykologisten perustarpeiden tyydyttymättä jääminen ja riittävän tuen puute vaikuttaa lasten ja nuorten hakeutumiseen pois peruskoulun piiristä. Lapset ja nuoret reagoivat turhautumiseen vetäytymällä, kamppailemalla tai sisäisen taakan muodostamisella. Psykologisen turvallisuuden uhatuksi tuleminen kokemukset olivat yhteisiä nuorten kertomuksille.
Sanna Mäkinen	Nuorten toimijuuden tilat ja rajat koulutuksen katveista kerrottuna	2016/ Nuorisotutkimus	Vertaisarvioitu artikkeli/ Etnografinen tutkimus/ Havainto- ja haastattelu aineisto	Nuorten resurssien arvottaminen tapahtuu yhteisö- ja kontekstisidonnaisesti. ”Oikeanlaisten” resurssien tavoittaminen eri konteksteissa on merkittävä nuorten toimijuutta muovaava tekijä.

Myönteinen tunnistaminen

Tekijät	Otsikko	Julkaisuvuosija -paikka	Tutkimusmenetelmät	Tulokset
Katja Mettinen	Lasten arkista osallisuutta etsimässä. Askelmerkkejä rakenteelliseen sosiaalityöhön lasten osallisuuden vahvistamisessa	2020 Jyväskylän Yliopisto	Uusimuotoisen erikoistumis-koulutuksen rakenteellisen sosiaalityön erikoisalan lopputyö	Lasten ja nuorten ajatuksissa ja kokemuksissa osallisuuteen yhdistyivät huolenpito ja suojeleminen, vastavuoroinen ja omaa ilmaisua sekä mukana oloa tukeva kommunikointi ja kohtaaminen, luottamus, mahdollisuus saada ja antaa tietoa, mahdollisuus tulla nähdyksi kokonaisuutena sekä olla mukana itselle tärkeissä asioissa. Kaikissa ryhmissä lapset ja nuoret kokivat tärkeiksi asioiksi läheiset, kaverit sekä yhteisen tekemisen ja yhdessäolon heidän kanssaan.
Elina Stenvall	Yhteiskunnallinen osallisuus ja toimijuus: Lasten osallistuminen, kansalaisuus ja poliittisuus arjen käytäntöinä.	2018 Tampereen Yliopisto	Väitöskirja	Tutkimuksen keskeinen tulos on tarjota yhteiskunnallistumisen idea ymmärryksenä lasten osallisuudesta ja toimijuudesta käytyyn yhteiskunnalliseen keskusteluun. Yhteiskunnallistuminen käsite tarjoaa mahdollisuuden yhdistää erilaiset

				näkökulmat saman asian ympärillä. Tutkimus tarjoaa ymmärryksen siitä, miltä kokemukset osallisuudesta ja toimijuudesta näyttäivät lasten näkökulmasta.
Riikka Korkiamäki, Kirsi Pauliina Kallio & Jouni Häkli	Tunnustaminen näkökulmana ja käytäntönä lapsi- ja nuorisotyössä	2016 Sosiaalipedagoginen vuosikirja	Vertaisarvioitu artikkeli	Artikkelin tuloksissa kuvataan, mistä tunnustamiseen perustavassa käytännöllisessä näkökulmassa voisi olla kysymys sekä millaisena nuorten parissa työskentelevät ammattilaiset näkevät tällaisen toimintatavan mahdollisuudet ja siihen liittyvät haasteet omassa työssään. Tulokset kertovat siitä, mitä annettavaa ”myönteisen tunnistamisen” näkökulmalla voi olla sosiaalipedagogiseen toimintaan nuorten arkiympäristöissä.
Jouni Häkli, Riikka Korkiamäki & Kirsi Pauliina Kallio	Positive recognition as a preventive approach in child and youth welfare services	2018 International Journal of Social Pedagogy	Vertaisarvioitu artikkeli	The paper provides a brief overview of the theoretical background of positive recognition in the context of social pedagogy, introduces how the approach can be implemented in professional practices with children and young people, and discusses the potentials of these alternative welfare practices to social pedagogy in Finland and beyond.
Kirsi Pauliina Kallio	Myönteinen tunnistaminen: tutkimusperustainen käytännöllinen näkökulma nuorisotyöhön.	2020/ Teoksessa Kantonen, H. (toim.) Myönteisiä matkaeväitä: Sosiaalisen vahvistamisen ryhmätoimintojen ohjaajan opas	Asiantuntijaartikkeli	Artikkeli esittelee tutkimusperustaisen käytännöllisen näkökulman nuorisotyöhön. Myönteisen tunnistamisen näkökulma tarjoaa ammatillisiin työympäristöihin ajattelutapoja, työorientaatioita ja toimintaperiaatteita, jotka auttavat kehittämään olemassa olevia käytäntöjä ja ideoimaan niiden jatkoksi uudenlaisia toimintamuotoja.
Elina Stenvall, Riikka Korkiamäki & Kirsi Pauliina Kallio	Arjen moninaisuuden tavoittaminen tutustumisen kautta	2015/ Teoksessa: Häkli, J., Kallio, K. P. & Korkiamäki, R. 2015. Myönteinen tunnistaminen	Tutkimusartikkeli	Artikkelissa perehdytään tutustumisen tarpeeseen ja mahdollisuuksiin lasten ja nuorten arkea käsittelevän tutkimustyön kautta. Tutustumisen merkitystä pohditaan erityisesti lasten ja aikuisten institutionaalisten kohtaamisten kontekstissa.
Kirsi Pauliina Kallio	Ylisukupolvinen tunnistaminen lasten ja nuorten arkiympäristöissä	2015/ Teoksessa: Häkli, J., Kallio, K. P. & Korkiamäki, R. 2015. Myönteinen tunnistaminen	Tutkimusartikkeli Etnografinen aineiston analyysi	Artikkelissa pohditaan, miten ihmisen tai ryhmän pintapuolinen tunteminen muuttuu ymmärrykseksi, jonka pohjalta myönteinen tunnistaminen sekä intuitiivisena arkisena käytäntönä että tarkoituksellisenä ammatillisena toimintana mahdollistuu.

Riikka Korkiamäki	Lasten ja nuorten arkisen toimijuuden tukeminen	2015/ Teok- sessa: Häkli, J., Kallio, K. P. & Korkiamäki, R. 2015. Myön- teinen tunnis- taminen	Vertaisarvioitu ar- tikkeli Laadullinen aineis- tolähtöinen sisäl- lönanalyysi	Tutustumisen ja tunnustamisen tuottamien tukemisen mahdolli- suuksien tarkastelua osana myön- teisen tunnistamisen prosessia.
-------------------	---	---	--	--

Liite 3. CASP- laadunarviointikriteerit

CASP Qualitative Studies Checklist

Section A: Are the results valid?

1. Was there a clear statement of the aims of the research?
2. Is a qualitative methodology appropriate?
3. Was the research design appropriate to address the aims of the research?
4. Was the recruitment strategy appropriate to the aims of the research?
5. Was the data collected in a way that addressed the research issue?
6. Has the relationship between researcher and participants been adequately considered?

Section B: What are the results?

7. Have ethical issues been taken into consideration?
8. Was the data analysis sufficiently rigorous?
9. Is there a clear statement of findings?

Section C: Will the results help locally?

10. How valuable is the research?

https://casp-uk.b-cdn.net/wp-content/uploads/2018/03/CASP-Qualitative-Checklist-2018_fillable_form.pdf

Liite 4. Aineiston laadunarviointi

Väitöskirjat/Tutkimukset

<u>Tutkimus</u>	<u>Arviointi kriteerit</u> Täyttyy	<u>Arviointi kriteerit</u> Epäselvä	<u>Arviointi kriteerit</u> Ei täyty	<u>Arviointi</u>
Peruskoulusta elämäntutkimukseen: Ammatillisesta koulutuksesta syrjäytymisvaarassa olevien nuorten aikuisten tarinoita peruskoulusuhteesta ja elämäntutkimuksesta peruskoulun jälkeen	10			Tutkimusmenetelmät ja niiden käyttö oli laajasti kuvattu ja perusteltu. Prosessi kuvattiin kattavasti. Tulosten esittely oli perusteellista.
Suhteisia elämäntutkimuksia - yksilöiden elämäntutkimusta?: Koulutuksen ja työn marginaalissa olevien nuorten toimijuus ja ohjaus	9	1		Tutkimuksen toimintaympäristö ja teoriatausta on tuotu kattavasti esiin. Tulokset esitetään selkeästi ja pohdinta on monipuolinen. Analyysin vaiheet käydään lyhyesti läpi.
Kiskot vievät elämään: Ammatillisessa ja koulutuksellisesti marginaalissa elävien nuorten erilaisia elämäntutkimuksia	9	1		Tutkimusmenetelmä ja –metodi oli hyvin kuvattu ja perusteltu. Tulokset oli raportoitu laajasti. Tulosten pohjalta esitetään monipuolisia toimenpide-ehdotuksia.
Sosiaalisesti kontrolloitu, hauraasti autonominen: Nuorten toimijuuden rakentuminen etsivässä työssä	10			Tutkimuskysymys on hyvin rajattu. Tutkimuksen teoreettiset käsitteet ja tausta on kuvattu kattavasti. Tutkimuksen pohdinta linkittyy hyvin tutkimuksen tuloksiin.
"Aika paljon vaikuttaa minäkäläinen ilme opettajalla on naamalla": Nuoret vangit kertovat peruskouluaajostaan	10			Raportti oli kirjoitettu sujuvasti ja tutkimuksen toteutus oli kuvattu huolellisesti. Tutkija pohti omaa rooliaan tarkoin.
Kuulummeko yhteiskuntaan? Työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten käsityksiä tulevaisuudesta, demokratiasta ja julkisista palveluista	9		1	Tutkimusraportti on selkeä ja tiivis ja tutkimuksen vaiheet on kuvattu asianmukaisesti. Tulokset tuodaan hyvin esiin.
Lasten arkista osallisuutta etsimässä. Askelmerkkejä rakenteelliseen	8	2		Lopputyön tausta ja käsitteet on kuvattu tiiviisti. Tulokset tuodaan selkeästi

sosiaalityöhön lasten osallisuuden vahvistamisessa				esiin ja pohdinta vastaa lopputyön tutkimukselliseen kysymykseen. Analyysi käydään lyhyesti läpi.
Yhteiskunnallinen osallisuus ja toimijuus: Lasten osallistuminen, kansalaisuus ja poliittisuus arjen käytäntöinä.	9	1		Tutkimuksen tausta kuvataan perusteellisesti. Tutkimusmenetelmä kuvataan selkeästi. Tulosten esittely on monipuolinen.

Artikkelit

<u>Artikkeli</u>	<u>Arviointi kriteerit</u> Täyttyy	<u>Arviointi kriteerit</u> Epäselvä	<u>Arviointi kriteerit</u> Ei täyty	<u>Arviointi</u>
Komeroituminen äärimmäisen sosiaalisen vetäytymisen muotona	8	2		Tutkimusaihe on Suomessa vähän tutkittu ja siksi ajankohtainen. Tutkimuksen vaiheet ja tulokset kuvataan artikkelissa selkeästi.
Nuorten toimijuuden tilat ja rajat koulutuksen katveista kerrottuna	8	2		Tutkimuksen viitekehys ja toimintaympäristö on esitelty kattavasti. Analyysi ja tulokset tuodaan hyvin esiin.
Why Did They Leave School? A Self Determination Theory Perspective into Narratives of Finnish Early School Leavers	9	1		Tutkimuksen taustateoria ja siihen linkittyvä sisällönanalyysi tuodaan selkeästi esiin. Haastateltavien valintaa ja eettisiä näkökohtia avataan hyvin.
Tunnustaminen näkökulmana ja käytäntönä lapsi- ja nuorisotyössä	8	2		Artikkelissa kuvataan yhteistoinnillista projektia, jonka tulosten käsittelyssä on käytetty aineistolähtöistä teemoittelua. Projektin tausta ja kehittämisprosessi kuvataan kattavasti ja tulokset tuodaan selkeästi esiin.
Positive recognition as a preventive approach in child and youth welfare services	7	3		Asiantuntija- artikkelissa esitellään myönteisen tunnistamisen työotetta ja kehittämisprosessia yleisellä tasolla. Työotteen kehittämisen taustaa ja tarvetta perustellaan monipuolisesti.
Arjen moninaisuuden tavoittaminen tutustumisen kautta	9	1		Tausta ja menetelmä kuvataan hyvin. Tulosten esittely oli kattavaa.

Ylisukupolvinen tunnus- taminen lasten ja nuor- ten arkiympäristöissä	9	1		Artikkelissa kuvataan tutkimuksen tulosten kautta kehitetyn työotteen tarvetta ja perusteluja. Tutkimusmenetelmä käydään lyhyesti läpi ja tulokset esitellään selkeästi.
Lasten ja nuorten arki- sen toimijuuden tuke- minen	7	3		Artikkelissa taustoitetaan tutki- muksen näkökulmaa selkeästi ja tulokset tuodaan perusteellisesti esiin.
Myönteinen tunnista- minen: tutkimusperus- tainen käytännöllinen näkökulma nuorisotyö- hön.				Asiantuntija-artikkeli, jossa käy- dään yleisesti läpi myönteisen tunnistamisen työotteen taustaa ja sisältöä. Arviointi CASP- kritee- reiden avulla ei ole toimiva rat- kaisu, koska kyseessä ei ole tutki- musartikkeli.

Liite 5. Yhteiskehittämistapaamisten gallupkysymykset ja yhteenveto

Etsivien ja työpajatyöntekijöiden gallupkysymykset ja yhteenveto:

FYIENT/ Etsivät 26.5.2021

- Kyselyn toteutus Discord- alustalla
- Vastausvaihtoehtojen äänestäminen erilaisilla hymiöillä, jotka oli annettu kysymysten yhteydessä

Minkä teeman käsittely tulevassa koulutuksessa auttaisi sinua työssäsi?

- Kielteisten koulukokemusten vaikutus minäkuvaan 12
- Yhteisöllisyyden elvyttäminen 12
- Koulu kielteisenä sosiaalisena yhteisönä 9
- Toimijuuden rakentuminen 5
- Aikuisuuteen kasvamisen vaikeus 5
- Tulevaisuuden suunnittelu 3
- Epätasapaino itsen ja yhteiskunnan vaatimusten välillä 3
- Onnistunutta ohjausta kohti 3

Myönteisen tunnistamisen työote on minulle tuttu.

- Ei 5
- Kyllä, olen kuullut siitä. 16
- Kyllä, toteutan sitä työssäni. 2

Mitkä näkökulmat ovat omassa työssäsi tärkeimpiä?

- Työn tavoitteena hyvä elämä, ei koulupaikka tai työllistyminen. 19
- Selviytymisprosessin näkyväksi tekeminen 10
- Toivon ylläpitäminen 9
- Norminuoruuden tarinan haastaminen 9
- Toimijuuden vahvistamisen mahdollisuudet omassa työssä 8
- Nuoren oman elämäntarinan arvokkaaksi tekeminen 4
- Aikuisuus epävarmana ja hitaana siirtymänä nuorten elämäkulussa 1

Tilannehuone/ Työpajatyöntekijät 1.6.2021

- Kyselyn toteutus Padlet- alustalla
- Vastaukset annettu peukuttamalla: Peukku ylös kyllä/Peukku alas ei

Työssäni tärkeää:

- Toivon ylläpitäminen 23/0
- Nuoren oman elämäntarinan arvokkaaksi tekeminen 21/0
- Voimavarojen ja toimijuuden vahvistaminen 16/1
- Nuoren omilla ehdoilla eteneminen 15/1
- Selviytymisprosessin näkyväksi tekeminen 15/1
- Työn tavoitteena hyvä elämä, ei koulupaikka tai työllistyminen 12/3
- Norminuoruuden tarinan haastaminen 10/1

Myönteisen tunnistamisen työote on minulle tuttu ja käytän sitä työssäni.

- Kyllä 12
- Ei 3

Haluan kuulla lisää:

- Epätasapaino itsen ja yhteiskunnan vaatimusten välillä 16/0
- Toimijuuden rakentuminen ja vahvistuminen suhteessa toisiin 16/1
- Onnistunutta ohjausta kohti 15/1
- Kielteisten koulukokemusten vaikutus minäkuvaan 11/2
- Koulu kielteisenä sosiaalisena yhteisönä 8/2
- Aikuisuuteen kasvamisen vaikeus 2/5

Yhteenveto molemmista:

Haluan kuulla lisää/Minkä teeman käsittely tulevassa koulutuksessa auttaisi sinua työssäsi:

Työpajat/Etsivät

- **Toimijuuden rakentuminen ja vahvistuminen 10/17**
- **Kielteisten kokemusten vaikutus minäkuvaan 8/12**
- **Koulu kielteisenä sosiaalisena yhteisönä 7/9**
- Epätasapaino itsen ja yhteiskunnan välillä 11/3
- Onnistunutta ohjausta kohti 10/3
- Aikuisuuteen kasvamisen vaikeus 2/8
- Yhteisöllisyyden elvyttäminen 12 (Kysymys esitetty vain etsiville)

Työssäni tärkeää/Mitkä näkökulmat omassa työssäsi ovat tärkeimpiä?

Työpajat/Etsivät

- **Toimijuuden vahvistamisen mahdollisuudet omassa työssä 11/8 = 19**
- **Selviytymisprosessin näkyväksi tekeminen 9/10 = 19**
- **Norminuoruuden tarinan haastaminen 9/8 = 17**
- Työn tavoitteena hyvä elämä, ei koulupaikka tai työllistyminen 8/19 = 27
- Toivon ylläpitäminen 15/9 = 24
- Nuoren oman elämäntarinan arvokkaaksi tekeminen 14/4 = 18
- Aikuisuus epävarmana ja hitaana siirtymänä nuorten elämäkulussa 1 (kysymys esitetty vain etsiville)

Liite 6. Syrjäytymisen koulutusmateriaali

Koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevien nuorten kokemukset ja tukeminen myönteisen tunnistamisen avulla

Kuva: Tuutikki Ijäs

Koulu kielteisenä sosiaalisena yhteisönä

Kuva: Creative Commons

- Koulu näyttäytyi enemmän sosiaalisen ympäristön kuin oppimisen kautta
- Koulun toimintakulttuuriin sopeutuminen hankalaa
- Koulukiusaaminen merkittävänä kielteisenä tekijänä
- Yksinäisyys
- Erilaisuuden tunnistaminen ja sen takia leimatuksi tuleminen

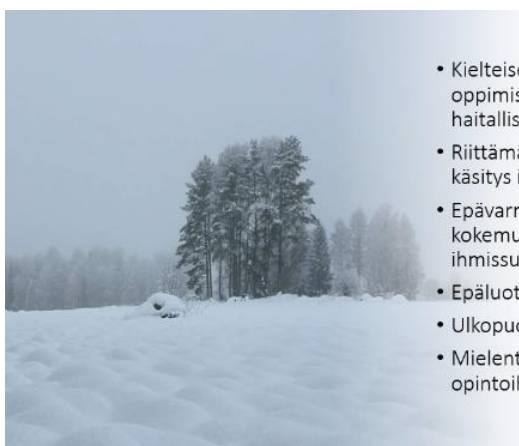
"Erilaisuudesta rangaistaan liian ankarasti jättämällä vaikeuksiin joutunut oppilas yksin, syyttämällä hänet syrjäin tai jättämällä kuuntelematta lapsen viestit avun tarpeesta. Koulu pyrkii yhdenmukaisuuteen yksilöllisyyden sijaan ja se näkyy vahvasti erilaisuutensa vuoksi syrjäin jäävien kohdalla." (Kuronen, 2012, 229)

Kielteisten kokemusten vaikutus minäkuvaan

Kuva: Tuutikki Ijäs

- Kielteiset koulu- ja oppimiskokemukset vaikuttivat haitallisesti minäkuvaan
- Riittämättömyyden tunteet ja käsitys itsestä "huonona oppijana"
- Epävarmuuden ja turvattomuuden kokemukset vaikuttivat ihmissuhteiden rakentumiseen
- Epäluottamus omiin kykyihin
- Ulkopuolisuuden tunne
- Mielenterveysongelmat jatko-opintoihin hakeutumisen esteenä

"Koulukiusaamisen, yksinäisyyden ja suorituspainoiden kanssa oli usein selviydyttävä yksin koulun opetuskulttuurin nojautessa vahvasti itsenäisiin opiskeluvalmiuksiin ja omillaan pärjäämiseen. Moni koki ammatillisessa koulutuksessa vastaan tulleet itseohjautuvuuden, luovuuden ja neuvokkuuden vaatimukset vieraina ja kohtuuttomina." (Mäkinen 2016, 11-12)

Epätasapaino itsen ja yhteiskunnan vaatimusten välillä

Kuva: Creative Commons

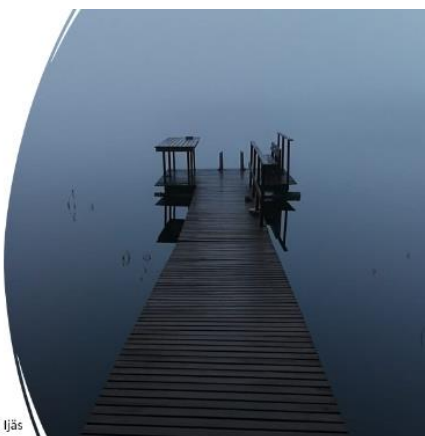
- Kokemus, ettei sovi valmiiksi annettuihin lokeroihin eikä norminuoruuden tarinaan
- Yhteiskunnan odotukset ja vaatimukset ristiriidassa nuoren oman kokemuksen kanssa
- Liian suuriksi koetut vaatimukset johtaneet epäonnistumisen kokemuksiin
- Syrjäytyminen syrjäytymistä ystävistä
- Omien ongelmien tarkastelu yksilötason ongelmina
- Yksin pärjäämisen pakko oppilaitoksissa ristiriidassa nuoren omien arvojen kanssa

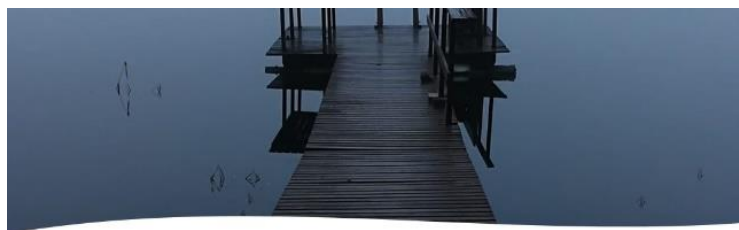
"Kulttuurinen kertomus nuoruudesta yksilöllisesti hallittuna siirtymänä aikuisuuteen on ristiriidassa sivuun jääneen nuoren oman kokemuksen kanssa. Nuoren elämänpolkua ovat saattaneet määrittää syrjäyttävät puheet, käytännöt ja kohtaamiset, joihin nuori ei ollut pystynyt vaikuttamaan. Syrjäytymistä edesauttavia tekijöitä oli ollut liikaa nuoren omiin resursseihin ja tukiverkostoihin nähden." (Toiviainen 2019, 13)

Aikuisuuteen kasvamisen vaikeus

Kuva: Tuutikki Ijäs

- Oman tulevaisuuden suunnittelu tuntui vaikealta
- Vähäiset valmiudet valintojen ja päätösten tekemiseen yksin aikaisempien epäonnistumisten kokemusten takia
- Paineet ja kiire muutosten tekemiseen yhteiskunnan taholta, kun omat voimavarat eivät riittä
- Omassa elämässä eteneminen ja toipuminen hidasta vaikeiden kokemusten takia
- Aikuisuuteen kasvaminen on epävarma siirtymä, jossa kehitys kulkee eteen- ja taaksepäin

"Kuntoutuminen ja voimien uudelleen kerääminen oli hidasta ja vei aikaa. Sairauden ja toipumisenkin aikana oltiin yhteiskunnassa kiinni. Yhteiskunta huolehti jäsenistään vaikka yksilöiden toimijuus sinä aikana olikin heikko. Heillä ei ollut juurikaan kapasiteettia tehdä suuria päätöksiä ja toteuttaa niitä. Piti elää päivää kerrallaan." (Kuronen 2012, 314)

Mikä auttaa eteenpäin?

Kuva: Tuutikki Ijas

- Toimijuuden tunne ja oman paikan etsiminen lisääntyi peruskoulun jälkeen
- Vahvemman toimijuuden vaatimus ja tuen tarve valintojen tekemiseen
- Toimijuus vahvistui vuorovaikutuksessa toisiin
- Myönteiset kokemukset ja tunne arvokkuudesta elämönhallinnan vahvistajina
- Resurssit näkyviksi sosiaalisen yhteisön kautta
- Rauha ja riittävä aika oman suunnan etsimiselle

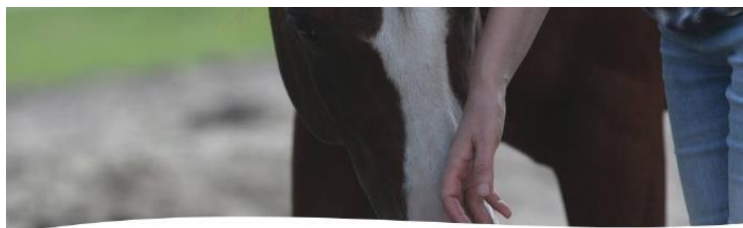
Omien valintojen tekeminen on elämänmittainen prosessi, jossa rauha ja riittävä aika oman suunnan etsimiselle on tarpeellista. Valintojen ei aina tarvitse olla oikeita. Sisäinen kokemus aikuisuudesta vaatii aikaa kehittyäkseen. Yhteiskuntaan kuulumisen ja sisäpuolella olemisen tunne vahvistuu, kun ei tarvitse täyttää tiettyjä kriteerejä tai kulkea tiettyä polkua. Yhteiskunnan sisälle voi päästä oman selviytymisen ja arvokkuuden kokemuksen kautta. (Toiviainen 2019, 76, 79) (Kuronen 2010, 320–322) (Gretschel & Myllymäki 2020, 51, 56, 61–62)

Onnistunutta ohjausta kohti

Kuva: Henriikka Maikku

- Ohjaus nuoren ehdoilla tai ammattilaisen määrittelemänä
- Luottamus ja epäluottamus instituutioihin ammattilaisten toiminnan kautta
- Kokemus avunsaannin riittämättömyydestä yhteydessä alhaiseen tyytyväisyyteen elämässä
- Nuoren oma halukkuus ja kyvykyys tärkeää ohjauksen onnistumiselle
- Tiivis, säännöllinen, tilaa antava, osallistuva, luottamuksellinen ja kannustava ohjaus
- Ohjaus ei ole irrallista valtarakenteista
- Nuoren äänen kuuleminen vahvistaa nuoren kokemusta omasta paikasta yhteiskunnan sisäpuolella

"Yhteiskunnan toiminnan tavoitteena on nuorten auttaminen. Voisiko auttamisen päämääränä olla hyvä elämä, ei välttämättä kokopäiväisen työkyvyn saavuttaminen. Nuori on saattanut olla palvelujärjestelmän avun piirissä yli kymmenen vuotta. Jostain palvelusta kieltäytyminen voi kertoa nuoren oman asiantuntemuksen ja toiminnanohjauskyvyn vahvistumisesta. Nuoren näkemyksen kuulemisella hänen omaa hyvinvointiaan koskien on merkitystä nuorelle tarjottavien palveluiden laadun ja yhteiskunnallisen aseman vahvistumisen kannalta." (Gretschel & Myllyniemi 2020, 80.)

"Maailmassa, joka jatkuvasti asettaa minulle paineita olla jotakin, mitä en ole, ei kai mikään tunnu niin hyvältä kuin hyväksynnän ja tunnustuksen saaminen juuri sellaisena kuin olen. "

Raisa Foster, 2012

Kuva: Tuutikki Ijas

Lähteet:

- Gretschel, A. & Myllyniemi, S. 2020. Kuulummeko yhteiskuntaan?: Työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten käsityksiä tulevaisuudesta, demokratiasta ja julkisista palveluista. Helsinki: KAKS - Kunnallissalan kehittämissäätiö.
- Juvonen, T. 2015. Sosiaalisesti kontrolloitu, hauraasti autonominen: Nuorten toimijuuden rakentuminen etsivässä työssä. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto: Nuorisotutkimusseura.
- Kuronen, I. 2010. Peruskoulusta elämänkouluun: Ammatillisesta koulutuksesta syrjäytymisvaarassa olevien nuorten aikuisten tarinoita peruskoulusuhteesta ja elämänkulusta peruskoulun jälkeen. Jyväskylä. Jyväskylän yliopisto, koulutuksen tutkimuslaitos.
- Mäki-Ketelä, J. 2012. Kiskot vievät elämään: Ammatillisessa ja koulutuksellisessa marginaalissa elävien nuorten erilaisia elämänraiteita. Ylöjärvi: Juha Mäki-Ketelä.
- Mäkinen, S. 2016. Nuorten toimijuuden tilat ja rajat koulutuksen katveista kerrottuna. Nuorisotutkimus, 34(2), p. 4.
- Pikkarainen, M. T., Hakala, J. T., Kykyri, V., laitos, K., laitos, P., Chydenius, K., Chydenius, K. U. C. 2021. Why Did They Leave School? A Self Determination Theory Perspective into Narratives of Finnish Early School Leavers. Hipatia Press.
- Takkunen, L. & Uusitalo-Malmivaara, L. 2017. Komeroituminen äärimmäisen sosiaalisen vetäytymisen muotona. Oppimisen ja oppimisvaikeuksien erityislehti, 22(1), pp. 10-27.
- Toiviainen, S. 2019. Suhteisia elämänpolkuja - yksilöiden elämänhallintaa?: Koulutuksen ja työn marginaalissa olevien nuorten toimijuus ja ohjaus. Helsinki. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura.
- Äärelä, T. 2012. "Aika paljon vaikuttaa minkälainen ilime opettajalla on naamalla": Nuoret vangit kertovat peruskouluajoistaan. Rovaniemi: Lapland University Press.

Liite 7. Myönteisen tunnistamisen koulutusmateriaali

Taustaa

- Taustalla kriittinen kansalaisuus- ja demokratiatutkimus sekä tunnustussuhdeteoreettinen ajattelu
- Lasten ja nuorten osallisuuden nouseminen tarkastelun kohteeksi
- Uudenlainen näkökulma osallisuuteen
- Hyvinvointipalvelujen riittämättömyys
- Vaihtoehtoja yksilö- ja ongelmakeskeisille ammatillisille käytännöille
- Arjen toimintaympäristöjen merkityksellisyys lapsen ja nuoren elämässä
- Keskeinen tavoite on toimijuuden vahvistaminen

Periaatteet

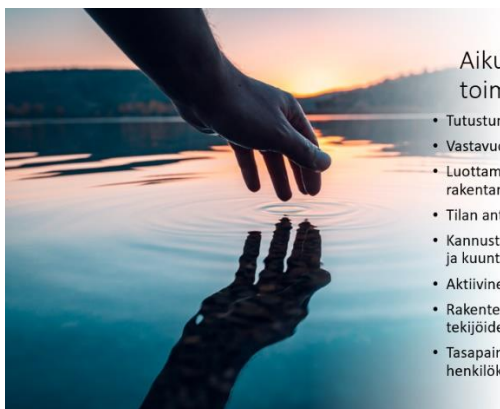
- Arkiympäristöissä toimiminen
- Voimavaroihin ja vahvuuksiin keskittyminen
- Yhteisöllisyys ja osallisuus
- Toimintakulttuuri

Myönteinen tunnistaminen ammattillisena näkökulmana

- Myönteinen tunnistaminen on enemmän asenne tai näkökulma kuin valmis toimintamalli tai menetelmä.
- Myönteinen tunnistaminen toteutuu aina oman työn ja toimintaympäristön kautta pohtien, mitä tunnistava nuorisotyö omalla kohdalla tarkoittaa.
- Näkökulman nimeäminen tekee näkymätöntä työtä näkyväksi
- Tilan ja resurssien antaminen hiljaisille prosesseille tukee ammattilaisen toimintaa
- Työskentely osana perustoimintaa
- Yhteisöt tunnistava työote yksilölähtöisten määrittelyjen tilalle
- Erilaisten osallisuuden muotojen tunnistaminen ja arkisen osallisuuden vahvistaminen

Aikuisen tunnistava toiminta

- Tutustumisen välttämättömyys
- Vastavuoroinen tunnistaminen
- Luottamuksen rakentaminen vastavuoroisesti
- Tilan antaminen nuoren toimijuudelle
- Kannustava, aktiivinen, läsnä oleva ja kuunteleva kohtaaminen
- Aktiivinen tai passiivinen kohtaaminen
- Rakenteellisten ja yhteiskunnallisten tekijöiden tulkitseminen
- Tasapainon etsiminen ammatillisen ja henkilökohtaisen roolin välillä

Haasteet

- Tunnistamisen intuitiivinen toteuttaminen
- Myönteisen asenteen aktiivinen ylläpitäminen kuluttavaa
- Hankalat tilanteet kuten kiusaaminen
- Kielteisiin kohtaaisiin tottuneen nuoren tavoittaminen
- Haasteet hallinnon, työn johtamisen, työyhteisön ja työntekijän persoonan tasolla
- Muutosvastarinta uuden työtavan omaksumisessa
- Vähäiset resurssit ohjaavat keskittymään ongelmiin
- Valtasuhteet tunnistavan työotteen esteinä
- Säännöt ja normit toimijuuden rajoittajina
- Arjen toimijuuden ja osallisuuden sivuuttaminen

Myönteisen tunnistamisen ulottuvuudet

Tutustuminen

- Tutustuminen on oletusvapaan ja vastavuoroisen sosiaalisen suhteen luomista, jossa on tärkeää, että kaikki osapuolet ovat läsnä ihmisinä.
- Erilaisuuden arvostaminen ja henkilökohtaistenkin kokemusten jakaminen rakentaa vastavuoroista suhdetta.
- Tasapainon hakeminen ammatillisen ja henkilökohtaisen roolin välillä voi olla vaikeaa, mutta se luo edellytyksiä tutustumiselle.
- Tilan antaminen nuoren kokemustiedolle mahdollistaa tunnustamisen nuorelle merkityksellisissä asioissa.

Kuva: Tuutikki Ijäs

Tunnustaminen

- Tunnustaminen on arvon antamista niille asioille, jotka nuori kokee tärkeiksi itselleen.
- Nuoren ja aikuisen väliset suhteet ovat valtasuhteita > neuvotteluedun antaminen nuorelle
- Nuoren näkeminen sen kautta *kuka* hän on, ei *mikä* hän on (tyttö, työtön, maahanmuuttaja, syrjäytynyt), eriarvoistavuus
- Tunnustaminen on erilaisuuden arvostamista ja kunnioittavan suhteen luomista kahden ihmisinä samanarvoisen henkilön välille.
- Tunnustuksen antamisen hetket ovat hyvin arkisia ja tavallisia, mutta kokemuksellisesti hienoja ja unohtumattomia

Tukeminen

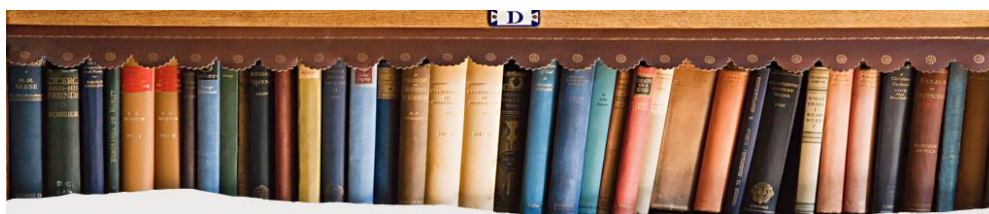
- Tukeminen lähtee ajattelusta, että nuoret ovat omista lähtökohdistaan toimivia samanarvoisia vaikkakin erilaisia ihmisiä. Tukeminen liittyy tiiviisti toimijuuteen.
- Tukeminen edellyttää molemminpuolista ja jaettua ymmärrystä nuoren tilanteesta.
- Nuoren toimijuus nähdään sekä yksilön mahdollisuutena vaikuttaa omaan elämään että yhdessä elämisenä arjen yhteisöissä.
- Tukeminen edellyttää nuorelle merkityksellisten asioiden tuntemista.
- Kokemus oman elämän hallinnasta on toimijuuden ydintä. Vastuu ja osallisuus omassa elämässä ei kuitenkaan tarkoita kaikille ihmisille samanlaisia asioita.
- Toimijuuden oikeanlainen tukeminen edellyttää nuoren yksilöllisyyden tuntemista ja arvostamista.

Tunnistaminen arjen toimintaympäristöissä

- Nuorten osallisuutta vahvistava tai heikentävä tunnistaminen tapahtuu jokapäiväisessä elämässä
- Arjen yhteisöissä ja sosiaalisissa suhteissa tapahtuva tunnistaminen muokkaa nuoren käsitystä itsestään
- Yksilön hyvinvointi ei ole irrallaan ympäröivästä yhteisöstä ja paikasta siinä
- Osallisuus ja toimijuus rakentuvat yksilölle merkityksellisistä asioista ja kokemuksista
- Arkipoliittisen toimijuuden ja huolenpidon tunnistaminen toimijuuden vahvistajana
- Kokemus omista vaikutusmahdollisuuksista merkittävää hyvinvoinnin kannalta
- Erilaiset toimijuuden tavat, ei oikeaa tai väärää tapaa
- Nuorten yhteisöllinen toimijuus
- Arkiympäristöissä opitut taidot tärkeitä myös muun elämän kannalta

Tunnistaminen institutionaalisissa ympäristöissä

- Institutionaaliset ympäristöt sisältävät erilaisia normeja, jotka saattavat rajoittaa kokonaisvaltaista myönteistä tunnistamista.
- Osallistuminen järjestetyissä rakenteissa tarjoaa osallistumismahdollisuuden vain harvoille.
- Annettu yhteisö kuten koululuokka saattaa rajoittaa osallisuuden syntymistä ja aiheuttaa ulkopuolisuuden kokemuksen.
- Institutionaalisissa suhteissa nuoren toimijuutta vahvisti kokonaisena, omien vahvuuksien ja tuen tarpeiden kautta nähdäksi tuleminen.
- Nuoren vahvuuksien tunnistaminen auttaa nuorta saamaan myönteisiä rooleja myös ryhmän jäsenenä
- Nuoren myönteinen tunnistaminen yksilönä välittyy myös toimintakulttuurin tasolle
- Itse löydettyjen osallistumismahdollisuuksien kautta voi muodostua myös tunne yhteiskunnan jäsenyydestä

*"Osallisuuden keskeisiä tekijöitä lasten ja nuorten kokemuksissa ovat huolenpito, suojelu, vastavuoroinen ja omaa ilmaisua tukeva vuorovaikutus ja kohtaaminen, luottamus, mahdollisuus saada ja antaa tietoa ja tulla nähdäksi kokonaisena sekä olla mukana itselle tärkeissä asioissa läheisten ja kaverien kanssa."
(Mettinen 2020)*

Lähteet:

- Häkli, J., Korkiamäki, R., Kallio, K. P., Management, J. - F. o. & Tampere, U. o. 2018. 'Positive recognition' as a preventive approach in child and youth welfare services.
- Korkiamäki, R., Kallio, K. P., Häkli, J. 2016. Tunnustaminen näkökulmana ja käytäntönä lapsi- ja nuorisotyössä. Sosiaalipedagoginen aikakauskirja, vuosikirja 2016, vol. 17.
- Korkiamäki, R. 2015. Lasten ja nuorten arkisen toimijuuden tukeminen. Teoksessa: Häkli, J., Kallio, K. P. & Korkiamäki, R. 2015. Myönteinen tunnistaminen. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.
- Kallio, K.P. 2020. Myönteinen tunnistaminen: tutkimusperustainen käytännöllinen näkökulma nuorisotyöhön. Teoksessa Kantonen, H. (toim.) Kantonen, H., Kallio, K. P. & Sciences |, f. a. a. F. U. o. A. 2020. Myönteisiä matkaveitä. Sosiaalisen vahvistamisen ryhmätoimintojen ohjaajan opas. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu.
- Kallio, K., P. 2015. Ylisukupolvinen tunnistaminen lasten ja nuorten arkiympäristöissä. Teoksessa: Häkli, J., Kallio, K. P. & Korkiamäki, R. 2015. Myönteinen tunnistaminen. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.

Lähteet:

- Mettinen, K. 2020. Lasten arkista osallisuutta etsimässä. Askelmerkkejä rakenteelliseen sosiaalityöhön lapsen osallisuuden vahvistamisessa. Jyväskylä. University of Jyväskylä.
- Stenvall, E., Management, J. -F. o. & Tampere, U. o. 2018. Yhteiskunnallinen osallisuus ja toimijuus: Lasten osallistuminen, kansalaisuus ja poliittisuus arjen käytäntöinä. Tampere University Press.
- Stenvall, E., Korkiamäki, R. & Kallio, K., P. 2015. Arjen moninaisuuden tavoittaminen tutustumisen kautta. Teoksessa: Häkli, J., Kallio, K. P. & Korkiamäki, R. 2015. Myönteinen tunnistaminen. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.
- Kuvat: Office 365 Kuvapankkikuvat, Creative Commons käyttöoikeudet